هیله

د خپلو سریزو په لمن کې

(د هیلې مجلې سریزې)

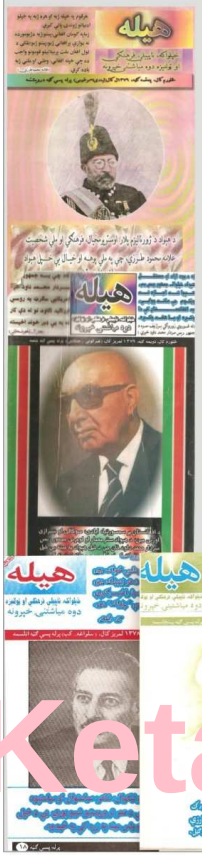

محمد اسمعیل یون

۱۳۸۷ل

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

هیله

د خپلو سریزو په لمن کې

محمد اسمعیل یون

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

د کتاب ځانګړنې

نوم:	هیله د خپلو سریزو په لمن کې
لیکوال:	محمد اسمعیل یون
خپرندوی:	یون کلتوري یون
لیککال:	۱۳۸۰ل
چاپکال:	۱۳۸۷ل
چاپشمېر:	۱۰۰۰ توکه
د لیکوال پرله پسې نومره:	(۲۲)
د خپرندوی پرله پسې نومره:	(۲۲)
کمپوزر:	ضیاالرحمن ضیا

(c) ketabton.com: The Digital Library

نیولیک

سرلیک مخ

- ((هیله)) د ملت جوړونې فکري ځواک ۱
- د ((هیلې)) پر سریزو یوه سریزه ۷
- ((هیله)) د کومو هیلو په هیله خپرېږي؟ ۱۳
- په ((هیله)) کې د هېوادوالو هیلې انعکاس شوې ۱۸
- ((هیله)) د کومو ستونزو له پېچومو تېرېږي؟ ۲۲
- فرهنګي بیا رغونه د لومړیتوب حق لري ۳۰
- د فرهنګي چارو او اړتیاوو په باب څو وړاندیزونه ۳۲
- هیله یوه کلنه شوه ۴۵
- د فرهنګي چارو سمون او ملګرتیا ته اړتیا ده ۴۹
- زمور د ازادو خپرونو ستونزې ۵۳
- د هېواد ملي یووالی او د فرهنګیانو نوې هیلې ۵۸
- لوید یځمېشتي افغان فرهنګیان او فرهنګي هیلې ۲۷
- د پښتو ژبې او ادبیاتو یو طلایي پړاو ۷۲
- هیله دوه کلنه شوه ۷۵
- د هېواد دننه فرهنګي یون او خوځون ۷۸
- ((چغې مه وهئ کار وکړئ!)) ۸۹
- د تحصیل کړو اشخاصو بهیر به همداسې روان وي؟ ۹۲
- شلمې پېړۍ په مخه دې نښه! ۹۶
- د مسلک له خاوندانو یوه هیله ۱۰۱
- هیله درې کلنه شوه ۱۰۶

(c) ketabton.com: The Digital Library

- «راځئ چې سره کښنو په ټغر د روغې جوړې!..... ۱۱۷
- دا دنیا چا شل کړې ده؟..... ۱۲۱
- د اوسنیو پښتو خپرونو موضوعي وېش..... ۱۲۴
- د فرهنګي کار جغرافیایي موقعیتونه..... ۱۲۹
- یوه ملتپاله فرهنګي ستراتیژي..... ۱۳۴
- «هیله» د خپل ژوند دنیمې لسیزې په درشل کې..... ۱۳۹
- کار خپله سخت کار دی..... ۱۵۰
- افغانستان، اسلام او پښتو دري ستر ارزښتونه..... ۱۵۵
- بحراني شرایط او فرهنګي کار..... ۱۶۱
- که مې سل نصیحتونه ورته وکړل..... ۱۶۵
- که مطبوعات ازاد شي..... ۱۷۲
- په هېواد کې دواک انحصار څرنګه له منځه تللای شي؟..... ۱۷۹
- په کابل کې څوک، څوک ساتي؟..... ۱۸۲
- په کابل کې قانوني واک او عملي واک..... ۱۹۴
- سوله، عدالت او که دواړه؟..... ۲۰۱
- افغانستان د ابهام پر لور..... ۲۰۹
- پر دولتي خپرونو تنظیمي انحصار څنګه له منځه..... ۲۱۳
- په افغانستان کې بهرني ځواکونه ګټې او زیانونه..... ۲۲۴
- تر چټې وتي مطبوعات..... ۲۲۸
- افغاني سفارتونه د تنظیمواکې مورچلونه..... ۲۳۴
- افغانستان او د ایډیالوژۍ بحران..... ۲۴۴
- د مهال له مخې د هیلې د سریزو څرنګوالی..... ۲۵۲
- د محمد اسمعیل یون لنډه پېژندنه..... ۲۵۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

((هیله)) د ملت جوړونې
فکري ځواک

د هیلې مجلې چلوونکو ددې مجلې د لومړۍ ګڼې د چاپ پر مهال له خپل ولس سره ژمنه کړې وه، چې دوی به د هېواد پالنې، اسلامپالنې، ژبپالنې او انسانپالنې لپاره هلې ځلې کوي، دوی د ډول ډول کړاوونو، ستونزو او ناخوالو په ګاللو سره مخ پر وړاندې لاړل او د خپل تاکلي هدف لپاره یې داسې قوي او ټینګ ګامونه واخیستل چې په ربښتیا هم خپلو شعارونو ته یې د عمل جامه ور واغوستله او د ملت جوړونې او استحکام لپاره یې د یو واقعي فکري ځواک په توګه پر ټولنې خپل اغېز پرېښود. د هیلې دوه میاشتینۍ مجلې اداري د اوو کلونو په موده کې په مسلسل ډول د هیلې ګڼې خپرې کړې او ددې ببلابېلو ګڼو په پاڼوکې یې د ټولنیزو، سیاسي، علمي او کلتوري مسایلو په باب په سلګونو لیکنې چاپ کړې.

په دې لیکنو کې د هېواد د وتلو لیکوالو او نوماندو متخصصینو لیکنې شاملې دي، هیلې مجلې ډېرو نورو

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو خپرونو ته لاره پرانيستله، د ځوان کهول په روزنه کې يې کارنده ونډه واخيسته او د ځوانانو په هڅونه او ځلونه کې يې خپل اساسي رول ولوباوه. تر هيلې مجلې وړاندې په منظم او سيستماتيک ډول په ملي روحيه سمبال داسې خپرونې نه وې چې دومره اغېز دې ولري، که کومه يوه نيمه چاپ شوې هم وه، د وخت په تېرېدو سره يې مخه ډب شوې او له منځه تللې وه، خو د هيلې مجلې اداري او چلوونکو په ډېرو سختو شرايطو او حالاتو کې خپلو خپرونو ته دوام ورکړ او هيله يې خپلو مينه والو ته ورسوله.

د افراط او تفريط پر وړاندې يې يو قوي فرهنګي مورچل جوړ کړ او د اصيل افغاني فرهنګ د بڼاينې او ځلونې لپاره يې نه ستړي کېدونکې هلې ځلې وکړې. د هېواد د وروستيو دوه نيمو لسيزو ناخوالو او ربړو څخه يې په زغرده پرده پورته کړه، په اوسني نظام کې يې د نا انډولۍ او بې غورۍ په باب وخت پر وخت ليکنې خپرې کړې او د ولس په ويښونې (بيدارۍ) کې يې خپل رول ولوباوه.

د ټولنې د ذهني تګلوري په بدلون، جوړښت او رغښت کې هيله مجله ځانګړی ځای او مقام لري، د قبيلې يې ذهنيت د له منځه وړلو او واحد ملت د جوړونې لپاره يې فعاليت، کار او

(c) ketabton.com: The Digital Library

زیار له هېڅا پټ نه دی.

په دې بهیر کې هیلوال له ډېرو چلنجونو، ګوابنونو او ستونزو سره مخ شوي، خوله دې ټولو ستونزو سره سره خپل هدف او موخې ته ژمن پاتې شوي او د ذهني بیا رغونې اوږدې لارې یې وهلې ، ان تر دې چې د هیلې مجلې تر خپراوي وروسته د نړۍ پښتو خپرونو په شمېر کې خورا زیاتوالی رامنځته شو.

د هیلې مجلې هره سرلیکنه د ځانګړې ارزښت او اهمیت لرونکې ده، دا سریزې چې پر هره موضوع لیکل شوي، شته ستونزې یې راسپړلي، وړاندیزونه او حل لارې یې ورته په ګوته کړي، یانې دا چې (هیلې) مجلې یوازې انتقادي شکل نه درلود ، په هره برخه کې یې د انتقاد او نیوکې تر څنګ د حل لارې هم په ګوته کړي دي. هیلې په خپلو پانو کې ملي او اسلامي ارزښتونه وپالل او په دې برخه کې یې موثر ګامونه پورته کړل.

ډېری ځوانان یې په سیاسي، فکري او فرهنګي لحاظ روزلي، چې وروسته ټولنې ته د خدمت جوګه شوي. د هیلې مجلې ډېری سرلیکنې د هېواد وروستیو سیاسي حالاتو ته ځانګړې شوي او ځینې یې پر فرهنګي مسایلو لیکل شوي، چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دواړو برخو کې يې د افراط او تفريط ترمنځ اندول ساتلی او هره موضوع يې په جرئت سره په علمي او منطقي ډول څېړلې ده. د هيلې مجلې سرليکنې، د سرليکنې د فن لپاره ديو بنسټ او اساس حيثيت لري، چې زما له انده د هيلې مجلې سرليکنو (سرمقالو) په کتابي بڼه چاپ څخه هدف هم همدا دی چې اوسنيو ځوانانو او راتلونکي نسل ته دا وروښودل شي، چې سرليکنه څه ډول وليکو؟ علمي او سياسي سرليکنه بايد څومره قوي وي اوڅومره جرئت ورته پکار دی؟

هيلوالو د افغاني فرهنګ د ودې او بډاينې لپاره تر خپل وس او توان زيات زيار ګاللی دی، هيله مجله پر خپل وخت د هېواد د مطبوعاتو په افق کې يوه ځلنده مجله وه، چې د زرګونو افغانانو د پوهې په زياتونه کې اغېزناکه تمامه شوې ده. هيلوالو د زورواکو د زور او زر په مقابل کې د تسليمۍ سر نه دی ټيټ کړی، تل يې په مېړانه او جرئت غله ته غل او حق ته حق ويلي، ځکه خو يې تر نورو خپرونو په ټولنه کې ګرانبنت او منبنت زيات و.

هيلې مجلې په هېواد کې د ملي فکر د غوړونې لپاره روزونکی رول درلود، د ملي يووالي او واحد ملت د جوړېدو، پياوړتيا او غښتلتيا کې يې تاثير ډېر زيات او مهم و، ځکه چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هیلوالـو هیلـې، غوښـتنې، اندښنـې، وړانـدوینې او فکـر د ولس له هیلو او فکر سره سم او برابر وو.

د پردیپالو پر وړاندې په مبارزه کې د هیلې مجلې د اداري او کارکوونکو هڅې او فعالیتونه د ستاینې او یادونې وړ دي. په دې برخـه کـې هیلـوال تـر نـورو وړانـدې اومخـکښ وو او پـه هـر وخت کـې یـې پـه پـوره شـجاعت او زړورتـوب سـره دپردیپـالو او پردیـو پـر وړاندې قلمـي او علمـي مبـارزه کړې او پـوره بـاور دی چـې دې مبـارزې تـه بـه د ژونـد تـر پایـه دوام ورکـوي، د هیلوالـو هوډونه هدفمند او ژمن دي، هیله من یو په راتلونکي کې تر دې هـم خـورا غښـتلې چـارې او کارونـه ترسـره کـړي. د هیلـې مجلـې سـرلیکنې د سـرلیکنې لـه آرونـو سـره برابـرې او کـره دي او دا ټولګه به د سرلیکنې د فـن په غوړېدو کـې مـوثره تمامـه شـي او هغـو لوسـتونکو تـه چـې دا سـرلیکنې او هیلـه مجلـه یـې نـه ده لوستې هغوی ته به هم د یـوه لارښـود حیثیـت ولـري،دا بـه هـم پـه ډاګـه شـي چـې د هیلـې چلوونکـو پـه څـه ډول حـالاتو کـې څـومره مهمې او قوي سرمقالې لیکلې دي. دا مجموعـه د هیلـې مجلـې لـه سـرلیکنو جـوړه ده، دا سـرلیکنې لـه ۱۳۷۲ل کـال څخـه تـر ۱۳۸۲ل کال پورې لیکل شوي، د همدې وخت او تر هغـه څخـه د وړاندې حالاتو روښانه انځور لرونکې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

درنو لوستونکو!

ستاسې او د دې کتاب ترمنځ نه د پوال کېږم، تاسې قدرمن ددې کتاب لوستلو ته رابولم،د دې سریزو لیکوال، د هیلې هیلوال او د کابل پوهنتون استاد پوهندوی محمد اسمعیل یون ته د نورو فرهنګي خدمتونو، فعالیتونو او بریاوو هیله کوم.

په مینه او درناوي
شېرعلم امله وال

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ((هيلې)) پر سريزو

يوه سريزه

هره ادبي، علمي، ټولنيزه او سياسي خپرونه، پر خپل وخت او مهال خپل خپل تاثيرات لري، خو ځينې بيا داسې وي، چې د خپلو مهالنيو اغېزو تر څنګ يې، الهام او پيغام، فکر او پانګه نورو نسلونو ته هم انتقالېږي او په ټولنه کې د يو مثبت او ژور فکري بدلانه سبب ګرځي. هيله مجله هم دداسې خپرونو له جملې څخه يوه ده. سره له دې چې څه د پاسه پنځه کاله کېږي، هيله مجله نه خپرېږي، خو هغه چا چې پخوا دا مجله لوستله او يا يې لوستې، اوس يې هم پر فکري ژوندانه اغېز محسوس دی. هيله پر داسې يو مهال (۱۳۷۲ل کال لومړيو کې) پيل شوه، چې په ټول هېواد کې د ټولو رسنيو پر ستوني د بنديز خپسه ناسته وه، پر تلويزيون بنديز و، راديو يوازې د جنګ ترانې، نعتونه او دهغې دنيا خبرونه خپرول او د جګړې خبر د خبرونو ((سرخي)) جوړوله، موسيقي اود ښکلا نورې نغمې خو د کفر د تمثيل سمبولونه وو. د زيروح تصوير اخيستل څه چې ګرځول يې هم حرام وو، پر ټول هېواد د چوپتياسيلې خپره وه، پر داسې يو

(c) ketabton.com: The Digital Library

مهال د يوې ازادې او بيا بشپړې ازادې خپرونې خپرول، نه د چا په وس پوره وه او نه حالاتو چا ته ددې جرئت ورکاوه، چې څوک دې د داسې يوې حاکمې فضا پر وړاندې پټې او ښکاره بغاوت وکړي.

خو دهيلې، هيلوالو ددغسې اغزن چاپېريال له ستونزو سره سره د يوې کره، نړۍ او معياري پښتو مجلې (هيلې) د چاپ او خپراوي تکل وکړ. دا هوډ د يو متساوي الاضلاع مثلث له دريو غړو (عبدالمالک ښکسيارپه ډنمارک، صفيه صديقي په پېښور او محمد اسمعيل يون په کابل کې) څخه جوړ شو. د مجلې د لومړۍ ګڼې تر چاپ دمخه يوازې د ګوتو په شمېر څو ليکوال د مجلې پر خپراوي خبر وو او نور په چوپه خوله کار و. ددې يو علت دا و چې دا وخت ان په پېښور کې د يوې ښتينې، ازادې او نړۍ پښتو مجلې پر وړاندې ستونزې وې. ستونزې نه يوازې د کينلاسو او ښيلاسو او سرو او سپينو سياسي ډلګيو له خوا احساسېدلې، بلکې خپله زمونږ د يو شمېر هغو ليکوالو له خوا هم وې، چې د يو ((مضر احتياط)) پر ناروغۍ اخته وو، دوی لکه د ګاډۍ اسونه له پخوا نه د ژوندانه د يوه سولېدلي ميتود په اسارت کې وو، دا ورته ښځې جرم (!) او عجيبه ښکاره کېدله، چې څوک دې مجله ټوله په پښتو ژبه

(c) ketabton.com: The Digital Library

چاپ کړي، خود هیلوالو یو ځواکمن هوډ د مضر احتیاط او دودیزو لیکوالو دا بریدونه مات کړل او تر هغه وروسته بیا د لوی خدای (ج) په فضل په لسګونو لیکوالو د نړۍ پښتو مجلو چاپ او خپراوي ته په ارام زړه او خلاصه فضا را ودانګل او دا لړۍ لاتر اوسه دوام لري. تر هیلې دمخه هم ځینې پښتو خپرونې خپرې شوي، خو د هیلې کوم فکري موثریت او جذابیت چې دا وخت د نورو چاپي خپرونو د نشتوالي او کموالي له امله په ټولنه کې و، دې موثریت نورو ته هم لاره خلاصه کړه.

دهیلې لومړۍ ګڼه د ۱۳۷۲ ل کال پر ثور میاشت چاپ شوه، پر لومړي مخ یې د میرویس نیکه او پر دویم مخ یې د احمدشاه بابا تصویرونه چاپ شوي وو، دا هغه مهال و چې پر کابل د طالبانو د واکمنۍ لاکال پوره نه و او طالبانو د موسیقۍ او هر ډول زیروح تصویر پر وړاندې جهاد اعلان کړی و، دا مجله په کابل کې، لومړی، دولتي طالب چارواکو ته ورسېده، هغوی که له یوې خوا له عکس سره مخالف و، نو له بلې خوا یې د میرویس نیکه او احمدشاه بابا د عکسونو پر وړاندې د مخالفت جرئت نه شو کولای، نو په دې ډول دا مجله د طالبانو د بندیز تر دایرې بهر شوه، دا کار څه تصادف نه و، هیلوالو

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخکې تر مخکې فکر کړی و چې په هېواد کې د حاکم قید او بند نه د خلاصون یوه لاره داده، چې په پیل کې د مجلې پر پښتنې د داسې یو چا عکس راوړل شي، چې د طالبانو دُره یې د قیدولو توان ونه لري. مجله په دې ډول په ټول افغانستان کې خوره شوه او ورو ورو دې لړۍ دوام وکړ او په دې کار سره یې په هېواد کې او تر هېواده بهر خپل ګڼ شمېر مینه وال، لوستوال او ملګري پیدا کړل، هیلې له پیل نه د خپل ملي ارمان لپاره کار ته کار ویلای و، نو ځکه خو یې د موسمي حکومتونو او سیمه ییزو چارواکو له واک نه کوم باک نه درلود. د هغه وخت سیاسي، فرهنګي او ټولنیز حالت چې څرنګه وو، همغسې یې خپرول، په دې توګه د هیلې مجلې په لمن کې په لسګونو، علمي، ادبي، ټولنیزې، دیني، سیاسي او نورې لیکنې چاپ شوې او په دې ډول یې د ځوان نسل په روزنه، د ملي تصور په اوچتونه او د معیاري پښتو غورځنګ په پرمخبیونه کې خپله کارنده ونډه واخیسته، په هیله کې د ببلابېلو لیکوالو د ګټورو او ژورو لیکنو تر څنګ د ((هیلې سریزې)) هم د لوستونکو خوښې شوې او څو څو ځله یې له موږ څخه هیله وکړه چې دا سریزې د یوه ځانګړي اثر په بڼه چاپ کړو. څرنګه چې د هیلې سریزې له پیله بیا تر وروستۍ چاپي ګڼې په یوه قلم (زما په قلم)

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیکل شوي، نو په دې ډول، زه تر هر چا زیات د هغو په فکري مسئولیت کې شریک یم او زما د شخصیت او فکر یوه برخه په کې ځلېږي، که څوک غواړي ما وپېژني دا سریزې ورسره مرسته کولای شي، د هیلې د سریزو راټولونې او چاپ ته مې ځکه زړه ښه کړ، لکه څنګه چې د هیلې د خپراوي په پیل کې مو هېواد، ملت او ژبې ته د خدمت تعهد کړی و، زمونږ له سریزو به څرګنده شي، چې مونږ څه ویلي او څه مو کړي دي؟ هغو په اصطلاح لیکوالو ته به هم دا په ډاګه شي چې کله کله به یې په هیلوالو پسې «سوی تبسم» کاوه، خبرې به یې پسې کولې او بل کار به یې نه و، کاشکې هر لیکوال د هرې لسیزې په پای کې، په تېرې لسیزې کې دخپل کړي کار ریکارډ چاپ کړي، په دې ډول به دهغه د علمي، سیاسي او کلتوري شخصیت متزلزلې او باثباته خواوې خلکو ته څرګندې شي او بیا به په چا پسې د «سوی تبسم» جرئت ونه لري.

د هیلې په دې سریزو کې اوس ما هېڅ ډول بدلون نه دی راوستی، لوستونکي کولای شي د شک په حالت کې یې د لوستلو پر مهال چک کړي، یوازې کومه یوه کلمه چې املایي او انشایي تېروتنه په کې وه، هغه مې سمه کړې ده، نورې نو دا لیکنې د هیلې پانګه ده او دهمغو شرایطو محصول، هر ډول

(c) ketabton.com: The Digital Library

مصنوعي بدلون راوستل په کې دهيلې له تېر تاريخ سره درغلي ده.

دلته ډېره لاړمه او ضروري ده، د هغو کسانو د خير يادونه وشي چې (هيله) يې له لومړۍ بيا تر وروستۍ چاپي ګڼې را رسولې؛ که د عبدالمالک بېکسيار، صفيه صديقي، حفيظ-الله غښتلي، احمد ويس وردګ، صالح محمد صالح، عزت الله شمسزي، بريالي ويار او دغه راز د نورو هيلوالو پرله پسې هلې ځلې او د فکر او تندي خولې نه واى، نو خداى خبر چې هيله به له يوې ګڼې بلې ته خوځېدلې واى، نو تاسو چې دا سريزې او يا د هيلې نورې ليکنې لولئ، ددې ښاغلو زيار او زحمت بايد هېڅکله له يادە ونه ايستل شي، ګران ورور شېرعالم امله وال هم د ستاينې وړ دى چې وخت پر وخت به يې په زيات تېنګار سره راته ويل چې د هيلې سريزې بايد راټولې او چاپ کړو، نور نو دا سريزې ستاسو مخې ته ږدم، هيله ده چې خوند ورڅخه واخلئ او په نړۍ ماضي کې د هېواد د څو تنو فرهنګيانو له کار او زيار څخه تر يوه بريده خبر شئ.

په درناوي

پوهندوى محمد اسمعيل يون

دهيلې يو هيلوال

ارګ، د جمهوري رياست ودانۍ، کابل- افغانستان

(c) ketabton.com: The Digital Library

((هيله)) د کومو هيلو په هيله خپرېږي؟

د هېواد روانه غميزه د خپل ژوند دويمې لسيزې پوره کېدو ته نږدې کېږي. په همدې تېرو شلو کلونو کې چې څه پر هېواد او زمونږ پر ولس راغلل په ذهن کې دهغو بيا تېرول او يادول انساني ذهن له ستړياوو سره مخامخوي. په تېرو پنځو کلونو کې د ولس د ژوند پر رګونو د جګړو او غمونو يوه بله روې هم کېښاسته.

د پخوانيو زورواکو رژيمونو په پرتله او اندول ددې (۱۳۷۱ غويي- ۱۳۷۵ تله) ترينګلي نظام نادودې او ظلمونه ډېر دردوونکي وو. نه يوازې دا چې زمونږ د ولس د کړې جهاد مېوه يې وپلورله، بلکې ځينو داسې قومي، ژبنيو، تاريخي، سيمه ييزو مسايلو ته يې لمن ووهله چې د يو موټي افغان ملت د روغې ستې لپاره ډېر خطرناک تمامېدل. د کابل ښار چې د تېرو جګړو له ګوزارونو سلامت پاتې شوی و، نه يوازې د هېواد سياسي مرکز، بلکې د سيمې يو ستر فرهنګي مرکز هم و، نو په

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدې وجه خو د هېواد تاريخي دښمنان چې کابو څلوېښت کاله يو ناروا غلچکي او نيتبدي عمل ته منتظر وو، دا هيله چې «کابل بايد وسوځي» د همدې کورنيو او بهرنيو لوبغاړو په لاس، ترسره کړه.

د همدې لوبې په پايله کې د هېواد پلازمېنه په وينو ولمبول شوه او زياته فرهنګي او مادي شتمني يا لوټ او يا له مينځه يوړل شوه.

اوس نو موږ نه يوازې په اقتصادي ډګر کې له يو ويجاړ او سوځېدلي هېواد سره مخامخ يو، بلکې په فرهنګي او مانيزه برخه کې هم يو ژور بنګ فرهنګ راپاتې دی.

دا چې چا، چا موږ پر دې برخليک اخته کړو، پورته مو په ضمني توګه ورته اشاره وکړه، اکثره افغانان يې لاملونه او تېول لوري پېژني. د پښتو متل دی «اوبه چې تر ورخه تېرې شوې بيا نه راګرځي» اوس چې هر چا هرڅه زموږ د هېواد پر خلکو وکړل، هغه وشول. اوس دا فکر پکار دی چې څنګه پر خپلو زخمونو پټی کېږدو؟ څنګه خپل هېواد بېرته زرغون او ښېراز کړو؟ څنګه خپل فرهنګ له سره ښېراز او څنګه په راتلونکي کې ددې ډول غميزو مخه ونيسو؟

اوس اوس په کابل، پېښور او تر هېواده دباندې يو زيات

(c) ketabton.com: The Digital Library

شمېر افغانان دژوند دبار د اوچتولو ترڅنګ د خپل هېواد د راتلونکي او حال په باب ډېر اند ېنبسمن او فکر وړي دي. يو شمېر فرهنګيانو د خپل وس او امکان تر بريده دخپل هېواد د فرهنګ لپاره نېکې هڅې کړي او کوي يې. دا فرهنګي هڅې زياتره دمجلو، اخبارونو او کتابونو دچاپ په برخه کې زياتې متمرکزې دي.

په ډنمارک کې دمېشته افغانانو له جملې څخه يو شمېر فرهنګيانو او فرهنګپالو هم دا وېټېيله چې خپل ځانونه په دې هڅو کې شريک کړي. د خپلې ژبې، هېواد او فرهنګ دخدمت لپاره يې اوس تر ټولو غوره دا وګڼله چې خپل فکر او هيلې به د يوې خپرونې له لارې بيانوي او بيا که د وس او امکان پولې وغځېدلې، پر نورو لارو به هم فکر کوي او عملي ګام به پورته کوي. ((هيله)) زمونږ د هڅو لومړی پېل دی، هيله ده چې دا پېل زمونږ د ملي او اسلامي فرهنګ په وده او د افغان ولس د ذهن په روښانولو کې اغېزمن ثابت شي.

((هيله)) به اوس اوس يوازې په پښتو ژبه د ليکوالو ليکنې چاپوي ځکه چې اوس پښتو ژبې او ادب ته دخدمت ضرورت زيات محسوس دی. که په راتلونکې کې وخت، امکان او اړتيا ددې ايجاب وکړ، کېدی شي په نورو ژبو هم د ليکوالو ليکنې

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپرې کړي.

((هیله)) بـه د هېـواد دملـي او اسـلامي فرهنـګ د بـډاینې او زرغونتیا لپاره خپلې پانې د لیکوالو په لیکنو ډکوي، هر هغه فکر چې زموږ د هېواد دلـوړو ملي او اسلامي ګټو لپـاره وقـف شوی وي، د ((هیلې)) په پانو کې به ځلېږي.

((هیله)) به دلیکنو دخپراوي او چاپ په واسطه تر هېـواد دننه او تـر هېـواده د بانـدې افغـان لیکوالـو تـرمنځ فکـري او قلمـي رابطه ټینګوي.

پـه ((هیلـه)) کـې بـه پـر، هـر هغـه فکـر، ذوق او خیـال بنـدیز او سانسور نه وي چې له اسلامي فکر او د هېواد له ملي ګټو سره په ټکر کې رانه شي.

((هیلـه)) بـه پـه کـره لیکنـې، ګړنـې او معیـاري پښـتو لیکنـې خپروي، د فرهنګي لیکنو ترڅنګ بـه هغـه سیاسـي لیکنې هـم خپروي چې په ربښتینې بڼه د هېـواد د سیاسـي پېښـو او سیاسـي څېرو انځور ګري کولای شي.

دپښتو د ځوان پښـت د ځـوان ادب د سمسـورتیا پـه هیلـه بـه د ځوانـو لیکوالـو د لیکنـو خپـراوي تـه ځـانګړې پاملرنـه کـوي.

((هیله)) غـواړي د سـالم انتقـاد او کـره کتنـې روحیـه پیـل او دود شي، هر هغه انتقاد په ورین تندي خپروي چې تر ضرره یې ګټې

(c) ketabton.com: The Digital Library

زياتې وي.

((هيله)) بـه د هېـواد د ټولـو وګړو لـه هغـې جملـې د ښـځو د حقوقو کلک ملاتړ کوي او په دې اړه به لیکنې خپروي.

کله کله که د ((هيله)) په پاڼو کې کوم داسې مطلب راغـی چې د واقعیت پر بنسټ لیکل شوي وي، خو پـه هېـواد کـې د کـوم سیاسي ګوند او یا سیاسي څېړې له ذوق، شوق او سلیقې سره متضـاد وي، دا بـه پـه دې مانـا نـه وي چـې لـه هغـې ډلـې او یـا شخص سره دکینې او یا د بلې ډلې د پلوی له کبله چاپ شوی وي. بلکـې آره وجـه بـه یـې هغـه درد، وي چـې د لیکـوال د زړه رګونه یې سېځلي او هغه یې دې لیکنې ته اړ کړی دی.

خو په لنډه توګـه د ((هيلـه)) ټولیزه موخه خپـل هېـواد، ولـس، ژبې، فرهنګ او انساني کراماتو ته خدمت کـول دي. هیلـه ده لـه مـوږ څخـه پـه دې برخـه کـې خپلـې هـېڅ ډول مـانیزې او مـادي مرستې ونه سپموئ.

په درنښت

د هیلې اداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ((هیله)) کې د هېوادوالو هیلې انعکاس شوې او که نه؟

کله چې موږ د ((هیلې)) لومړۍ ګڼه خپروله، نو دا وېره راسره وه چې خدای(ج) مه کړه موږ به خپل دې نېک نیت او فرهنګي هڅې کې پاتې راشو، زموږ هېوادوال چې نور نو د ژوند په اکثرو ډګرونو کې له زیاتو ستونزو سره لاس او ګرېوان دي، ایا موږ به په دې بریالي شو چې د هغو د هیلو او رنځونو تصویر وړاندې کړو؟ ایا دا به دهغو لسګونو افغاني خپرونو په منځ کې چې هره یوه ځانته ځانګړې ((پالیسي)) لري او تر بېلابېلو به پلمو لاندې د لیکوالو لیکنو ته د سانسور زنډۍ ور اچوي، په خپلواک ډول سره راپورته او د ناوړه سانسور کړۍ به ماتې کړي؟ له دې سره سره دا وېره هم وه چې د لوستونکي ذهني شتمني او رابطه به راخپله کړي او که نه؟ خو له نېکه مرغه کله چې د ((هیلې)) لومړۍ ګڼه چاپ او خپره شوه، نو زیاتو لوستونکو یې په ډېره مینه هر کلی وکړ. له زیاتو لوستونکو څخه مو مقصد ټول لوستونکي نه دي، بلکې اکثریت مو مقصد دی. هغو افغانانو چې په جرمني، امریکا، روسیې،

(c) ketabton.com: The Digital Library

سویډن، ناروې او ډنمارک کې استوګن دي او «هیله» مجله ورته ور رسېدلې وه، ځینو یې د لیکونو او ځینو هم د ټلیفون له لارې دمجلې ستاینه وکړه. په کابل، ننګرهار او پېښور کې هم لوستونکو او لیکوالو د مجلې ډېره ستاینه وکړه، خو له ستاینو سره سره ځینې انتقادونه او وړاندېزونه هم وشول. د ځینو انتقاد دا و چې ولې ټوله په پښتو ژبه ده، ځینو ویل چې سیاسي برخه یې تونده ده، ځینو ویل چې ټوله باید ادبي وي، ځینو ویل چې په مجله کې باید هېڅ ډول فکري سانسور نه وي، یو شمېر ویل چې د مجلې د ژبې د معیار په برخه کې باید نور هم زیات کوښښ وشي، ځینو ویل چې د مطالبو په خپراوي خصوصاً په فکري برخه کې له ډېر احتیاط نه کار واخیستل شي، ځینو ویل چې لیکنې هیئت کې باید لوی لوی پوهان او لیکوال شامل شي. ځینو دا خبره کوله چې پښتو ژبې ته د خدمت ضرورت او اړتیا ډېره زیاته ده، نو باید ټوله مجله تر پایه په پښتو چاپ شي، یو شمېر ویل چې د هغو سیاسي اشخاصو او ملي خاینینو څېړې باید رسوا شي چې زموږ پر هېواد یې دا ناورین راوستی او اوس یې هم جاري ساتي. په دې ډول د مجلې اداري او کارکوونکو ته په لیکنې او ګړنې ډول ډېر زیات نظرونه راورسېدل. سره له دې چې د لوستونکو په

(c) ketabton.com: The Digital Library

نظرونو کې زیات اختلاف و، خو یو شی چې د مجلې اداري ته ثابت شو هغه دا و چې اکثره نظرونه د مجلې د ښه والي لپاره د ښه نیت له مخې څرګند شوي وو. هر چا چې هر نظر رالېږلی و مقصد یې دا و چې د مجلې په ښه والي کې مثبت ثابت شي، خو تر کومه ځایه چې د مجلې اداري ته ددې ټولو نظریو د تطبیق پوښتنه راولاړېږي، نو په دې باب باید ووایو چې د مجلې اداره کوښښ کوي چې د امکان تر حده د اکثرو لوستونکو نظریو او غوښتنو ته دعمل جامه ور واغوندي، خو دا هم څرګنده ده چې هېڅ داسې خپرونه به نه وي چې هغه دې د ټولو لوستونکو، د فکر او ذوق له پلوه یوشان خوښه شي.

موږ لکه څنګه چې په لومړۍ ګڼه کې ددې مجلې تګلوری په ګوته کړی، په لنډیز سره وایو چې زموږ موخه او مقصد خپل ملي او اسلامي فرهنګ، ملي ژبې (پښتو) ته خدمت کول او د هېواد د ملي واکمنۍ د دښمنانو، ملي خاینینو او نورو ملت ضد اشخاصو پر ضد په قلمي او فرهنګي مبارزه کې برخه اخیستل دي. دې سره سره به موږ د ټولنیز ژوند د بېلابېلو ډګرونو او د هغو د سمون په اړه لیکنې خپروو او د لوستونکو ذوق او فکر به هم تر ډېره حده په پام کې نیسو.

موږ له هغو ټولو لوستونکو او لیکوالو څخه د زړه له کومي

(c) ketabton.com: The Digital Library

مننه څرګندوو چې موږ ته يې خپل رغوونکي نظرونه، انتقادونه او وړاندیزونه راولېږل، او د نورو مشورو په انتظار يې يو.

د مجلې اداره يو ځل بيا يادونه کوي چې کله که د مجلې په پاڼو کې کوم داسې سياسي او يا انتقادي مطلب چاپ شو، چې په هېواد کې د کوم مشخص سياسي ګروپ او يا شخص په ضرر وي، نو دا ددې مانا نه لري، چې موږ ګڼې له هغه شخص سره شخصي کينه لرو، بلکې د ليکوال د هغه درد په انعکاس کې برخه اخلو، چې هغه يې دې ليکنې ته اړ کړی دی، خو که مخالف لوری او يا شخص د خپل ځان د سپيناوي او دفاع لپاره داسې ليکنه راولېږي چې د قلم عفت او عزت پکې ساتل شوی وي، نو هغه به هم د هغه شخص د ځواب په توګه خپروو.

ستاسو د نورو نېکو نظريو، ليکنو، انتقادونو او وړاندیزونو په هيله

د هيلې اداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

((هيله)) د کومو ستونزو له پيچومو تبريږي؟

په هغو ټولنو کې چې د پوهې او قلم پرځای د ټوپک منطق حکومت کوي، سوال او ځواب ټول د تورو په سرونو کېږي، دکتاب، مجلې او نور خپرونو فرهنګ لاد ټولنې اکثرو برخو ته نه وي خور شوی، د لوږې، فقر، تنګلاسۍ او نورو ستونزو د سيلۍ شمال د ژوند غوتۍ ښېرازېدو ته نه پرېږدي، په هغو ټولنو کې چې رونې اندي (روشنفکر) قشر پر ببلابېلو ذهني تمايلاتو وېشل شوی وي او ډول ډول سياسي، اقتصادي، سيمه ييزو او نورو ناروغيو يې د ذهنونو ټولې برخې نيولې وي، د افراط او تفريط او مضر احتياط روحيې د اکثرو ذهنونه او فکرونه تسخير کړي وي، د يوې ازادې، خپلواکې، رښتينې مجلې، اخبار او يا بلې خپرونې خپرول او دخپلواکو قلمونو چلول په رښتيا سره يو ډېر ستونزمن او له ذهني، رواني او

(c) ketabton.com: The Digital Library

فزیکي خطره ډک کار دی.

له بده مرغه باید ووایو، چې زمونږ ټولنه اوس اوس له پورتنیو ستونزو او اند ېښنو سره لاس او ګرېوان ده، خو ایا د ټولو خپرونو پانو او د قلم نوکې ته د یو «مضراحتیاط» دلومې ور اچول د یو روښفکر، لیکوال او شاعر انساني او هېوادنی مسوولیت تر پوښتنې لاندې نه راولي؟ او یا هم د بې تفاوتی ارام او شنه خوبونه زمونږ د ټولنې د رنځور حالت درمل کېدلای شي؟ دهمدغو بد مرغیو دجاج اخیستلو له کبله مونږ د یوې داسې خپرونې پر خپرونو لاس پورې کړ چې لږ تر لږه د یادو ستونزو د ځینو برخو په انعکاس کې برخه واخلي او د هېواد د ټپي فرهنګ د بیا رغونې او بډاینې لپاره په ذهني فعالیت کې ځان شریک کړو، خو ایا مونږ له ستونزو سره مخامخ نه یو؟ هغه کسان چې پر خپرنیو فعالیتونو بوخت دي، هغه په اوسني وخت کې دیوې ازادې خپرونې، هغه هم د داسې یوې خپرونې چې د یو چا د لاس د خولو په زور چلېږي پر ستونزو ښه پوهېږي. «هیله» مجله دهمدغسې ستونزو او مشکلاتو، ستړیاوو او هلو ځلو له بټې څخه راوتلې وروستی ثمره ده، د دې په خاطر چې راتلونکی پښت او اوسنیو لیکوالو ته د مجلې د اوسني ستونزمن حالت لږ جاج معلوم شي، په لنډیز سره ویلای شو چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا اوسنۍ ((هیله)) د څو کسانو د منډو ترړو او د یوه واحد مقصد لپاره د څو کسانو د زیارونو او هلو ځلو د شریکېدنې پایله ده، یو تن په ډنمارک کې د خپل ژوند د هوساینې شرایط پرځان راتنګ کړي او د خپلو لاسونو، فکر او قلم د زیارونو د خولو ثمر رالېږي، یو بل تن په پېښور کې دې هلو ځلو ته اوډنه او انتظام ورکوي او د اړیکو مزي ټینګوي او بل تن له جنګ ځپلي کابل او نورو سیمو نه لیکنې او مضمونونه راټولوي او بیا یې د چاپونې زیار ګالي، په حقیقت کې له دغه مثلث څخه د ((هیلې)) مېوه لاسته راځي، خو اوس راځو دې ته چې دا زیار د ټولو لپاره د ستاینې او منني وړ دی او که نه؟ که اختلافونه هم ورسره مله دي؟

ربنستیا خبره خو داده، ((هیله)) چې د کوم مقصد لپاره خپرېږي د همدې فکر درلودونکو اشخاصو لپاره هم د منني وړ ده او هم د ستاینې، خو په طبیعي ډول د مخالف لوري لپاره نه یوازې دا چې د منني وړ نه ده، بلکې د غندنې سبب یې هم ده. دې منځ کې یو ډله نور خلک هم دي چې هغوی ټول عمر د مضر احتیاط په ډنډ کې ډوب دي او مضر احتیاط په ټولنه کې هغه زهر دي چې د ټولنې د پرمختګ رګونه سیزي، استاد الفت په خپل یو نثر کې د مضر احتیاط کیسه داسې بیانوي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

«شمی اکا په کلي کې په احتیاط ډېر زیات مشهور و، هر چا چې به په کلي کې کوم کار کاوه نو یو ځل به یې هغه ته مراجعه کوله، دده د احتیاط یوه نښه دا وه چې ټول عمر په موټر کې نه سورېده، ځکه چې ده ویل کېدی شي موټر چپه شي او ژوند ته یې خطر پېښ شي، کور ته یې برق نه راوسته، ویل یې کېدی شي برق شارټ شي او ټول کور اور واخلي، هو، دی له عقله پیاده و، ځکه یې ټول عمر کور کې تیاره وه.» له بده مرغه باید ووایو چې اوس هم زموږ په ټولنه کې د دې ډول اشخاصو ډېرې بېلګې شته. تراوسه پورې موږ ته یو شمېر لیکوالو او نالیکوالو چې پر همدې رنځ اخته دي، دمجلې د خپرنیو مطالبو په باب همداسې نظر راکړی، د دوی یو ستر انتقاد دا دی چې ولې تاسو ټوله مجله په پښتو ژبه خپروئ، او دا به ستاسو لپاره «نښه راتلونکی ونه لري».

خو که موږ هر څو ورته ویلي چې د خپلې ژبې او فرهنګ خدمت نه یوازې دا چې کوم خیانت نه دی، بلکې د ویار او د ډېرې نېکنومۍ خبره هم ده او دا د نړۍ د ټولو انسانانو طبیعي حق دی، نورو ته چې د خپلې ژبې د خدمت حق حاصل دی، موږ هم غواړو چې له همداسې یو حق نه ګټه پورته کړو.

بله خبره داده چې دا به د چا وجدان ومني چې یو پښتون دې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

هېواد له مورنۍ غېړې نه په لرې هېوادو کې د خپل زیار د خولو په بیه د خپل فرهنګ او ژبې لپاره یوه مالي بسپنه برابره کړي او موږ هغه د بل چا د ژبې او فرهنګ د بډایني لپاره مصرف کړو.

حقیقت دادی چې موږ د نورو فرهنګونو او ژبو ته ډېر زیات خدمتونه کړي دي، د نورو ژبه مو په خپل دربار کې ساتلې او پاللې ده او بې شمېره خدمتونه مو ورته کړي دي، د افغانستان نومیالي لیکوال استاد پوهاند عبدالشکور رشاد په دې برخه کې دوه ټوکه مهم کتابونه لیکلي چې یو یې (پښتانه شعرا په فارسي کې) او بل یې (پښتانه شعرا په اردو کې) نومېړي، په هر اثر کې یې تر دوو سوو زیات شاعران معرفي کړي، چې په نومورو ژبو یې شعرونه لیکلي او خدمتونه یې ورته کړي دي، همداسې نور په سوونو پښتانه لیکوال چې د نورو د فرهنګ او ژبې لپاره یې قلمونه چلولي دي، هم در واخله!

په ټولیز ډول که موږ د هغو پښتنو شمېر چې اردو او فارسي ژبو ته یې خدمتونه کړي دي یوازې (۷۰۰) تنه لیکوال محاسبه کړو او د هر یوه دکتابونو شمېر په منځني حد (لس عنوانه) کتابونه محاسبه کړ، نو د ټولو کتابونو شمېر به (۷۰۰۰) عنوانه کتابونه شي او دا هغه شمېر دی چې تقریباً دپښتو ژبې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټولو کتابونو له شمېر سره د اندول وړ دی، ایا همدا خدمت کفایت نه کوي؟

په نړۍ کې به هېڅوک داسې قوم پیدا نه کړي، چې د بل چا ژبې او فرهنګ ته یې دومره خدمتونه کړي وي، اوس نو که په دې خدمتونو هم له پښتنو څخه څوک خوشاله نه وي، نو خدای(ج) دې هغوی خوشاله کړي.

درنو لوستونکو!

((هیله)) مجله دهمدغسې نظرونو له ګوزارونو تېرېږي او خپله لار جوتوي. له ژبنیو نظرونو پرته، دې او هغې ډلې ته دمجلې د انتساب اوازې هم زمور تر غوږونو راورسېدې، خو وخت به دا ثابته کړي چې ((مجله)) یوازې د افغانستان ملي ګټې په پام کې نیسي، نه دکومې ځانګړې ډلې خیال او سلیقه، خو له ستونزو سره سره د زیات شمېر هېوادوالو او په بهر کې د مېشتو افغانانو تشویق او ستاینې او په دې برخه کې همکاري هم د مننې وړ ده، په ځانګړې ډول د هغو لیکوالو همکاري چې له کوم مادي امتیاز پرته یې د خپلو قلمونو مېوه مور ته د خپراوي لپاره راسپارلې ده او مور سره یې په ګډه په دې فرهنګي او ملي کار کې ونډه اخیستې ده.

((هیله)) مجله به هڅه وکړي چې په خپلو پانو کې د دوو تېرو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګڼو په شان زمونږ د ټولنیز او فرهنګي ژوند د بېلابېلو ټپونو د علاج لپاره د درنو لیکوالو افکار خپاره کړي، له درنو لوستونکو او لیکوالو څخه هم هیله لرو، چې د هېواد د هغو ناویلو او نالیدلو ټپونو او رنځونو په باب چې لااوس هم زمونږ د ولس دژوند د بېلابېلو ډګرونو شیره زېښي، ارزښتمني لیکنې راولېږي.

د مجلې اداره کوښښ کوي، چې تر زیاته بریده په ژبنې او لیکنې معیار کره لیکنې درنو لوستونکو ته وړاندې کړي، په لیکنو کې به د هېواد ملي او اسلامي ګټې او د ملي فرهنګ د ښېرازۍ او بډاینې مساله ضرور په پام کې نیول کېږي، خو هېڅکله به دمنفي ځان ساتنې، ورځ چارۍ او د احتیاط په پلمه له ورځنې فرهنګ نه شاتګ ته غاړه کېښږدي او نه به تر دې بهانو لاندې د لیکوالو رښتیني مطالب له چاپ وغورځوي، د مجلې او درنو لیکوالو ترمنځ غټ او د پیوستون پُل همدا دی چې د هېواد ملي او اسلامي ګټې په پام کې ونیسي او د پښتو ژبې د بډاینې لپاره خپل قلمونه نور هم ګړندي کړي. له ځوانو لیکوالو نه هم په درنښت هیله کوو چې «هیله» د خپلو فرهنګي لیکنو او هیلو د غوړېدو چینه او تمه ځای وګڼي او په خلاص مټ او زغرده توګه د مجلې اداري ته خپلې لیکنې او شعرونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

راواستوي.

دغه راز د مجلې اداره ټولو درنو لیکوالو ته یو ځل بیا په درنښت سر بلنه ورکوي، چې د افغاني ټولنې د ژوندانه د بېلابېلو ډګرونو او اړخونو په باب موږ ته خپلې ګټورې لیکنې راولېږي.

په درناوي

د هیلې اداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

فرهنګي رغونه د لومړيتوب حق لري

د شلو کلونو په بهير کې د هېواد د ژوند د بېلابېلو خواوو د ودانيو برجونه نړول شوي، د هېواد فرهنګي شتمني د بهرنيو او کورنيو دښمنانو له خوا په شعوري او ناشعوري ډول چور او تباه کړای شوې ده. د ټول هېواد رغنده خواوې او ودانۍ ويجاړې شوي دي، هره برخه بيا رغونې او ابادۍ ته اړتيا لري، خو دا خبره د يادولو وړ ده چې په هره ټولنه او هر ځای او وخت کې تر ضرور نه ډېر ضرور کارونه موجود وي. د اړتيا په اندازه بايد لومړی هغه کار تر سره شي، چې ډېره زياته اړتيا يې محسوسه وي، په دويم ګام کې ضروري او بيا همداسې نور کارونه او هڅې، خو اوس راځو دې ته چې زمونږ په ټولنه کې تر ټولو لومړی، کوم کار او چارې ته اړتيا ده؟ هغه څوک چې په هېواد کې اوسېږي او ډول ډول اقتصادي فقر او ناخوالو ځپلي، هغوی ته که دا پوښتنه وړاندې کړې، نو هغوی بې درنګه دا خبره کوي، چې تر ټولو لومړی بايد د اقتصاد (ډوډۍ) غم

(c) ketabton.com: The Digital Library

وخوړل شي، چې يو ځل ګډه مړه شي بيا هر څه کېږي، د دوی په فکر اقتصادي ستونزې ددې سبب کېږي، چې سړی له خپل فرهنګه لرې او ان پردی کړي، دوی وايي يو څوک چې د خپل ورځني ژوند د خړوب او تېرولو وس نه لري، نو فرهنګ خو لا پرېږده چې عادي سالم فکر هم نه شي کولای او ټول ذهن ان فکري ځواک يې د اقتصادي فقر په وړېځو کې ډوب وي. ددې يادې ستونزې عملي او څرګندې ببلګې همدا اوس زمونږ په هېواد کې ډېرې زياتې دي. که د پخوانيو شمېرنو له مخې زمونږ هېواد ديوې پنځه لس مليوني بشري ټولنې په توګه په پام کې ونيسو او ددې ټولنې د مطالعې جاج واخلو، نو دا به ښه څرګنده شي چې دلته اولس د سواد او اقتصادي فقر تر څنګ له نورو ستونزو سره هم مخ دی. اوس په پښتو ژبه ډېر کتابونه چاپېږي، تقريباً د هر عنوان شمېر (۵۰۰) او يا (۱۰۰۰) ټوکه وي، خو ډېرې کمې ببلګې به پيدا کړو چې دا کتابونه دې د خرڅلاو له لارې ببرته خپل لګښت پوره کړي، نور اکثره يا خلکو ته وړيا ورکول کېږي او يا هم په کتابتونونو کې پاتې کېږي. اوس سړی له دې خبرې پوهېدلای شي، چې په يوه پنځلس مليوني بشري ټولنه کې زر آن پنځه سوه تنه هم منظمه مطالعه نه کوي، دلته بيا همغه د کتاب پلور خبره سړي ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

رایاد ږي: «هغه څوک چې پیسې لري هغه کتاب نه اخلي او هغه څوک چې مطالعه کوي هغه پیسې نه لري» اکثره کسان اقتصادي ناخوالې زمونږ د فرهنګي ودې د مخنیوي ستر عامل بولي. دهمدې اقتصادي فقر په پایله (نتیجه) کې داسې حالات پېښ شول چې زمونږ د فرهنګ لپاره نا مطلوب وو. غوره ببلګه یې د کابل ښار دی، دلته د همدې ستونزو په نتیجه کې هغه فرهنګیان چې پخوا یې په ښه مینه او خلاص مټ، فرهنګي هلې ځلې کولې، د وخت په تېرېدو سره د ژوندانه پر ستونزو پر ځانګړې ډول په اقتصادي مشکلاتو اخته شول. فرهنګ او فرهنګي کار هم خپل مادي ملاتړ له لاسه ورکړ او د فعالیت کړې یې تنګه شوه، نو دا فرهنګیان هم په ذهني او هم په فزیکي ډول استهلاک شول او اوس یې له اکثرو د کوم نوښت او لوی فرهنګي کار هیله نه شي کېدلای.

د نوي ځوان فرهنګي کهول د ټوکېدو زمینه هم نه شته، ځکه چې مخکې پلونه ټول نړېدونکي او نړول شوي دي. ان داسې وخت هم راغلی چې لیکوال د خپلو کتابتونو خرڅلاو ته کېناست. دې سره سره ځینې داسې کسان هم شته چې د هغوی فرهنګي مینه او د زړه زور تراوسه اوبه شوي نه دي او د خپل هېواد د فرهنګ ډیوه یې نیم ژوندې ساتلې ده. اوس که د

(c) ketabton.com: The Digital Library

هېواد دننه په کابل او نورو سیمو کې د فرهنګي کار لړۍ ښه ګرمه نه ده، نو په پېښور او تر هېواده بهر ځینو نورو سیمو کې د ګڼو فرهنګیانو او افغانانو له خوا په خپلو شخصي هاند او هڅو ګڼ شمېر فرهنګي خدمتونه او کارونه ترسره کېږي. یوازې په پېښور کې دومره ګڼ شمېر ببلابېلو پښتو کتابونه چاپېږي، چې په شمېره کې ان هېواد د پخوانیو حکومتونو تر کلنیو چاپي کتابونو زیات دي، له څو کلونو راهیسې چې په هېواد کې دولتي سیستم رنګ شوی، نو شخصي او ځاني فرهنګي تشبثاتو، د دولتي فرهنګي کړنو ځای نیولی او ورو ورو زمور هېوادوال له کتاب سره د خپلې مینې او ملګرتیا مزې ټینګوي.

د پیداګوژۍ پوهان عقیده لري چې په یوه ټولنه کې باید د ښوونې او روزنې (فرهنګي) او اقتصادي چارې دواړه سره څنګ په څنګ وده وکړي، ځکه چې دا یو له بل سره لازم او ملزوم دي. اقتصادي پرمختیا د یوې ټولنې د فرهنګ د ښېرازۍ او فرهنګي وده د یوې ټولنې د اقتصادي پرمختیا او پیاوړتیا لپاره لازمي اواروي.

اوس چې زمور هېواد له ډول ډول ستونزو سره مخامخ دی، نو زمور هېوادوال باید کومې ستونزې لومړی حل کړي؟ څرنګه چې انسان لومړی فکر کوي او بیا عمل (کړنه)، نو کله چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

فکر خبره منځته راغله، نو دلته د ټولنې د ذهني اعمار مساله رامنځته کېږي او دا هم څرګنده خبره ده چې ذهني اعمار د فرهنګ په واسطه منځته راځي، ځکه چې فرهنګ د ټولنې مغز دی، که چېرې دا مغز سالم او نورمال وي، ټولنه د خپل ژوند تګلوری په ښه توګه تنظیمولای شي او که چېرې مغز ناروغه وي، نو ټولنیز ژوند له ګډوډۍ سره مخامخېږي، نو اوس چې مور د خپلې دردېدلې، کړېدلې او سوځېدلې ټولنې د بیا رغونې او سوکالۍ په هیله یو، نو لومړی باید ذهني اعمار پیل کړو، کله چې د ټولنې د افرادو ذهنونه رڼا شول نو هغوی کولای شي د همدې ذهني او فکري رڼا په غشو د لوړې، اقتصادي فقر او نورو ستونزو توره بلا وولي او ځان تړې خلاص کړي. دلته بیا هم پوښتنه راولاړېږي، چې ذهني اعمار او فرهنګي کار خو هم لګښت او پیسو ته اړتیا لري، دا پیسې به له کومه شي؟ د دې پوښتنې په ځواب کې باید ووایو، له نېکه مرغه یو شمېر افغانان له اقتصادي پلوه ښه ژوند کوي، دوی باید د خپلې پانګې یوه برخه فرهنګیانو ته د فرهنګي خدمتونو لپاره ورکړي چې هغوی پرې هم خپل ژوند وژغوري او هم فرهنګي خدمتونه ترسره کړي. دهمدې فرهنګي خدمتونو په پایله کې به د ټولنې د وګړیو ذهنونه روښانه شي، خپل دوست او دښمن په ننبه کړي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خپل ژوند تګلوري به په دقيق ډول وپېژني، ټولنيز فکر او هېوادنۍ مينه به يې په زړونو کې په ولولو شي او په پای کې به له ټولو ستونزو څخه مخ سور او بريمن راووزي.

په درنښت
د همداسې يوې هيلې د بري په هيله
اداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

د فرهنګي چارو او اړتياوو په باب څو وړانديزونه

د شل کلنې جګړې په ترڅ کې ببلابېلو بهرنيو او کورنيو لاملونو او ببلابېلو ډلو هر يو په خپل وار سره د افغانستان فرهنګ او معنوي ژوند ته درانه زيانونه واړول.

دملي موزيم ببلابېل يو لک اثار چور شول، سيمه ييز موزيمونه وران شول، په زرګونو ښوونځي ړنګ شول، د لوړو زده کړو په لسګونو مرکزونه وران شول، په لسګونو مليونه ټوکه ببلابېل کتابونه چور او وسپزل شول، د راډيو او ټلويزيون دستګاوې ورانې شوې، هر کلتوري او علمي مرکز ته له يو نه يو لوري زيانونه او خطرونه متوجه شول او د دې ترڅنګ دهېواد نوره کلتوري شتمني چې په فزيکي ډول نه ترسترګو کېږي او يوازې په مانيزه توګه او دوديز ډول لکه د زړونو سپېځلتيا، ساده ښکلا، ننګ، مېلمه پالنه، مينه، غيرت او داسې نور، زموږ په ټولنه کې موجود وو، هم له جدي ګوابښ سره مخامخ شول. څومره چې جګړه غځېدله، نو بيا هماغومره

(c) ketabton.com: The Digital Library

اقتصادي ناورين ورو ورو دومره زيات شو، چې د ټولنو د وګړو پر ستوني يې خپسې کېنولې، کله چې پر ۱۳۷۱ل کال د يوې توطيې له مخې د افغانستان دولتي جوړښت رنګ او په هېواد کې بېلابېلې ډلې پر بېلابېلو سيمو واکمنې شوې، نو د هېواد فني او مسلکي کدرونه په تېره بيا فرهنګيان لاس تر زنې کېناستل، هغو کسانو چې فزيکي کار يې له مسلک سره اړخ لګولای شو، فزيکي خواريو او درنو کارونو او ځينو نورو يې ازاد کار او کسب ته مخه کړه، مسلک او رسمي زده کړه د ډوډۍ دګټلو له وسيلې نه ووتل او هر چا له خپلې تحصيلي څانګې جلا پر يو بل نوي کار لاس پورې کړ، خو ليکوال، شاعران، قلموال او په يوه مانا فرهنګيان بيا ددې کار هم نه وو، له يوې خوا له اقتصادي ناورين سره مخامخ شول، له بلې خوا يې د هنر دمينه والو او لېوالو ډګر تش کړای شو او ان د هغوی د کلونو زيار او لاسته راوړنې، کلتوري او هنري پانګې ته د بې ارزښتۍ په سترګو وکتل شول. ليکوالو او فرهنګيانو په ټولنه کې د خپل درنښت، حقوقي شخصيت او ثابت نوم په وجه هم نه شو کولای د ژوند د تغذيې يو درېيم يا دويم کار ته لاس واچوي او نه هم له ذهني، رواني او ان فزيکي پلوه د دې جوګه وو چې په دې ناوړه بېړنيو شرايطو کې د ژوند خړوبېدنې

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوه بله لار ومومي. په پایله کې د ټولنې د نورو وګړو په اندول د فرهنګیانو ژوند له زیاتو ستونزو سره مخامخ شو، ډول ډول ذهني او رواني ناروغیو یې هم د ذهن رګونه ونیول، بیا داسې وخت راغی چې نه دژوند شول او نه هم د فرهنګي او پوهنیز کار.

کله چې په افغانستان کې دولت ړنګ کړای شو، فرهنګي مسوولیت او فرهنګي کار یوازې دملتپالو او فرهنګپالو افغانانو پر غاړه پرېوت. دوی دامکان او خپل وس تر بریده تر هېواد دننه او تر هېواده بهر پر فرهنګي او علمي کړنو لاس پورې کړ، تر یوه حده د دوی هڅو مثبته نتیجه او ثمره ورکړه. اوس تر هېواد بهر یوازې په خپرنې برخه کې په لسګونو عنوانه بېلابېلې ازادې خپرونې خپرېږي او هم تر هېواد دننه د واکمنو تر واکمنې لاندې یو شمېر خپرونې کېږي. خو دا دواړه حالته په خپل ځای بریاوې او نیمګړتیاوې لري. تر هېواد دننه خپرونې یوازې د واکمنو د اند ښکارندویي کوي او یو ټاکلی تګلوری تعقیبوي او د ټولنې د اکثرو وګړو ذهن او ذوق نه شي خړوبولای.

تر هېواده د باندې خپرونو یوه برخه پر ځینو ملي، سیمه ییزو او تنظیمي ناروغیو اخته ده او ځینې یې د سوداګرۍ او یوازې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ډوډۍ پیدا کولو وسیلې دي، د دې خپرونو بله نیمګړتیا دا ده چې ډېره کمه برخه یې هم د هېواد داخل ته نه رسېږي.

تر هېواده بهر د خپرېدونکو خپرونو په باب د یاد وړ بل ټکی دا دی چې د دې یو زیات شمېر خپرونې د افغان فرهنګپالو په مالي لګښت او زیار خپرېږي، نو داسې هیله کېږي، چې دا خپرونې باید زمونږ په ټولنه او کلتوري بهیر کې مثبته اغېزه وکړي. دا خپرونې چې په کوم نېک نیت او هیله خپرېږي، په عمل کې په پوره ډول همدا هیله نه پوره کوي. کله کله د دې ډول خپرونو د مالي تمویلوونکو او فني چلوونکو په نیتونو او اندودونو (د فکر طرزونو) ترمنځ واټن منځته راځي او دا خپرونې یوازې د فني چلوونکو تر انحصار لاندې راځي. ځینې وخت دا چلوونکي د دې پرځای چې زمونږ د فرهنګي بهیر، ټولنیز ژوند او فرهنګیانو ورځنۍ ستونزې په پام کې ونیسي او هغو ته ځواب ورکړي. خپله ځانې سلیقه او ستونزمن فرهنګي ژوند او د دې ډول فرهنګیانو ترمنځ د احساس او اند واټن رامنځته کېږي.

ښه خبره به دا وي چې تر هر څه دمخه باید زمونږ فرهنګي ارټیاوې او ستونزې په ګوته او د حل لارې یې ولټول شي، لومړی، دویم، درېیم، ضرورت باید وټاکل شي او حل یې له

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړي نه پيل شي.

زمونږ د فرهنګيانو ستونزې هم يو ډول نه دي،په کابل کې د فرهنګيانو لويې ستونزې دا دي، چې د ژوند تر پېټې لاندې خپلو فرهنګي کارونو او هڅو ته وده نه شي ورکولای، د ليکوالو ذهني او فزيکي ځواک د ژوند د پايدنې په لاره کې مصروف دی، له اقتصادي ستونزو راپيدا شوي ذهني فشارونه هم د ليکوالو د فرهنګي کار ستر خنډ دی.

په پښتور کې بيا ښه کلتور حاکم دی، دلته زمونږ ليکوال که د اوسني کابل په انډول له اقتصادي پلوه تر ډېر فشار لاندې نه دي، خو له ذهني پلوه پر خپل اقتصادي ژوند ډاډه نه دي. ځينې فرهنګيان کوښښ کوي چې د خپل ورځيني ژوند د خړوب تر څنګه د سبا غمه هم وخوري، نو په دې وجه څو ځايه فرهنګي او نا فرهنګي کارونو ته لاس اچوي. د ليکوالو انرژي او فکري ځواک پر بېلابېلو کارونو وېشل کېږي او د هيلې وړ فرهنګي کار ثمره ترې لاسته نه راځي.

يو زيات شمېر فرهنګيان دلته هم د وزګارتيا په وجه له ډول ډول ستونزو سره مخامخ دي. يو شمېر نور يې له خپل مسلک نه لرې دويم او درېيم ورځيني ګټندوی کار ته لاس اچوي او په دې ډول دخپل ژوند پېټی اوچتوي. يو شمېر نور چې په ځينو

(c) ketabton.com: The Digital Library

موسسو او په پيسو مالامال ادارو کې د کار په پيدا کولو بريالي شوي، د پيسو په مينه کې يې ورو ورو خپل فرهنګي هويت او ارزښت ډوبېږي او د وخت په تېرېدو سره کېدی شي، ليکوال پر سوداګر واوړي.

يو شمېر نور کاري ليکوال د ژوند د مجبوريتونو له کبله د څېړنيز او تخليقي کار پر ځای د خپرونو پر تخنيکي چارو مصروف دي، چې د دوی اصلي کار ته زيان ورپېښوي. تر ټولو د يادونې خبره داده چې په پېښور کې داسې يو نا مطلوب پانګوالي کلتور واکمن او واکمنېږي چې معيار يې له مشروعو او نامشروع لارو د پيسو ګټل دي. هغه ټولنيز کلتور چې په هېواد کې د فرهنګيانو او فرهنګي حلقو تر منځ موجود و، د هغو ډېره برخه دلته په پېښور کې د افغان ليکوالو او فرهنګيانو ترمنځ نه شته او لاد مسخه کېدو په حال کې دی.

يو شمېر افغان ليکوالو او فرهنګيانو چې لويديځ او ځينې نورو هېوادو ته يې پناه ور وړې، تراوسه پورې يې تر ډېره بريده له خپل هېواد، اولس او کلتور سره خپله مينه او ذهني اړيکي ساتلي، په همدې وجه هلته هم ګڼ شمېر افغاني خپرونې او اثار خپروي. د دوی د مرستو لړی ان تر پېښوره هم رارسي او دلته پرې ګڼ شمېر فرهنګي او علمي اثار خپرېږي. دا ليکوال او فرهنګيان کېدی شي د ژوند تر پايه له خپل هېواد او کلتور سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپله دا مينه همداسې ګرمه وساتي، خو د هغو له راتلونکي نسل نه دا هيله کېدی نه شي.

له لويديځ څخه د فرهنګي کار لپاره د افغانانو رالېږلې مرستې که په دقيق ډول او مناسبه توګه ونه کارول شي نو په دې برخه کې هم ستونزې راولاړېدلای شي، اوس پېښور او غرب کې د مېشتو افغان فرهنګيانو ترمنځ د فرهنګي همکاری ښه ګرمه لړۍ روانه ده، خو اوس دا پوښتنه راولاړېږي چې ايا دا فرهنګي هڅې څومره اغېزمنې دي او زمونږ په ټولنه کې د فرهنګي خلا د ډکولو جوګه کېدی شي او که نه؟

اساسي خبره داده چې فرهنګي خلا تر هېواد دننه رامنځته شوې ده، بايد داسې هڅې تر سره شي چې په يو نه يو ډول دا خلا ډکه شي، ترټولو لومړی بايد د هغو فرهنګيانو غم وخوړل شي چې په هېواد کې اوسېږي. فرهنګي کار يې يا کمزوری شوی، يا پر ټپه ولاړ دی او يا هم دمسخه کېدو پر لوري روان دی، هغه اغېز چې يو فرهنګي کار يې زمونږ د ټولنې په دننه کې شيندلای شي، د ټولنې د باندې يې نه شي ترسره کولای. دا خبره هم د ياد ورځ ده چې که يو فرهنګي کار زمونږ د ټولنې لپاره وي، نو بايد کوښښ وشي چې زمونږ ټولنې ته انتقال شي.

دلته کېدی شي ځينو کسانو ته دا پوښتنه راپيدا شي چې د هېواد په داخل کې خو د واکمنو دسختو او تنګو شرايطو او نورو ستونزو له امله ازاد فرهنګي کار ترسره کېدی نه شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

باید وویل شي چې یو واکمن که هر څومره د لنډ او تنګ فکر خاوند هم وي، بیا هم په څرګند ډول د یو ګټور ټولنیز او فرهنګي کار مخه نه نیسي، بله خبره دا ده چې له همدې واکمنو سره په دې اړه غږېدل او د هغوی قانع کول په خپله یو فرهنګي کار دی. که چېرې تر هېواده د باندې افغان فرهنګپال، فرهنګیال او ملي سوداګر هغه ګټور علمي او کلتوري فعالیتونه چې تر هېواده د باندې یې پیل کړي، په یوه نه یو ډول د هېواد داخل ته ولېږدوي، نو ګټه به یې تر اوسني حالته څو ځله زیاته شي. یو خو به یو شمېر فرهنګیانو ته چې اوس هلته له وزګارتیا او ستونزو سره مخامخ دي، یوه فرهنګي بوختیا پیداشي. له هېواده به د نورو فرهنګیانو د راوتلو او لېږد مخه ونیول شي، د افغانانو پانګه به بېرته د افغانستان غېرې ته ورشي. په دواړو خواوو کې به زمونږ هېواد ګټه وکړي؛ هم به زمونږ ټولنې ته کتاب وړاندې شي او هم به یې لګښت بېرته زمونږ هېواد ته پاتې شي.

اوس چې په پاکستان او نورو ځایونو کې څه خپرونې کېږي، نو له مالي ګټې سره سره یې لګښت ټول د پاکستان او نورو هېوادو لمن ته لوېږي. کله چې یوازې کتاب مونږ ته راپاتې شي نو بیا مجبور یو چې یوه برخه یې هېواد ته ولېږدوو، دهغو د

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوست لګښت هم د همدې هېواد په ګټه پرېوزي او نورې ستونزې خو يې لا پرېږده.

تر هېواده د باندې د افغانانو له خوا چاپېدونکې خپرونې او اثار که له يوې خوا د ورځيني چاپ په ګانه ښکلي شوي، نوله بلې خوا بايد د خپل لوستونکي او ملت دژوند اقتصادي کچه هم په پام کې ونيسي. که يو اثر ډېر مانيز ارزښت هم ولري، خو چې د اقتصادي ستونزو په وجه يې لوستونکی د اخيستو وس ونه لري، نو بيا يې هم چاپ ډېر ګټور نه پرېوزي. په ټېرو دوو لسيزو کې زمونږ په هېواد کې تر شل مليونو ټوکو، زيات کتابونه له منځه وړل شوي دي، نو اوس د کتابونو د زيات شمېر چاپ ته اړتيا ده.

دلته بايد دلومړۍ درجې کاغذ پرځای، دويمه درجه او درېيمه درجه کاغذ څخه کار واخيستل شي، چې د يو پرځای دوه ټوکه کتابونه چاپ شي او د يو تن پرځای دوو تنو ته ورسېږي.

په پای کې يو ځل بيا وايو چې مونږ بايد خپلې فرهنګي اړتياوې تشخيص او د ضرورت په اندازه دهغو د حل لپاره په مينه او ولوله، اند او ځواک هلې ځلې وکړو.

د همدې ارمان د پلي کېدو په هيله

د هيلې اداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

هیله یو کلنه شوه

د ۱۳۷۵ کال په بهیر کې د هیلې مجلې د چاپ او خپراوي لپاره د څو تنو پښتنو لیکوالو له خوا هلې ځلې پیل شوې، ددې هلو ځلو مقصد دا و چې په پښتو ژبه یوه داسې خپلواکه، ناپېیلې، فرهنګي او ټولنیزه مجله چاپ شي، چې هغه په ربښتیا سره هم خپلواکه او ناپېیلې وي، په پای کې دا هلې ځلې یوې مثمرې پایلې (نتیجې) ته ورسېدې او د ۱۳۷۶ل کال د (وري-غویي) پر میاشت، د هیلې مجلې لومړنۍ ګڼه چاپ شوه، له هغه راهیسې شپږ ګڼې چاپ شوي چې په ټولیز ډول یې د هېواد د لیکوالو تر دوه سوو عنوانونو زیات ډول ډول لیکنې او شعرونه خپاره کړي دي.

هیله د یو کال په بهیر کې ښه وځلېده، ډېر لوستونکي یې پیدا کړل او ډېر مینه وال، ډېرو لیکوالو له هیلې مجلې سره له کوم مادي امتیاز پرته همکاري وکړه او د نورې ملګرتیا ډاډ یې

(c) ketabton.com: The Digital Library

څرګند کړ. یو شمېر کسانو له بهر او یو شمېر نورو په پېښور او نورو سیمو کې په مجله کې کلنی ګډون وکړ.

هیلې مجلې له خپلو بریاوو سره سره نمیګړتیاوې هم لرلې او انتقادونه هم پرې راخواره وو. د انتقادونو زیاته برخه د مجلې فني، مسلکي او علمي چارو ته متوجه نه وه، بلکې اکثرو یې ژبني تومنه لرله او د دې ډول انتقاد کوونکو نیوکه همدا وه چې تاسو ولې دا مجله ټوله په پښتو چاپوئ! دا انتقادونه یوازې د انتقاد او نیوکې تر پولې نه پاتې کېدل، بلکې د دښمنۍ، کینې او تعصب تر بریده هم رسېدل، ددې ډول انتقادونو په مقابل لوري کې بیا ډېرې ستاینې او مننې هم رارسېدلې، هغوی پر همدې خبره ټینګار کاوه، چې ټوله مجله باید پښتو وي او همدا مجله ده چې زمونږ د زړه باد ایستلای او د زړونو غوټې مو اوارولای شي، دوی دا خبره هم کوله چې خپلې ژبې ته خدمت کول او د خپل فرهنګ پالنه د نورو د فرهنګ د دښمنۍ مانا نه لري. هر څوک حق لري چې خپل فرهنګ ته په خپله کار وکړي، په داسې حال کې چې زمونږ ژبه او فرهنګ دې ډېر زړه سوي، لاس نیوي او خدمت ته اړتیا ولري او مونږ دې د نورو د ژبې او فرهنګ په چوپړ لګیا یو، دا نه یوازې خپل فرهنګ سره بې پروایي ده، بلکې له هغه سره لوی خیانت هم دی. خدای پاک

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتانه لیکوال د پښتو او پښتني فرهنګ د خدمت لپاره خلق کړي او همدارنګه د نورو ژبو فرهنګیان د خپلو ژبو لپاره، خو څوک کـه ددې وس لـري چـې د خپلـې ژبـې تـر څنـګ د نـورو فرهنګي بـار هـم اوچت کړي نو دا د هغـه په نړۍ لیـد او ځواک پورې اړه لري، خو مور نه غواړو ې زمور د لیکوالو په ځواک او انـرژۍ دې د نـورو فرهنـګ وپرسـپړي او بیـا دې زمـور ژبـه او فرهنګ تر ستوني تېر کړي. هیلې مجلې د همدغسې متضـادو نظرونو په کړلېچونو کې خپله لاره پرانیستله او هغـه څه چې وړ وو هغـه یـې پـه خپلـو پـانو کـې ځـای کـړل. د ژورنالیسـتیکو او علمي معیارونو په اړه یې د لوستونکو نظریې او وړاندیزونـه پـه ځیرتیـا سره وڅېړل او د امکـان تـر حـده یـې عملـي کـړل او هغـه نظرونه او انتقادونه چې د ځانګړې کینې او تعصب لـه مورچلـه راګوزار شوي وو، پر هغوی یې غټه تیږه کېښوده.

د اداري پرسونل د ډېر کم حد په پام کې نیولو سره مور پر دې بریالي نه شولو چې د مجلې ټولو مینوالـو او لېوالـو تـه مجلـه پـر ټاکلي وخت ورسوو، خو بیـا هـم اداره تـر یـوه بریـده پـه دې برخـه کې بریمنه وه، مور هیله لرله چې په بهر کې بـه د ځینـو افغانـانو د ګډون لـه لارې د مجلې د مـالي سـتونزو زیاتـه برخـه حـل کـړو، خو تراوسه پورې کم شمېر کسانو په مجله کې ګډون کړی، سره له دې چې د تېر یو کال په بهیر کې د مجلې ټول لګښت د هېـواد

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځوان نوښتګر شاعر عبدالمالک ببکسیار له خوا ورکړل شوی او اوس یې هم خپل ډاډلیک رالیږلی او پکې لیکلي یې دي ((که نور هېڅوک هم له مجلې سره مالي مرسته ونه کړي نو زه خو درته لکه غر هسې ولاړ یم)).

د ښاغلي ببکسیار دا خوشال خانی هوډ د قدر وړ دی، خو ښه به دا وي چې په لویدیځ کې زموږ فرهنګیان هم د ده په شان هوډ وکړي او یا د ده مټ پیاوړی کړي.

د هیلې مجلې اداره غواړي تر وروستي بریده له ټولو مشکلاتو سره مقابله وکړي او مجله د ۱۳۷۲ کال په شان او ان تر دې لاهم ښه لوستونکو ته وړاندې کړي. خدای(ج) دې وکړي، چې د مشکلاتو ببلابېل ډولونه زموږ قلمونو، هڅو او هیلو ته زندۍ وا نه چوي تر څو زموږ هیله ناهیلې نه شي او ګران لوستونکي او غمځپلي هېوادوال له خپلې کوچنۍ، خو له هیلو ډکې ((هیلې)) بې برخې نه شي.

په پای کې له ټولو هغو درنو لیکوالو، شاعرانو او پوهانو نه د زړه له کومې مننه کوو، چې په تېر یوه کال کې یې له هېڅ ډول امتیاز پرته د هیلې مجلې اداري ته خپلې لیکنې، شعرونه او رغوونکې نظریې او وړاندیزونه رالیږلي دي.

کور مو ودان او هیلې مو له هیلو ډکې اوسه

په درناوي

اداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

د فرهنګي چارو سمون او ملګرتيا ته اړتيا ده

که له يوې خوا زمونږ د هېواد کلتور په تېرو شلو کلونو کې له سترو ناورينونو سره مخامخ شوی او ګڼ شمېر فرهنګي بنسټونه او مرکزونه له منځه وړل شوي دي،نو له بلې خوا زمونږ د هېواد ليکوال، شاعران، قلموال او په ټولیزه مانا فرهنګيان هم غلي او ارام ناست نه دي. دوی د خپل وس تر بريده خپلو فرهنګي هڅو ته دوام ورکړی، په ډېر زړه چاودون و زياريې علمي اوفرهنګي هڅې سرته رسولي دي، دا فرهنګي هڅې په هېواد کې هم ترسره شوي او تر هېواده بهر هم.

تر ۱۳۷۱ل کاله پورې چې په افغانستان کې ښارونه او په تېره لوی ښارونه او د دولت فزيکي جوړښت اوساختمان څه ناڅه روغ وو، نو يو لړ علمي او کلتوري کارونه هم تر سره کېدل، داچې له فکري پلوه واکمنو کومه ايډيالوژي تعقيبوله اود هغو لپاره يې له څه ډول دولتي امکاناتو نه ګټه پورته کوله، دا يو بېل بحث دی، خو د دولت د چوکاټ د سلامتيا له کبله ډېرو زياتو فرهنګي مرکزونو چې له سياست سره يې تړاو نه درلود او يوه اندازه ناتنظيمي فرهنګي کارونه په پېښور کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

هم په نسبي توګه په عادي ډول تر سره کېدل.

کله چې د ۱۳۷۱ل کال په لومړیو کې د ګاونډیو هېوادونو په مرسته د افغانانو د کلونو کلونو حکومتي رغښت او بنسټونه ونړول شول، نو هر څه پو پناه شول، له هېواد نه د علمي کدرونو د وتلو لړۍ نوره هم ګړندۍ او زیاته شوه.

څرنګه چې دولتي دستګاه سخته زیانمنه شوه، نو یو شمېر فرهنګیانو په خپلو شخصي تشبثاتو او هلو ځلو د فرهنګي کارونو ترسره کولوته ملا وتړله. دا هڅې د دولت په انډول هېڅ د یادونې او پرتلې وړ نه دي، خو بیا هم د دوی د ځاني احساس او نیکو هلو ځلو ښکارندویي کوي.

یو شمېر نورو لیکوالو، فرهنګیانو او فرهنګپالو تر هېواده د باندې فرهنګي هڅې پیل کړې، دا فرهنګي هڅې تر یوه حده برېښنې وې، اوس ګڼ شمېر اخبارونه، مجلې او بېلابېل کتابونه چاپېرې، پېښور اوس د یو فرهنګي جهاد مرکز دی، هغه اخبارونه او مجلې چې تر هېواده دباندې خپرېږي، د هغوی شکلي جوړښت او کچه ښکلې وي، خو د ځینو لیکنو کمی په کې احساسېږي، په ځانګړي ډول د هېواد د ورځنۍ ژوند د پېښو، فرهنګي فعالیتونو او د خلکو د ټولنیز ژوند د کړاوونو په باب ډېر زیات مطالب نه لري، د دې وجه داده چې هغوی ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ډېرې سختۍ سره د هېواد دننه پېښو په اړه د لومړي لاس لیکنې ورسېږي.

د دې خپرونو بله ستونزه داده چې ډېر کم شمېر یې د هېواد داخل ته رسېږي، د هېواد داخل کې چې کومې خپرونې کېږي هغه هم بهر کې د ګوتو په شمېر افغانانو ته ور رسېږي، نو په دې وجه د یو بل له خپرونو او د هغو له محتویاتو څخه پوره نه خبرېږي، تر هېواده بهر چې کومې خپرونې کېږي، د هغو یوه بله ستونزه داده چې ځینې یې تکراري لیکنې خپروي، ددې تر څنګ بیابهر کې د خپرېدونکو افغاني خپرونو یوه لویه ښېګڼه دا ده چې دوی د نورې نړۍ نوی ژوند او نوې تخنیکپوهنې په اړه په زړه پورې لیکنې خپروي، چې تر اوسه د هېواد کورنۍ خپرونې تري بې برخې دي. همدغه ستونزې او ځینې نور عوامل د دې غوښتنه کوي چې ټول افغان فرهنګیان باید خپلو فرهنګي چارو ته سمون ورکړي، دا کار د یوې فرهنګي ملګرتیا له لارې ترسره کېدی شي، داسې چې څو تنه فرهنګیان دا دنده پر غاړه واخلي چې د افغاني خپرونو د یو رنګۍ او سمون لپاره کار وکړي او نور فرهنګیان باید له دوی سره مرسته وکړي.

د دې کسانو دنده به دا وي چې دوی په هېواد کې دننه لیکوالو او فرهنګیانو هغه لیکنې چې د هېواد داخل کې یې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

چاپ او خپراوي امکان نه وي، تر هېواد بهر خپرونو ته ورسوي او هغه ليکنې چې د نوې تخنيکپوهنې او متمدنې نړۍ د ژوند او تجربو په اړه ليکل کېږي او ځينې وخت په تکراري ډول خپرېږي، هغه دې د هېواد کورنيو خپرونو ته چې تر اوسه لادا ډول مطالب نه لري، ورکړي، همدا راز د ژوند په نورو ډګرونو کې دې د هېواد مېشتو فرهنګيانو او په بهر کې مېشتو افغان فرهنګيانو تر منځ اړيکي ټينګ شي، چې د يو بل له ستونزو خبر شي، يو بل سره قلمي او فرهنګي همکاري وکړي او په پای کې ټولې افغاني خپرونې پر داسې ليکې روانې شي، چې هغه د هېواد د ملي واکمنۍ او ملي يو والي د ټينګښت، د اولس د ذهني کچې د اوچتيا او د خلکو د سوکالۍ په يوې اغېزمنې وسيلې بدلې شي.

د همداسې يوې فرهنګي ملګرتيا په هيله

په درنښت

اداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

زموږ د ازادو خپرونو ستونزې

په هره ټولنه کې ازادې خپرونې د ژوند د یو لړ مهمو اړتیاوو د پوره کولو لپاره رامنځته کېږي. د ولس په ذهني، کلتوري، اقتصادي او د ژوند د نورو برخو په لوړتیا او پرمختیا کې برخه اخلي. هغه ټولنې چې پرمختللې دي او د لوستوالو شمېر یې زیات دی په هغو کې په ټولیز ډول ټول مطبوعات او په ځانګړي ډول خپلواک مطبوعات د خلکو په ذهني پیوستون کې ستره برخه لري. دا خپرونې د خپل لګښت د دوراني حرکت په نتیجه کې نه یوازې دا چې خپل ژوند تضمینوي، بلکې ډېرې مالي ګټې هم ترلاسه کوي. د امریکا متحده ایالاتونه به د ببلګې په توګه یاد کړو. اوس په دې هېواد کې په هره میاشت کې «یوولس زره عنوانه» ببلابېلې دولتي او خپلواکې خپرونې خپرېږي، چې دهرې یوې مهالنۍ تېراژ ملیونونو ټوکو ته رسېږي او همدارنګه په سلګونو خپلواک تلویزیوني چینلونه پر خپرونو بوخت دي.

یوه ورځپاڼه به په پام کې ونیسو چې هره ورځ یې په ملیونو ګڼې چاپېږي، که په هره ګڼه کې لږ تر لږه پینځه ویشت سېنټه ګټه وکړي، هغه ورځپاڼه چې هره ورځ د دوو ملیونو په تیراژ

(c) ketabton.com: The Digital Library

چاپېرې نو ورځنۍ ګټه به يې پينځه لکه امريکايي ډالره شي او هغه بې شمېره پيسې چې دوی په هره ګڼه کې له ګڼو اعلانونو څخه ترلاسه کوي، هغه خو لاپرځای پرېږده. د دې وجه داده چې هلته اکثره خلک اخبار لولي او د ژوند يو نه يو ضرورت يې په ورځپاڼې او يا خپرونې پورې تړلی وي. پانګوال، صنعتکاران او سوداګر اخبار د خپلو اقتصادي معاملو او ګټې د تبليغ لپاره ښه وسيله ګڼي. هغه کسان چې په دې خپرونو کې کار کوي هغوی نه يوازې دا چې کولای شي له دې لارې خپل ورځينی ژوند ښه خړوب کړي، بلکې له فکري پلوه هم خپلواک او هڅاند پاتې کېدی شي، خو په وروسته پاتې ټولنو کې بيا داسې نه ده؛ په وروسته پاتې ټولنو کې د ژوند اکثره کارونه وروسته پاتې وي. په داسې ټولنو کې خپرونې او ډله ييز ارتباطي وسايل اکثره د واکمنو تر واک لاندې وي او د هغو خپلواکي، د خپل واک د کاواکه کولو په لاره کې يو مهم فکتور ګڼې، نو تر خپله وسه کوښښ کوي چې خپرونې په خپل واک کې وساتي.

په دې کار او چار کې يوازې واکمن ملامت نه دي، هغه ټولنه چې نالوستې وي په هغه کې خپله مطبوعات هم څه درونده اغېز نه شي ښندلای؛ نالوسته شخص ته اخبار يا مجله ورکول، کنو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته د ډول وهلو مثال لري. وروسته پاتې ټولنې د لوستوالو د کمښت تر څنګ پر اقتصادي ستونزو هم اخته وي. د دوی لومړۍ اړتیا دا وي چې څنګه د ژوند د اړتیا وړ لومړني مواد لاسته راوړي، چې ژوندي پاتې شي. د ژوند د دویم، درېیم او څلورم ضرورت د پوره کولو لپاره ورته ډېره لار پاتې وي. له همدې کبله په داسې ټولنو کې خپرونې ښه وده نه شي کولای. هغه خپرونې چې د واکمنو په لاس کې وي، لګښت یې د حکومت له خوا ورکول کېږي، پرته له دې چې خلک یې لولي او که نه؟ پیسې پرې ورکوي او که نه؟ خپل لګښت بېرته ترلاسه کوي او که نه؟ واکمن مجبور دي چې د خپلو هیلو د پوره کولو لپاره د هغو لګښت ورکړي، په دې منځ کې که یوې نیمې خپلواکې خپرونې ته هم اجازه ورکړي، نو هغه به هم د واکمنو مالي مرستې ته اړه وي، ځکه چې دا خپرونې د خرڅلاو له لارې خپل شوی لګښت نه پوره کوي.

زمونږ په ټولنه کې هم مطبوعات پر همدې رنځ اخته دي. لومړی دا چې د ټولنې ډېره زیاته برخه نالوستې ده، دویم دا چې څوک دولتي خپرونې چندانې نه لولي او په ازادو خپرونو پیسې نه ورکوي او یا یې نه شي ورکولای، نو ځکه دلته مطبوعات له سخت خنډ سره مخ دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوس اوس تر هېواده بهر د يو شمېر اشخاصو او فرهنګيانو په مرسته يو شمېر خپلواکې مهالنۍ مجلې او اخبارونه چاپېرې، خو يو يې هم د خرڅلاو له لارې ښه برته خپل لګښت نه شي پوره کولای. اکثره دا خپرونې په وړيا ډول وېشل کېږي او د خرڅلاو بازار يې نه يوازې دا چې ډېر سوړ دی، بلکې اصلاً ښځي نه شته.

دا خپرونې که څه هم د چاپ تېراژ يې کم وي، خو دا چې لګښت يې د يو او يا هم دوو دريو تنو له خوا ورکول کېږي، نو پر تمويلوونکو باندې ډېر دروند مالي بار پرېوزي او نه شي کولای تر پايه پورې په يوازې ځان دومره مالي بار وزغمي.

((هيله)) مجله هم يوه له هغو ازادو خپرونو څخه ده، چې ټول لګښت يې تراوسه پورې د يو شخص (د هېواد تکړه ليکوال او شاعر عبدالمالک ښکسيار) له خوا ورکول کېږي او تراوسه پورې د هغه د لاس په خولو چلېږي.

((هيله)) (۵۰۰) ګڼې چاپېرې چې يو شمېر يې کابل، جلال اباد، پېښور کې وېشل کېږي، يو شمېر يې بهر ته لېږل کېږي او يو شمېر يې خرڅلاو ته وړاندې کېږي.

څرنګه چې د ((هيلې)) مجلې اصلي او اساسي موخه خپل افغاني فرهنګ ته خدمت کول دي او غواړي په دې وسيله د

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل فرهنګ د ژوندي ساتلو لپاره هېوادوالو ته لږ تر لږه یو فکر شاني ورکړي، نو که په هېواد کې وړیا وېشل کېږي، دا کار د یو ضرورت له مخې دی.

هغه کسان چې تر هېواده د باندې اوسېږي او اقتصادي وس لري، له هغو څخه مو د ډېره هیله لرو، چې له مجلې سره به مالي مرسته وکړي، خو تراوسه پورې یوازې څو تنو په هیله کې کلنی ګډون کړی دی. اوس له هرځایه د مجلې د ستاینې په باب ګڼ شمېر لیکونه راځي، خو د هغه چا چې مالي وس رسېږي، تر اوسه یې د مجلې د اداري مالي لاسنیوی نه دی کړی، نو په همدې وجه مجله له مالي ستونزو سره مخ ده او دا خبره هم مشکله ده چې د یوې مجلې ټول لګښت دې تر پایه پورې د یو شخص پر غاړه وي.

له هغو کسانو څخه چې مالي پانګه لري، دا هیله لرو چې پر خپل فرهنګ زړه وسېزي او د خپل فرهنګ د غوړېدنې لپاره د هیلې مجلې مالي ستونزې غوڅې کړي او که نه ددې وېره شته چې «هیله» نهیلې شي.

د هېواد د رنګ شوي او سېزل شوي
فرهنګ د رغونې او غوړېدنې په هیله
د هیلې اداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هېواد ملي يووالی او د فرهنګيانو نوې هيلې

په تېرو څو مياشتو کې په هېواد کې سياسي او پوځي بدلونونو دا په ډاګه کړه چې افغانستان يو نه تجزيه کېدونکی هېواد دی او هېڅکله به هم د دې هېواد بهرنۍ او کورنۍ دښمنان پر دې بريالي نه شي، چې تجزيه غوښتونکي خوبونه او پلانونه عملي کړي.

هغوی چې پرون د ځينو نورو په لمسه په هېواد کې د تجزيې د لومړي ګام په توګه د فدرېشن يا فدرالېزم شعارونه پورته کول، نن يې هيلې شعارونه او پلانونه تر خاورو لاندې شول او پردي ملاتړي يې هم په شرمونو وشرمېدل او لاشرمېږي.

دا څرګنده خبره ده چې له ځينو پلورل شويو افغانانو پرته نور ټول افغانان له خپل هېواد سره دومره مينه لري، چې د نړۍ په ټول تاريخ کې به يې بېلګه کمه پيدا شي. افغانانو په خپلو بې ساري قربانيو او اتلولیو سره د نړۍ په سياسي او ملي پېښليک کې يو بې مثاله ريکارډ ټينګ کړی دی. هر وخت چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

زمونږ هېواد له کوم کورني ناورين او بهرني ناتار سره مخامخ شوی، نو د فرهنګيانو او قلم د خاوندانو ذهنونه او زړونه يې تر ټولو زيات متاثر کړي دي. دوی خپل درد او احساس د قلم په روح کې پو کړی. د خلکو ولولې يې راپارولي او په پايله کې يې ټول ولس د يو ستر فکري، ذهني، فزيکي او ولولیز ځواک په توګه د دښمن د مقابلې جوګه کړی دی.

د تېرو شلو کلونو په لومړۍ لسيزه کې چې هېواد نېغ په نېغه د سره استعمار له يرغل، ښکېلاک او ناورين سره مخ و، نو د هېواد د فرهنګيانو له زړونو څه، چې له قلمونو څخه هم وينې څڅېدلې، کله چې سره ښکېلاک زبردسته ماتې وخوړه او بيا د پانې بڼه بدله شوه، نو ظاهراً خو داسې برېښېده چې موخه ترلاسه شوې، خو دا لاډ پرو ته څرګنده نه وه چې «لوبه» ختمه نه ده، بيا د دې «لويې لوبې» بل پړاو پيل شو. په دې پړاو کې د هېواد اکثره هغه مادي او مانيزه شتمني چې تر دې دمه له تېرو ناتارونو څخه خوندي وه، هم تباه کړای شوه. سربېره پر دې داسې ډلې او ډلګۍ هم د سياست ډګر ته راووتلې، چې په ښکاره او څرګند ډول يې افغانستان ضد او افغان ضد شعارونه ورکول او د پرديپالنې په لباس پوښل شوي وو. دې ډلو ته دومره ځواک او حرکت ورکړای شو چې هره يوه د هېواد ملي

(c) ketabton.com: The Digital Library

رغبنت د ویجاړتیا او بربادی لپاره په ښکاره او پټه خپل پلانونه د عمل ډګر ته وړاندې کول. دوی په بهر کې هم زیات بهرني ملاتړي درلودل، په ځانګړې ډول ځینو هغو هېوادونو چې د زمانې په اوږدوکې یې یو وخت له افغانانو څخه ماتې خوړلې وه. له رواني پلوه په هغو کې یو شمېر داسې واکمنې کړی او انفرادي اشخاص وو چې د افغانستان له ورانی او د کابل له ړنګېدو نه یې خوند اخیستە او له روحي پلوه یې د خپلو هېوادونو د تېرې ماتې د تداعی جبران کاوه. دلته به له دې هېوادونو څخه د یوه هېواد ببلګه راوړو. یو افغان قلموال په لندن کې استوګن دی او په یوه داسې اداره کې کار کوي چې هلته ډېر قلموال انګرېزان چې خپل تاریخ او د افغانانو پېښلیک ورته ښه معلوم دی، هم کار کوي، په دې اداره کې داسې یو انګرېز هم کار کوي چې له افغانانو سره خپله ځانګړې کینه ساتي، دا افغان وایي: ((کله چې به په کابل کې خونړي جنګونه ونښتل او په سلګونو افغانان به په وینو لیت پیت شول او دنګې مانۍ به ړنګې شوې او د انګرېزانو د خوښې تنظیم به د ښار په منځ یا څنډه کې کومه ویجاړه ودانۍ ونیوله، نو کله چې به دی (انګرېز) ماته مخامخ شو، نو موسکی به شو، که پر هغې ورځ به د ده له ماسره هېڅ کار هم نه و، نو ده به ضرور یو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځل له ما سره ځان مخامخوه، چې د کابل د ویجاړتیا او د افغانانو په وینو رنګ ژوند تصویر زما ذهن ته انتقال کړي، خپل ځان پرې خوشاله او ما پرې غمجن کړي، په دې منځ کې چې به چا اویا کومې ډلې د هېواد د تجزیې خبره وکړه، نو پر هغه به ډېره ښه ولګېده او بیا به یې په ټوله اداره کې هغه نوره پسې هم غټه کړه. دغه انګرېز د افغانستان دملي یووالي ضد ډلو ټپلو سره دومره مینه، لېوالتیا او اړیکي درلودل چې ان د هغو د ځینو مشرانو عکسونه هم ورسره وو او یو یې لاد خپل کار په خونه کې ځوړند کړی هم و. انګرېز به په هغه خبره ډېر خوښېده چې چا به د افغانستان دتجزیې خبره مطرح کړه. دې انګرېز ته کېدلای شي د خپل نیکه ((ډیورنډ)) هغه عمل په زړه کې ګرځېدلی وي چې د لوی افغانستان واحد وجود یې پر دوو برخو ووېشه او زموږ ستر هېواد یې د اوږدې مودې له رنځونو سره مخامخ کړ، دا هم کېدی شي چې د دې ډول انګرېزانو ډېر زیات مقصدونه وي، خو ماته داسې ښکارېدله چې هر کله به دا انګرېز ماته زموږ په هېواد کې د وینو او اوښکو د رودونو د بهېدو له کبله موسکی شو، نو ماته به داسې ښکاره شوه چې دی له ما څخه د میوند، ټل او د کابل-جلال اباد په لویه لار کې د انګرېزي لښکرو د ماتې غچ اخلي، ده ته کېدی شي خپل

(c) ketabton.com: The Digital Library

((مکناټن)) ور په یاد ېده، خو ما ته خپل ((اکبرخان)) په ذهن کې ګرځېده، ده کېدی شي د خپلې ماتې مایوسه سندره زمزمه کوله، خو ماته د خپلې ((ملالۍ)) ټپه رایاد ېده، خو زما د دې ټولو رواني لاسبریو سره سره بیاهم پرما د خواشینۍ څپې خورېدلې او د انګرېز په څېره کې د خوښۍ رڼا ځلېدله. یو وخت بیا داسې راغی چې په کابل کې د شوکمارو، غلو او ملت ضد ډلو ټپلو ټغر ټول شو او دا خبر د نړۍ اکثرو خپرونو خپور کړ، خو دا ځل د انګرېز پرځای زما وار و، سهار چې کله دفتر ته لاړم، نو لومړۍ هڅه مې دا وه چې انګرېز ته دا خبر ورکړم او خپل غچ ور څخه واخلم، تصادفاً انګرېز په دهلیز کې مخې ته راغی، خو نن یې په تندي کې موسکا نه وه، د پرېشانۍ یو ګرد پرې خور و، دواړه سره مخامخ شوو، پرته له دې چې خبرې سره وکړو، څو شېبې مو یو بل ته وکتل، د تورو او شنو سترګو ترمنځ یو سخت رواني جنګ پیل شو، څو شېبې لاتېرې نه وې چې انګرېز سترګې ټیټې کړې او زما له څنګه تېر شو. انګرېزان ډېر مغرور خلک دي، دا زما لپاره لومړی ځل و چې یو انګرېز په خپل وطن کې د یو افغان سترګو ته ونه شو کتلای. کله چې انګرېز سترګې ټیټې کړې، نو زما پر شونډو د موسکا یوه څپه راغله. د انګرېز له خبرې نه ما ته دهغه د زړه حالات

(c) ketabton.com: The Digital Library

څرګند ېدل، ما د هغو لمبو او وینو روانې غچ له انګرېز نه واخیست، چې هره ورځ به یې ماته د یو پېغور په ښه مطرح کاوه.))

درنو لوستونکو! دا د یو افغان او انګرېز د روانې، ذهنې او پټ جنګ هغه تصویر و چې دلته یې څرګندونه وشوه. حقیقت دادی چې رښتینې افغانان چې په هر ځای کې وي، له خپل هېواد سره مینه لري او د هېواد دښمنان که د هېواد په داخل کې وي او که په بهر کې، د هېواد د ورانۍ هڅې کوي، خو دا څرګنده ده چې لوی خدای(ج) تل حق پر باطل بریالی کړی. د بهرنیو او کورنیو دښمنانو هغه هڅې چې له دوه لسیزو راهیسې یې د هېواد د تجزیې او ورانۍ لپاره تر سره کولې دادی اوس د له منځه تګ په حالت کې دي، د هېواد ملي یووالی د شمال او جنوب، ختیځ او لوېدیځ دچغو او نارو سورو پورته کول نورې په ختمېدو دي. ترشلو کلونو وروسته دادی یو ځل بیا د یو واحد، سرلوړي او غښتلي افغانستان د رازرغونېدو زېری ترستر ګو کېږي.

کله چې زمور د ټولو افغانانو دا ستر ارمان (د واحد او غښتلي افغانستان دجوړېدو هیله) پوره کېږي، نو ددې ترڅنګ دهمدې ارمان د ساتنې، پالنې او ځلونې لپاره زمور په

(c) ketabton.com: The Digital Library

زړونو کې نوې هیلې هم راټوکېږي. په دې هیلو کې یوه هم د فرهنګي کار ترسره کول او د هېواد سمسورول دي.

اوس چې د هېواد ملي یووالی د ټینګښت په حال کې دی او افغانستان ته د یو نورمال او سوکاله ژوند د رارسېدو هیلې راټوکېږي، نو ورسره جوخت زمونږ د فرهنګیانو په زړونو کې هم نوې فرهنګي هیلې غورځېږي. په فرهنګي هیلو کې د فرهنګي کار د څرنګوالي مسئله ډېره د غور وړ ده. په هېواد کې د بشپړې سولې په ټینګښت سره تر هرڅه لومړی د کلتوري کار پیل ته زیاته اړتیا لیدل کېږي، ځکه چې په ټولنه کې تر فزیکي اعمار څخه دمخه ذهني اعمار ته زیاته اړتیا احساسېږي. که چېرې ټولنه له علمي او فرهنګي پلوه شتمنه شي، نو د خپل هېواد زېرمې او ناڅرګندې ملي شتمنۍ په ښه توګه پر کار اچولی شي او د ټولنې د سوکالۍ لپاره لاره برابرېږي. تر هر څه دمخه د ټول هېواد لپاره یو ټاکلي تعلیمي او تحصیلي نصاب ته اړتیا ده. دا نصاب باید په ملي او اسلامي روحیې اعیار شي، چې زمونږ ځوان پښت په همدې روحیه وروزل شي، که چېرې د هېواد واکمن، د وخت عصري او ضروري پوهنو ته پام ونه کړي، نو بیا خو به د هر لرې او نږدې هېواد ګوابنونو ته بې ځوابه پاتې وي او د هېواد دفاع او ساتنه به په ډېرو زیاتو

(c) ketabton.com: The Digital Library

قربانيو تمامېږي.

د تعليمي او تحصيلي نصاب ترڅنګ لاړمه ده، چې د ټول هېواد په کچه د خپرونو د سيستم بيارغونې او پرمختګ ته پام وشي، دغه راز که ازادو خپرونو ته اجازه ورکړای شي، نو ډېره به ښه شي، خو که بياهم په اوس وخت کې ازادو خپرونو ته د ځينو ((کتنو)) له کبله اجازه نه ورکول کېږي، نو لږ تر لږه خو دې د دولتي خپرونو ساحه او امکانات پراخ شي او هم دې د ډېرو هغو ليکنو د خپرونو جوګه شي، چې د هېواد، ملي او اسلامي ګټو پرضد نه دي خو اصلاحي او انتقادي بڼه لري او د ټولنيزو، سياسي او حقوقي ربړو په باب ليکل کېږي. د ټول هېواد مطبوعات بايد د څو تنو تر ذهني او فکري سانسور لاندې نه وي، د مطبوعاتو معيار بايد ملي او اسلامي ګټې وې، نه د اشخاصو د سليقه يي، ذوقي او ذهني غوښتنو انعکاس. که چېرې د هېواد دولتي خپرونې د دې جوګه شي چې د ټول ولس ټولنيزې، سياسي او حقوقي غوښتنې انعکاس کړي، نو ازادو خپرونو ته ببخي اړتيا نه پيداکېږي. که په دولتي خپرونو کې ازاده ساه وچلېږي، په شمېر کې يې زياتون راشي او همدارنګه مطبوعات ټاکلی مادي ملاتړ او ګټه ترلاسه کړي، نو يو زيات شمېر ليکوال به په خپلو ليکو کې تنظيم کړي؛ د هغو د ژوند چارې به هم له همدې لارې خړوبې شي. دولت بايد د مطبوعاتو عصري کولو او د نويو چاپخونو جوړولو ته جدي پاملرنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وکړي، د هېواد په داخل کې دې د علمي، ادبي، او نورو مسلکي اثارو چاپ ته ژور پام واړوي، که دولت په ځینو برخو کې پوره مالي امکانات نه لري، نو هغه اشخاص چې غواړي په خپل لګښت ادبي او علمي اثار چاپ کړي، دولت باید نه یوازې دا چې هېڅ بندیز پرې ونه لګوي، بلکې لازمه مرسته هم باید ورسره وکړي، هغوی وهڅوي چې خپل اثار د هېواد په داخل کې چاپ کړي، اوس په پښتو او ځینو نورو ښارونو کې د افغانانو له خوا ډېر زیات اثار چاپېږي او په میلیونو کلداري پرې مصرفېږي، نو که چېرې دا کتابونه په هېواد کې چاپ شي دا ټولې پیسې به ښه ته افغانستان ته پاتې شي او هم به زموږ ولس ته کتابونه ورسېږي.

څرنګه چې لیکوال دخپل هېواد د برخلیک په اړه ډېر حساس دی، نو کله چې یې هېواد د ښېرازۍ پر لوري ګام پورته کړي، نو د دوی زړونه باغ باغ شي، لازمه ده چې دولت د لیکوالو ډېر زیات قدر وکړي، نه یوازې دا چې د هغو د کار په مخ کې ستونزې رامنځته نه کړي، بلکې له ټولو هغو ممکنه امکاناتو څخه کار واخلي، چې د لیکوالو او فرهنګیانو ستونزې حلولای شي.

په درنښت
د هیلې اداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

لويديځمېشتي افغان فرهنګيان

او فرهنګي هيلې

ددې دوو لسيزو په بهير کې د بېلابېلو لاملونو له کبله زمونږ د ټولنې يو شمېر علمي کدرونه او تحصيل کړي اشخاص له هېواده وتلو ته اړ شوي او يا ايستل شوي دي. اوس په هېواد کې د پخوا په انډول ډېر کم داسې اشخاص پاتې دي، چې ډېرې لوړې زده کړې دې ولري.

د لوړو زده کړو اشخاص او په ځانګړي ډول کوم فرهنګي کدرونه چې په هېواد کې پاتې دي، د ژوند د ستونزو او د مسلکي، علمي او کلتوري کارونو د مادي ارزښت د له منځه تلو له امله له خپل آر علمي کار نه ورو ورو لرې کېږي. د ژوند تنګسيا هم د دوی پر ستوني داسې يوه خپسه کېښولې چې ارام تنفس او خوځون ته يې نه پرېږدي. کوم علمي- مسلکي کدرونه او په ځانګړي ډول فرهنګيان چې له هېواده مهاجرت ته اړ شوي او په لرې هېوادونو کې خواره واره شوي دي، داسې اټکل کېده چې د همغو ټولنو او هېوادونو په کلتور او جوړښت کې به جذب

(c) ketabton.com: The Digital Library

او حل شي او د ټول عمر لپاره به يې له خپل هېواد ، ولس او کلتور سره اړيکي پرې شي، خو ددې اټکل د ځينو برخو د عملي کېدو ترڅنګ ځينو افغانانو، په ځانګړې ډول فرهنګيانو داسې يوه فرهنګي اتلولي څرګنده کړه چې اټکل يې نه کېده. دوی له فزيکي پلوه په همغو ټولنو کې اوسي خو روح او روان، مينه او عشق يې له خپل هېواد ، ولس او کلتور سره دي. دوی پر يوه وخت د ژوند پر دوو سختو لارو مبارزې ته د انګلي، يو خو دا چې دوی په يوه بله ټولنه کې د خپل ژوند د خړوب لپاره مجبور دي چې ډېرې سختې وزغمي، ډېر کار او ډېره هڅه وکړي او دويم دا چې د خپلې همدوغو لاسګټلو مادي شتو له لارې د خپل فرهنګ د ژوندي ساتلو او زرغونولو لپاره کار وکړي؛ د دوی فکري ځواک هم پر يوه وخت دوه ځايه مصروف وي، د خپل هېواد غم او په همغو ټولنو کې له سره د خپل ژوند برابرول او عيارول. دا ډول افغانان اوس د نړۍ په ګوټ ګوټ کې د ژوند شپې تېروي، ځينو په پوره مينې او فکر د فرهنګي کار لپاره ملاټړلې ده، فرهنګي ټولنې يې جوړې کړي دي، جريدې او مجلې خپروي او نوې هلې ځلې کوي. د دوی هلې ځلې په ډله ييز ډول هم دوام لري او په ځانې ډول هم. د همدې افغان فرهنګيانو په مالي او مانيزه مرسته د تېرو نږدې څلورو

(c) ketabton.com: The Digital Library

کلونو په ترڅ کې ډېر زیات علمي، ادبي، تاریخي او نور کتابونه چاپ شوي دي، خو دا لړۍ په دې وروستیو کې نوره هم ګرمه او فعاله شوې ده. د دې ټولنو په باب به، چې لانوې جوړې شوې دي، یو څه څرګندونه وکړو:

«د پښتني فرهنګ د ودې او پراختیا ټولنه» چې په جرمني کې د افغان فرهنګیانو له خوا جوړه شوې، د ښاغلو خلیل الرحمن رسولي، جمال الرحمن، خوشال روهي او نورو فرهنګیانو هلې ځلې پکې د ډېرې ستاینې وړ دي. دې ټولنې د خپل یو کلن فعالیت په بهیر کې درې مهم آثار خپاره کړي او دا لړۍ لادوام لري. دوی د داسې آثارو خپرولو ته زیاته پاملرنه کوي، چې علمي، ټولنیز او سیاسي ارزښت یې زیات وي او زموږ د ټولنې لپاره یې چاپ ضروري وي.

دوی د یو اوږدلي پلان له مخې د هغو تاریخي، علمي او ادبي اثارو د چاپ لړ ترتیب کړی، چې تراوسه د قلمي نسخو په توګه د هېواد په کتابتونو کې او یا له ځانګړو اشخاصو او لیکوالو سره خوندي دي. د دې ټولنې یو بل کار دادی چې مهم نړیوال ادبي شهکارونه، غوره اثار د ببلابېلو لیکوالو په واسطه وژباړي او بیا یې چاپ کړي.

دوی په اوسنیو سختو او ستونزمنو شرایطو کې د افغان

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیکوالو ستونزمن ژوند ته هم پاملرنه کوي او د خپلو مالي امکاناتو تر بریده دلیکوال د اثر تر چاپ وروسته د کتاب د خرڅلاو او بسپنو له لارې له هغو سره مالي مرسته کوي. د دوی کار د یو منظم پلان له مخې پر مخ ځي.

بله ټولنه چې هغه هم په جرمني کې جوړه شوې ده، هغه د هېواد د پیاوړي لیکوال او کره کتونکي زرین انځور په مشرۍ «د افغانستان کلتوري ودې ټولنه» ده. دا ټولنه هم نوې جوړه شوې ده، په دې ټولنه کې هم ګڼ شمېر افغان فرهنګیان راټول شوي دي. شېرولي شېر د دې ټولنې یو هڅاند غړی دی چې په نه ستړي کېدونکي ډول د خپل فرهنګ او ژبې لپاره کار کوي. دې ټولنې هم په ډېر منظم ډول کار پیل کړی دی او په ډېر لږ وخت کې د څو عنوانونو مهمو اثارو د خپراوي جوګه کېدونکې ده.

دوی هم غواړي، لومړی هغه مهم کتابونه چې په نړیواله کچه ارزښت لري او یا زموږ له ټولنې سره تړاو لري او یا ورته علمي، سیاسي او روزنیزه ګټه رسولای شي، چاپ کړي. دا ټولنه دا هڅه هم کوي چې په لویدیځو هېوادونو کې نه یوازې دا چې افغاني کلتور او ژبه ژوندۍ وساتي، بلکې غواړي چې هغو ته لا ځلا او ښکلا ورکړي او ګڼ شمېر افغانان په فرهنګي خوځون

(c) ketabton.com: The Digital Library

راولي. دوی په دې کار کې د ټولنې د جوړېدو د وخت په اندول ډېر بريمن دي. څو راتلونکو میاشتو کې به لوستونکي ددې ټولنې له خوا نوي خپاره شوي اثار ترلاسه کړي.

دغه شان ملي او فرهنګي هڅې په ځینو نورو لویدیځو هېوادو کې هم روانې دي، په ډنمارک کې خو يې عبدالمالک بېکسیار یوه ژوندۍ او ځلنده بېلګه ده، نو دا مثبت ملي او فرهنګي کارونه سړي ته داسې هیلې ورکوي، چې څوک زموږ فرهنګ او ژبه نه شي وژلای، ځکه چې اوس مغزونه او ضمیرونه دواړه ویښ شوي او لا ویښېږي.

په ډېر درنښت
د افغاني فرهنګ د لاغوړېدو په هیله
اداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتو ژبې او ادبیاتو یو طلایي پړاو

له هغه وخت راهېسې چې په هېواد کې د چاپ او خپرونو ماشین آلات رامنځته شوي او یا د کتابونو د چاپ لړۍ پیل شوې، نو د کتاب د چاپ او خپرولو پازوالي د حکومتونو پر غاړه وه، حکومتونو ازادو خپرونو او کتابونو ته چندان زړه نه ښه کاوه، د ولس او لیکوالو هم دومره مالي وس نه و، چې کتابونه پرې چاپ او خپاره کړي، کتابونو هم داسې بازار نه درلود، چې د خرڅلاو له لارې ببرته خپل لګښت پوره کړي.

ځینې نور لاملونه هم وو چې په ورو ورو ډول یې زمونږ د ژبې او ادب د پرمختګ مخې ته خنډونه پېښ کړي وو، دا ټول لاملونه د دې سبب شول چې زمونږ ژبه ډ ېره ونه غورځېږي او ادبیات مو زیات بډایه نه شي، خو اوس د ډېرې خوښۍ ځای دی چې ټول پخواني دېوالونه او بندیزونه یو په بل پسې نړېږي، حکومتونه هم د پخوا په شان د کتابونو او د اثارو چاپ ته د زندۍ اچولو جوګه نه دي، ستر او اساسي پرمختګ دادی چې اوس په خپله زمونږ لیکوالو او فرهنګپالو د ژبې او ادبیاتو پرمختګ او بډاینې ته دانګلي دي، نور نو حکومتونو ته لاس تر زنې ناست نه دي، خپله اثار لیکي، چاپوي یې او اولس ته یې

(c) ketabton.com: The Digital Library

رسوي.

په اوسني فرهګي بهيرکې د هغو افغان ليکوالو او فرهنګيانو ونډه ډېره درنه ده چې لويديځو پرمختللو او پانګوالو هېوادونو ته يې پناه ور وړې ده، دوی د خپل ورځني ژوند له لګښت څخه يو څه پسې سپما کوي او بيا يې د خپل هېواد د فرهنګ او ملي ژبې د ښېرازۍ لپاره لګوي، د همدې فرهنګيانو او فرهنګپالو له خوا اوس په پېښور کې ګڼ شمېر اثار خپرېږي، د تېرو دوو درې کلونو په بهير کې په پېښور کې دومره علمي، ادبي، تاريخي او هنري کتابونه په داسې ښکلې کچه او صحافت چاپ شوي، چې د هېواد په تاريخ کې يې ساری کم ليدل کېږي.

ډېره هيله منه خبره دا ده چې اوس د کتاب بازار ورځ پر ورځ ګرمېږي، او د کتاب لېوال ورځ پر ورځ زياتېږي، اوس په مصنوعي ډول نه، بلکې په طبيعي ډول خپله فرهنګيان او فرهنګپال خپل کلتوري مسوليت ته متوجه شوي دي، د فرهنګي هڅو لپاره د پانګې شته والی او په تدريجي ډول د هغو زياتوالی هغه بله هيله ده چې پر فرهنګي کار خپله مثبته اغېزمني ښندي.

اوس په روسيې، هندوستان، جرمني، ډنمارک، هالنډ، د امريکا متحده ايالاتونو، انګلستان، ناروې او نورو هېوادونو کې خواره واره افغان فرهنګيان او فرهنګپال پر ډېرو علمي

(c) ketabton.com: The Digital Library

کارونو بوخت دي، اوس هره میاشت د همدغو فرهنګیانو یا خپل اثار چاپېرې او یا د نورو لیکوالو اثارو ته د چاپ امکان برابر وي.

ددې هڅو مثبتو پایلو ته ځکه زیاته هیله پیدا کېدی شي چې دا فعالیتونه د ربښتینولۍ پر بنسټ ولاړ دي، اوس د اولس بچیان په خپله د فرهنګي خدمتونو جوګه دي، هر کله چې اولس پر خپل ذهن او ځواک متکي وي نو د ستړیا او خواشینۍ احساس نه پیدا کېږي.

که مور ېوازې د تېرو دوه درې کلونو د فرهنګي کارونو او اثارو د چاپ جاج واخلو، نو ویلای شو چې دا په هېواد کې د اثارو د چاپ له مخې یو ډېر طلایي پړاو دی، که چېرې د هېواد ننني او سباني واکمن په ښه ډول له دې فرهنګي هڅو سره خپله لېوالتیا او ملګرتیا وښیي، نو په ټول هېواد کې به یو ځل بیا د مړاوي فرهنګ غوټۍ وغوړېږي او هغه وخت به واکوالو ، فرهنګیانو او هم فرهنګپالو خپله دنده او پازوالي نوره هم په ښه ډول تر سره کړې، او کلتوري کار به لاګتوره نتیجه ورکړي وي.

په درناوي

د همداسې کلتور ملګرتیا په هیله

دهیلې اداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

هیله دوه کلنه شوه

له هغې ورځې چې د هیلې لومړۍ ګڼه چاپ او د لوستونکو تنده پرې ماته شوه، دادی پوره دوه کاله تېریږي.

له بده مرغه زمونږ په ټولنه کې د ملي ا و خپلواکو خپرونو عمر خورا کم او لنډ مهاله وي، ببلابېل لاملونه ددې سبب کېږي، چې خپلواکې خپرونې خپلواکۍ ته نه پرېږدي، او ژر يې د ژوند پر ستوني د چوپتيا خپسی کېنوي، ځکه خو د هرې خپلواکې او ملي خپرونې د ژوند په پيل سره د هغې د مرګ پوښتنې هم د سړي ذهن ته را دمخه کېږي، له دې کبله د دې ډول خپرونو راتلونکی چندان ډاډمن نه برېښي، لوستونکي، ليکوال او قلمي ملګري يې هم په شک کې وي، چې دا خپرونه به څومره دوام وکړي، ځينې خو يې لاله يوې ګڼې نه بلې ته هم د پاتې کېدو هيله نه لري.

((هيله)) مجله هم د همدغسې وهم او ابهام ، ګومان او شک د وربځو په فضا کې راوټوکېده، خو چلوونکو يې د يو ټينګ هوډ مزي نيولي وو، سره له دې چې سختو او ستونزمنو حالاتو هېلې ته هم ټکانونه ورکول، خو ستر ملي او هېوادني ارمان ته د خدمت اند او ولولو د چلوونکو متې او قلمونه غښتلي کړي

(c) ketabton.com: The Digital Library

وو، نیوکې، ستاینې، مننې، غندنې، لاسنیوی، مرستې، خنډونه او پاتکونه،لنډ فکرې او پراخ نظرې دا ټول د هیلې په دوه کلن ژوند کې د هغې مخې ته یو په بل پسې څرګند شول، خو هیلې خپله هیله منه لار وهله، د لوستونکو، مخالفینو او موافقینو ټول اصولي او رغنده وړاندیزونه او نیوکې یې د خپلو امکاناتو تر بریده په پام کې ونیول او له هغو څخه یې د مجلې په ښکلا کې پر ځای کار واخیست.

هیلې په خپل دوه کلن ژوند کې د لوستونکو ذهني رابطه او مینه خپله کړه او دهغو په زړونو کې یې ځای ونیو، ځکه خو نو لوستونکو، لیکوالو، فرهنګپالو او مینه والو ټولو خپله مرسته ونه سپمولە او د هیلې په ښکلا او اغېزمنې کې یې برخه واخیسته.

د هیلې د سږ کال په پنځو ګڼو کې په ټولیز ډول (۲۰۰) سرلیکه بېلابېل څېړنیز، تحلیلي، سیاسي، ټولنیز،طبي، علمي، تاریخي، هنري مطالب او شعرونه خپاره شوي، چې د تېر کال په انډول په سلو کې (دولس) برخې زیاتون ښیي، د تېر کال په پرتله یې مینه وال، لېوال، لیکوال او ګډونوال زیات شوي چې دا هم د هیلې د ګرانښت او منښت څرګندوی دي.

په اداري برخه کې د تېر کال په شان سږ کال هم د هیلې اداري ستونزې پر ځای وې، د دفتر، پرسونل او نورو امکاناتو د نشتوالي له کبله مورِ پر دې بریالي نه شو، چې د ټولو مینه والو

(c) ketabton.com: The Digital Library

او د مجلې د لېوالو ذوق او هیله خړوب کړو؛ هغوی ته پر خپل وخت مجله ور ورسوو.

د مجلې د شمېر(۵۰۰) ټوکو مقدار هم بله ستونزه وه، د لوستونکو او مینه والو په اندول دا شمېر خورا کم دی، که د مجلې له اداري سره د ځینو فرهنګپالو مالي او مانیزې مرستې تر دې لږ څه نورې زیاتې شي، نو کېدی شي، د مجلې شمېر په راتلونکي کال کې (۱۰۰۰) ټوکو ته لوړ شي.

په ټولیز ډول سړی ویلای شي چې د ځینو نیمګړتیاوو، کمزوریو، مجبوریو او تنګلاسیو سره سره (هیله) په ټپرو دوو کلونو کې یوه بریمنه او هیله منه مجله وه. هیله له درنو قلموالو، لوستونکو، مینه والو، او لېوالو څخه هیله کوي، چې خپله هیله لاهیله منه کړي، نهیلی ته یې پرې نه ږدي، په خپلو رغنده وړاندیزونو او نیوکو دهیلې پانې لا پسې ښکلې او سینګار کړي او د خپلې ملي ژبې د خدمت دا راټوکېدلی ګل مړاوي کېدو ته پر نه ږدي، اخر هیله خو نو همداستاسې هیله ده.

د همدغسې رغنده هیلو او وړاندیزونو په هیله

په درناوي

دهیلې اداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هېواد دننه فرهنګي يون او خوځون

تر اوږده ويرجن او قهرجن ناتار وروسته دادی زمونږ ټولنه ورو ورو خپل ټپونه کوشېروي او د ارامۍ پر لوري ګامونه اخلي.

اوس زمونږ د هېواد په زياتو سيمو کې سوله ټينګه شوې او د ژوند بېلابېلو خواو کې نوې هيلې د راټوکېدو په حال کې دي.

د فرهنګي ښېرازۍ نوي څرکونه ليدل کېږي، څومره چې د جګړې لمبې سړېږي،هومره د ټولنې نوې اړتياوې راڅرګندېږي، اوس اوس تر بل هر وخت څخه فرهنګي رغونه، بڼاينه او پرمختګ دټولنې د يو ستر ضرورت په توګه ځان ښکاره کوي، له ښکه مرغه زمونږ د ټولنې ددغې سترې اړتيا د پوره کولو لپاره اوس فکرونه او ګامونه ګړندي شوي دي، اوس چې په هېواد کې څومره ليکوال او شاعران د راټوکېدو او ځلېدو په حال کې دي دا يو بې ساری ريکارډ دی، ژوندۍ بېلګه به يې د پکتيا او خوست ولايتونه وګڼو چې پخوا په کې د هېواد د ځينو نورو سيمو په انډول د ليکوالو او شاعرانو شمېر کم و، خو اوس په کې ېوازې د ځوانو شاعرانو شمېر لسګونو څه چې سلګونو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته رسېږي، دغې ډله ییزې راټوکېدنې په خوست کې د فرهنګي ټولنې د جوړېدا اړتیا احساس کړه، نو ځکه خو په لنډ وخت کې د دوو ټولنو د جوړېدو امکانات برابر شول، په خوست کې د یو بډایه کتابتون جوړېدل د فرهنګي کار یو بل زېرى دى، د پکتیا ولایت په ګردېز ښار او ځینو ولسوالیو کې هم د اطلاعات او کلتور وزرات دشعر او ادب د څانګې له خوا د ځینو فرهنګي ټولنو او کتابتونو د جوړولو لپاره هڅې روانې دي، په لوګر ولایت کې د مشاعرو پیل د یو نوي فرهنګي کار ښه پیلامه ګڼل کېدى شي، دلته هم لیکوال او شاعران په ډله ییزه توګه د راټوکېدو په حال کې دي، په وردګو ولایت کې خو اوس لیکوال او شاعران تر شمېره وتلي دي، هغوى هم د یوې فرهنګي ټولنې او خپرونې د جوړېدو په تکل کې دي، په غزني کې هم ګڼ شمېر ځوان لیکوال او شاعران چې پخوا هډو چا تصور هم نشو کولاى، راټوکېدلي، اوس یې د سنایي جریدي له لارې ځینې فعالیتونه څرګندېږي، خو راتلونکي کې تر ډېر کار د ترسره کولو اټکل کېدى شي، کابل کې خو ببخي د چا خبره د شاعرانو او لیکوالو ګڼه ګوڼه زیاته شوې ده، د شعر او ادب اداره په هرو پنځلسو ورځو کې غونډه کوي، کله کله خو ټاکلى ځاى د لیکوالو لپاره تنګ شي، د یو نوي کتابتون جوړول یې

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو بل فرهنګي کار دی، د ننګرهار هره دره او ولسوالۍ له شاعرانو ډکه ده، داسې ښکاري چې ننګرهار اوس د کوکنارو د ګلونو تر څنګ د شعر او شاعرۍ بوزغلي کرلي دي، له مرکزه نیولی بیا تر سپین غره پورې له هرې ترې د شعر د ګلونو وړمې خورېږي.

که ننګرهار کې اوس څوک قلم راواخلي او ېوازې تش د اولسي اولوستو شاعرانو او لیکوالو نومونه ولیکي، نو شمېر به یې تر سلو څه چې ان تر زرو هم واوړي، د ننګرهار د لیکوالو او شاعرانو ځینې هڅې په رسمي خپرونو لکه ننګرهار مجله او ورځپاڼه کې خپرېږي، خو تر رسمي خپرونو د ځینو لیکوالو شخصي تشبثات څو ځله زیات دي، ددې لیکوالو له خوا ګڼ شمېر اثار پېښور کې خپرېږي او بیا ننګرهار او د هېواد د نورو سیمو لیکوالو ته په وړیا ډول او یا هم د ډېرې کمې بیې په مقابل کې ورکول کېږي، کونړونه هم تر چا شاته پاتې نه دي، د یوې مجلې په خپرولو سره یې خپله فرهنګي مینه زبات کړه، په کونړ کې هم په لسګونوځوان لیکوال او شاعران راتوکېدلي او په خاصه ولوله خپل کلتور ته کار کوي، د اطلاعات او کلتور اداري هڅې د ستایلو وړ دي چې د یو ښکلي او ېډایه کتابتون په جوړولو سره یې د فرهنګیانو تنده ماته کړه، په کونړ کې هم

(c) ketabton.com: The Digital Library

داسې فرهنګي شازلمي شته چې په خپلو منډو تړو يې فرهنګي کار ته اوړه ورکړي، تر پښښوره او نورو سيمو پورې منډې تړې کوي، کتابونه ټولوي او کونړ ته يې رسوي، چې د ځوانو ليکوالو د مطالعې کچه اوچته کړي، په خپله هم ګڼ شمېر ليکنې چاپوي.

له کونړه که ورتېر شو، اخوا ښکلي او شينکي لغمان ته ولاړ شو، هلته نو بېخي د بلبلانو اوازونه دي، په لغمان کې نو د ليکوالو او شاعرانو شمېر دومره زيات دی چې د لغمان ولايت هېڅ اوسېدونکی به نه وي، چې هغه لوستی وي او که نالوستی چې د هغه دې يو يا څو شعرونه له يادو زده نه وي او يا دې له شعر سره اشنا نه وي، يو شاعر له کابله لغمان ته مېلمه تللی و، هغه چې د لغمان ښکلې او شنې درې، وليدلې چې دالينګار او اليشنګ سيندونه په کې بهېدل، پر غرونو، رغونو او سيمو ټولو يې شين فرش غوړېدلی و، نوده د خندا په ترڅ کې وويل«زه اوس پوه شوم چې د لغمان خلک ولې له ښوې مخې شاعران دي، دلته خو چې هر څوک راولې شاعر کېږي.» که لغمان د خپلو جغرافيايي حدودو په رڼا کې مطالعه کړو او له لږ جرئت څخه کار واخلو نو سړی ويلای شي، چې د نړۍ په کوم ګوټ کې به داسې شاعر خېزه سيمه پيدا نه شي، لکه لغمان

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې دی. د لغمان ولایت د اطلاعات او کلتور ریاست امکانات د حساب وړ نه دي، خو خپله د لیکوالو فرهنګي هڅې د یادونې وړ دي، ددې فرهنګیانو په مرسته د لغمان ولایت په مهترلام ښار کې یو ښکلی کتابتون جوړ شو او ګڼ شمېر کتابونه ورته راټول شول. په لغمان ولایت کې به یوازې د الینګار ولسوالۍ د ښېلګې په توګه یاده کړو: په دې ولسوالۍ کې د اطلاعاتو او کلتور وزارت دشعر او ادب اداري په چوکاټ کې یوه فرهنګي ټولنه «الینګار فرهنګي یون» جوړه شوه، چې په یوه کال کې یې د غړو شمېر تر سلو تنو پورې ورسېده او دا لړۍ لا دوام لري. ګڼ شمېر ولسي فرهنګیالو یې هم ملاتړ وکړ او د یوه کال په موده کې یې تر لسو زیاتې لوبې او وړې فرهنګي غونډې جوړې کړې. الینګار فرهنګي یون تر اوسه یو مرکزي کتابتون هم جوړ کړی، چې ګڼ شمېر علمي، هنري، ادبي اثار په کې دمطالعې لپاره اینښودل شوي دي. له لغمان نه که ورتېر شو او بیا د ملالې د ټپو سیمې (کندهار) ته لاړ شو، نو هلته هم نوې فرهنګي غوټۍ په راټوکېدو دي. په کندهار کې که څه هم د سیاسي بریاوو په اړه اول یې فرهنګي بریاوې لړ ښکاري، خو بیا هم په وروستیو وختونو کې فرهنګي کارونه په ګړندي ډول پرمخ روان دي. په کندهار کې د اطلاعاتو او کلتور

(c) ketabton.com: The Digital Library

ریاست هڅې د زیاتې ستاینې وړ دي.

دوی د کندهار د ښکلې مجلې او همدارنګه د خلافت مجلې او د طلوع افغان جریدې دچاپ له لارې په کندهار کې فرهنګي خلا ډکه کړې، خو د کندهار د عظمت له پلوه دا کار پوره نه برېښي، خو کله چې موږ په کندهار کې د اوسنیو ګڼشمېر ځوانو شاعرانو او لیکوالو د شمېر زیاتون ته ګورو، نو دا هیله مو زړه کې رازرغونېږي چې که خدای(ج) کول د کندهار فرهنګي عظمت به هم ان شاالله دهغه سیاسي عظمت ته ورسېږي. په کندهار کې د ځینو ځوانو شاعرانو ملي او اسلامي ولولې او فکري استعداد سړي ته دا هیله پیدا کوي، چې کندهار به بیا دملي ژبې ملي دربار جوړېږي او ډېرې پټې خزانې به پکې راڅرګندې.

له کندهار لرې په هرات کې چې له لسګونو افغان قبیلو یې خپله ژبه هېره کړې ده، دادی یو ځل بیا دفکري او ژبنۍ تداعۍ په حال کې دي او د خپل هویت د لاسته راوړلو په لټه کې دي، دهرات د اطلاعاتو او کلتور ریاست، دیوې خپرونې له لارې خپل فرهنګي فعالیت څرګندوي او له هغو لیکوالو او شاعرانو څخه چې اثار چاپوي، هیله کړې چې دوی ته خپل اثار ولېږي چې په خپل فرهنګي کار کې ورڅخه ګټه واخلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بلخ ولایت چې په وروستیو دوو کلونو کې د خونړیو پېښو شاهد و او په زرګونو هېوادمینو افغانانو یې دښتې په خپلو وینو رنګینې کړې او دهغه په ګټلو سره یې هېواد له تجزیې وژغوره، هلته هم دفرهنګي کار هیلې راټوکېدلي دي. په مزارشریف کې پوهنتون شروع دی او د نورو فرهنګي کارونو لپاره هڅې روانې دي. د بلخ ولایت یوه فرهنګي چارواکي په کابل کې له فرهنګیانو سره وویل: په یوه مناسب وخت کې به د امو دریاب پرغاړه دهېواد له بېلابېلو سیمو څخه ګڼ شمېر شاعران او لیکوال رابولو او د هېواد د تجزیې د مخنیوي په ویاړ او د ملي یووالي د تامین په مناسبت به داسې لویه او ستره مشاعره جوړوو چې تراوسه پورې د افغانستان په تاریخ کې چا نه وي جوړه کړې او دا به دهېواد د یووالي په ویاړ د یوه فرهنګي یادګار په توګه پاتې شي.

د بلخ په بل ګاونډي ولایت کندوز کې هم د فرهنګي کار څرکونه لګېدلي، هلته هم ګڼ شمېر شاعران راټوکېدلي او په دې وروستیو وختو کې یې د یوې مشاعرې په ترڅ کې خپل شتوالی ثابت کړ او چارواکو هم هغوی په مانیزو او مادي لورپینو ونازول. دغه راز د هېواد په ځینو نورو سیمو کې هم دې ته ورته فرهنګي فعالیتونه ترسره شوي ، چې موږ دا پورتني

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیتونه یوازې د څرګندو ببلګو په توګه یاد کړل. د یادونې وړ ده چې اکثره پورتني فعالیتونه د اطلاعاتو او کلتور وزارت د شعر او ادب د اداري په چوکاټ کې چې پر فرهنګي کار او هڅو کلک ټینګار کوي ترسره شوي، دوی فکر کوي چې په دې ډول به یو انتظام منځته راشي او د انارشۍ مخه به ونیول شي، د اطلاعاتو او کلتور مسوولین وایي چې موږ د ازاد فرهنګي کار او فرهنګي ټولنو مخالف نه یو، خو د دې خطر احساس شته چې یو څوک دې لومړی ازاد فرهنګي کار پیل کړي او یا دې ټولنه جوړه کړي، خو وروسته دې بیا دا فرهنګي ټولنه پر سیاسي ټولنه بدله کړي او هېواد ته بیا یو سردرد جوړ کړي، لکه چې مخکې هم داسې شوي دي. دوی وایي چې هر څوک غواړي فرهنګي کار وکړي نو رادې شي د اطلاعاتو او کلتور وزارت د ادارو په چوکاټ کې دې کار وکړي، او یا دې په رسمي ډول ځان د اطلاعات او کلتور وزارت سره ثبت کړي او کار دې وکړي، دوی وایي هر هغه فرهنګي کار چې د اسلام او محمدي شریعت او د افغانستان ملي ګټو ضد نه وي پر هغه هېڅ ډول بندیز نه شته، خو ځینې ازاد فرهنګیان بیا دا ډول فکر کوي او وایي طالبان له شرعي اصولو او احکامو نه یو خاص تعبیر لري او نور خلک بل ډول دي، فرهنګي کار یوازې د یو تنظیم او یا

(c) ketabton.com: The Digital Library

حکومت مسولیت نه دی، بلکې د ټول ولس ګډ کار دی، نو دا څه جبري مسله نه ده، چې حتمي دې د یو مثبت فرهنګي کار لپاره سړی یو ځل د دولت ټولې دروازې وټکوي، له هغو دې اجازه واخلي او بیا دې کار وکړي، دوی استدلال کوي چې په دولتونو یا حکومتونو کې زیاته بېروکراسي موجوده وي، څو چې له یوې شعبې نه بلې شعبې ته او له بلې نه بلې ته یو کار خلاصوې نو په دې کې به وربانديې میاشتې تېرې وي، که حکومتونو ټول مشکلات خپله حلولای شول، نوحل کړي به یې وو، بیا خو د ولس کار او ازادو فرهنګي هڅو ته هېڅ اړتیا نه پیدا کېدله، که په وروستیو څو کلونو کې دولتي فرهنګي هڅې له شخصي او ازادو فرهنګي هڅو سره پرتله کړو، نو رینبتیا هم چې د ازادو فرهنګي هڅو تله ډېره درنه خبرې.

دلته بیا دا پوښتنه را ولاړېږي چې ایا ټولې ازادې فرهنګي هڅې زمونږ د هېواد په ګټه دي او که نه د ازادۍ په نامه یې د ښکېلاک او زېښناک پټ مرموز زهر هم زمونږ د ولس ذهن ته تېر کړي دي؟ دلته باید سړی ووایي چې ددې دواړو احتمال او شواهد شته.

اوسني واکمن استدلال کوي، زمونږ ټولنه تر یوه اوږده ناتار وروسته د فکري، سیاسي، ملي یووالي او ثبات پر لور روانه ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

او په دې نازک پېر کې هره نامطلوبه فرهنګي هڅه ډېر زیات زیان پېښولای شي، که سړی پورتنیو دواړو دلایلو ته انصافاً نظر وکړي، نو دواړه دلایل پر ځای دي، خو خبره داده چې څنګه به دا ستونزه حلېږي، او څنګه به دواړه لوري ګوزارې ته کېږي؟ چې داسې یو کار وشي چې نه سیخ وسوځي او نه کباب. اټکل کېږي چې همداسې یوه لاره به پیدا شي، د روان کال د غویي په میاشت کې د اطلاعاتو او کلتود وزارت د وزیر امیر خان متقي په نوښت په کابل ښار کې د هېواد ګڼ شمېر لیکوالو، شاعرانو او د فرهنګي برخې د پوهانو په ګډون یوه غونډه جوړه شوې وه، په غونډه کې ښاغلي امیر خان متقي د اسلامي امارت پرکړیو کارونو او ستونزو رڼا واچوله او له لیکوالو او فرهنګیانو نه یې وغوښتل چې د کارونو په ښه والي او د ستونزو په حل کې له اسلامي امارت سره مرسته وکړي، وروسته بیا ببلابېلو لیکوالو او پوهانو نظر څرګند کړ او ځینو په ښکاره ډول د اسلامي امارت د فرهنګي کارونو پر نیمګړتیاوو انتقاد وکړ او د هغو د حل لارې یې په ګوته کړې او ځینو بیا د همکارې ژمنه وکړه، د غونډې فضا ډېره صمیمي او ازاده وه، هر چا خپل انتقاد او نظر څرګندولای شو، له دې غونډې څخه داسې پایله اخیستل کېږي چې اوسني واکمن هم ورو ورو دیموکراسۍ پر

(c) ketabton.com: The Digital Library

لوري درومي، کومې خبرې چې په دې غونډه کې وشوې، يو کال وړاندې يې کېدل امکان نه درلود او همداسې نوره هيله هم کېدی شي، چې واکمن به نور هم انتقاد او نيوکې ته تيار شي، خو دا هم په دې مانا نه ده چې هر څوک به انتقاد کوي او ټول مسوليت به حکومت ته راجع وي، بلکې اصلي خبره دا ده چې څوک د انتقاد وړ وي هغو ته بايد د نيوکې ګوته ونيول شي، که په ټوليز ډول خپلې خبرې راټولې کړو، نو سړی ويلای شي چې د واکمنو او ازادو فرهنګيانو ترمنځ د تفاهم او همکاری روحيه ورځ پر ورځ پياوړې کېږي او دا اوسنی مثبت فرهنګي خوځون چې په هېواد کې روان دی د دوارو د کړې فرهنګي کار ثمر بلل کېدی شي، که د هېواد له بهر څخه هېواد ته ګڼ شمېر علمي او ادبي کتابونه نه وای ورغلي او هلته په ګڼو کتابتونونو کې نه وای ايښودل شوي اويا په انفرادي ډول د ليکوالو اوشاعرانو لاسته نه وای ورغلي او يا هم په دې کې واکمنو همکاري نه وای کړې، دا اوسني فرهنګي يون به دومره ګړندی او بريمن نه وای.

د هېواد د نورو فرهنګي بريو په هيله

په درناوي

اداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

((چغې مه وهئ کار وکړئ!))

تېره میاشت د هېواد څو تنو ځوانو لیکوالو د افغانستان د اسلامي امارت د فرهنګي چارو له یو تن جګپوړي چارواکي سره وکتل او د هېواد د اوسني فرهنګي بهیر ستونزو، بریاوو او ټکلارو په باب یې ورسره خبرې وکړې.

د کتنې په بهیر کې د بحث ډېره برخه د اسلامي امارت او د ازادو فرهنګیانو د فرهنګي ټکلارو او چلند په باب متمرکزه وه، لیکوالو دا خبره څرګنده وله چې پر فرهنګي کار ډول ډول بندیزونه د فرهنګي یون او پرمختګ مخه نیسي او د استعدادونو غوړېدو ته لاره چاره نه برابرېږي، د اسلامي امارت مسول فرهنګي چارواکي ویل چې په هره ټولنه او هېواد کې د هر کار لپاره ټاکلي قوانین موجود وي، د هغو درناوی او منل د ټولو وګړو دنده او مسولیت ګڼل کېږي، موږ د چا د فرهنګي کار مخالف نه یو، بلکې دا زموږ مسولیت دی، چې فرهنګیان تشویق او وهڅوو چې خپل اسلامي او ملي فرهنګ ته کار وکړي، خوموږ له ځینو فرهنګیانو ګیله لرو اودا ګیله دانتقاد تر بریده ده اوکېدی شي چې خبره د هغو د کار او چلند د بندیز تر پولې هم ورسېږي.

اصلي خبره دا ده، چې ځینې کسان د دې پر ځای چې کار وکړي

(c) ketabton.com: The Digital Library

چغې وهي، نور راوپاروي، خپل محکومیت او مظلویت څرګندوي او د تېرو شویو ناروا‌وو څرګندونه کوي، فرهنګي چاوراکي زیاته کړه: «په دې چغو او نارو نه فرهنګي کار کېږي، نه پخواني ټپونه درملېږي او نه هم مړي په ژړا باندې ژوندي کېږي، بلکې مقابل لوری او نور هم راپارېږي او په پای کې د ذهني کړکېچ تر څنګ خبره آن فزیکي ټکر ته سره ور رسېږي» د اسلامي امارت د چارواکي نغوته هغو پښتنو لیکوالو ته وه چې د کار پر ځای یې چغې او فریادونه ډېر دي. چارواکي وویل: «د اسلامي امارت د پالیسۍ له مخې د افغانستان ټول قومونه سره ورونه دي او د خپل څومره والي له پلوه د هېواد د برخلیک په ټاکلو کې حق لري، اسلامي امارت غواړي د ټولو کلتور ته وده ورکړي، نه یو خاص قوم او د هغه کلتور ته.

مورږ هېڅا ته اجازه نه ورکوو چې د ژبې، قوم او سیمې په نوم تحرکاتو، لمسونو او کینو ته لمنې ووهي، خو ځینې پښتانه لیکوال ددې پر ځای چې خپلې ژبې او کلتور ته کار وکړي، نورو ته بد رد وایي او د کار پر ځای خپله ژبه او خپل قوم وړاندې کوي، وګورئ په افغانستان کې نور قومونه هم شته هېڅا هم د خپلې ژبې او قوم نوم نه دی اخیستی، چې زما داسې غیرتي ژبه ده او زما داسې توریالی قوم دی، بلکې غلي دي؛ خپل کلتوري کار کوي خو یو شمېر پښتنو لیکوالو د پښتو ژبې او پښتني کلتور شعار دومره ببرغي کړی چې د فرهنګي کار پر ځای نورې ستونزې تړې را ولاړېږي او آن قومي

(c) ketabton.com: The Digital Library

تفرقه ورځخه راپیدا کېږي، اسلامي امارت قومي تفرقه نه شي زغملای، بلکې د افغانستان ملي یووالي او د ټولو قومونو وروري زموږ موخه ده.» د اسلامي امارت فرهنګي چارواکي دا هم وویل: «زما دا خبره د هېواد د اکثریت له ژبې او کلتور سره د بې تفاوتۍ په مانا نه ده، زه هم په سینه کې د زړه په نوم د غوښې یوه ټوټه لرم، دا څه بې حسه ټوټه نه ده، هرڅه احساسولای او درک کولای شي، خو پښتنو لیکوالو نه دومره هیله لرم چې ښه به وي د چغو پر ځای کار وکړي، د تشو نارو سورو له کبله به ډېر څه له لاسه ورکړئ، خو هېڅ به تر لاسه نه کړئ اخر په چغو خو کار نه کېږي.» د اسلامي امارت له فرهنګي چارواکي سره د څوتنو لیکوالو خبرې ډېرې اوږدې وې، په ځینو برخو کې د لیکوالو له خوا د اسلامي امارت پر فرهنګي پالیسۍ ځینې نیوکې هم وشوې خو پر دې خبره ټول موافق وو، چې «چغې مه وهئ کار وکړئ!»

اوس نو ټولو هغو پښتنو فرهنګیانو ته چې د فرهنګي کار او ولولو تر منځ یې پوره انډول نه شته، یانې د ولولو برخه یې درنه برېښي دا خبره راجع کېږي چې دوی هم باید د خپل کار په کړنلاره کې بدلون راولي، د فرهنګي چارواکي دا خبره له ځان سره وارزوئ چې «چغې مه وهئ کار وکړئ!» .

په درنښت

د ډېرو فرهنګي کارونو د سرته رسولو په هیله

د هیلې اداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هېواد د تحصيل کړو اشخاصو بهير به همداسې روان وي؟

له هغې ورځې چې په افغانستان کې روانه غميزه پيل شوې، نو ورسره د خلکو د ځاني او ډله ييز لېږد لړۍ هم پيل شوې ده، هر واکمن او د هغه ډلې په خپلو مخالفينو پسې اورلړوني را اخيستي او د غم په تناره کې الوهی کړي دي، څوک چې له دې چپاوه ژوندي پاتې شوي، نو د کډوالۍ لمن يې نيولې ده.

د کډوالو په ډله کې ګڼ شمېر روڼ اندي او تحصيل کړي افغانان هم وو، د وخت په تېرېدو سره د افغانستان دننه جګړې خپل هغه لومړي ارزښتونه له لاسه ورکړل، د جګړې معيارونه او ارزښتونه بدل شول،ځکه خو له افغانانو او ان تحصيل کړو افرادو څخه لاره ورکه شوه او هغه هيله يې په زړه کې مړاوې او وچه شوه چې د پرديو يرغلګرو تر ماتې وروسته به خپل هېواد ته ستنېږي، د روسي يرغلګرو تر ماتې او وتلو وروسته غميزه نوره هم اوږده شوه، د تحصيل کړي قشر د لېږد لړۍ نوره هم وغزېده اوتر نننه دوام لري.

پېښور له افغانستانه د راوتونکو تحصيل کړو اشخاصو

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی دمه ځای دی. لومړی دلته د کار په لټه کې شي اوبیا نورو هېوادو ته د تللو لارې چارې برابرې کړي، په همدې ډول په لسګونو زره تحصیل کړي افغانان د نړۍ په ګوټ ګوټ کې خواره شول، اوس هم داسې اوونۍ به نه وي، چې د رونړ اندو افغانانو یوه ډله دې بهر ته ولاړه نه شي، دې لړۍ هغه نور تحصیل کړي افغانان هم وارخطا کړي چې په پېښور کې اوسېږي او یا لاتر اوسه په هېواد کې دننه پاتې دي.

د ټولو تحصیل کړو اشخاصو پر ذهن د هېواد د راتلونکي په باب د نهیلۍ او بې باورۍ یوه توره پرده پرته ده او د یو سیلاب په شان بهرنیو هېوادونو ته روان دي، که چېرې دا لړۍ همداسې دوام ولري، نو په راتلونکو څو کلونو کې به د هېواد په کچه د لوړو زده کړو لرونکو شمېره خورا کمه شي او د یو ولایت فني او مسلکي پرسونل به هم پوره نه کړای شي، د هېواد د اوسنیو تحصیلي موسسو ظرفیت هم دومره نه دی چې هېواد ته د اړتیا وړ علمي کدرونه وړاندې کړي او اوس هم که څوک له پوهنتونه فارغېږي نوبهر ته د تلو نیت ضرور ورسره وي.

دا چې بهرنیو هېوادو ته تللي افغانان په تېره بیا د لوړو زده کړو خاوندان به راتلونکي کې د افغانستان لپاره په ګټه وي که په زیان؟ دابېل بحث دی، خو د اوس لپاره دومره ویلای شو

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې دا د هېواد لپاره يو دروند زيان دی او ستره تشه(خلا) يې را منځته کړې ده، د دې خلا د ډکولو لپاره څه هيلې او اميدونه هم شته، سره له دې چې د افغانستان اسلامي امارت دهېواد د پوهنتونو دبيا رغونې لپاره څه هڅې کړي دي، د اکثرو پوهنتونو ليليې يې فعالې کړي او د پخوا په شان يې نارينه محصلينو ته د زده کړې يو لړ اسانتياوې برابرې کړي، خوبيا هم ډېر مزل لاپه مخ کې پاتې دی، د لوړو زده کړو وزير څو ځله بهرنيو هېواونو ته سفرونه وکړل او د هغو په ترڅ کې يې له تحصيل کړو افغانانو او د پوهنتونو له استادانو نه وغوښتل چې ببرته خپل هېواد ته راستانه شي، د هېواد خدمت او د نوي پښت په روزنه کې برخه وخلي.

خو تر اوسه پورې په عملي ډول دغو تخصيل کړو افغانانو کومه ډله هېواد ته ستنه نه شوه، لامل يې دا و چې د اسلامي امارت د پاليسۍ او د دې ډول اشخاصو د ذهني چاپيريال تر منځ ډېر زيات واټن و او دوی دواړو ته د يو بل شرايط، امکانات، بندیزونه او ازادۍ د منلو وړ نه برېښېدل، نو ځکه خو يې تر اوسه کومه عملي پايله نه ده څرګنده شوې.

د اسلامي امارت دا پاليسي د قدر وړ ده، چې په بهر کې مېشت تحصيل کړي افغانان ببرته هېواد ته ستنېدنې ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

وهڅوي، خو دا هڅونه يوازې د يوې بې ځواکه غوښتنې او توصيې مانا لري، ښه به دا وي کوم څه چې د اسلامي امارت په واک کې دي له هغو نه ګټه واخلي چې د نورو مسلکي کدرونو د فرار مخه ونيسي.

د طالبانو د اسلامي تحريک تر بري وروسته هم، دا لړۍ تمه شوې نه ده، اوس چې هم اکثره تحصيل کړي اشخاص بهر ته ځي، نو د کيس منلو اصلي موضوع يې د اسلامي امارت له پاليسيو سره مخالفت، په افغانستان کې د تحصيل کړي قشر د مسلکي حيثيت بې ارزښتي او د هغوی ژوند ته د خطرونو او ګوابښ پېښېدنه وي.

د اسلامي امارت له چارواکو نه د ځينو دردمنو رونړ اندو هيله دا ده چې په اوس وخت کې د هغو تحصيل کړو افغانانو غم وخوري، چې د دوی ټوله پاليسي يې منلې او اوس هم د دهېواد د خدمت لپاره پر کار بوخت دي،د دوی لپاره دې اساتنياوې برابرې کړي،چې دا يې له لاسه ونه وځي، تحصيل کړي افغانان چې بهر ته تللي، هغوی د هوايي مرغانو په شان دي چې د دوی له لاسه الوتلي دي، هېواد او خپلو ځالو ته يې بېرته راتګ په خپله خوښه دی، نه د اسلامي امارت په غوښتنه.

هېواد ته د ټولو افغانانو دبېرته راتګ په هيله

د هيلې اداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

شلمې پېړۍ په مخه دې نسه!

شلمه پېړۍ د افغانانو لپاره د لويو بدمرغيو او لويو ويارونو پېړۍ وه، د شلمې پېړۍ په سر کې افغانانو ستره زور واکه انګريزي دکتاتوري رژيم کړه او د همدې پېړۍ په پای کې يې د روسيې کمونيستې امپراتوري د تاريخ کندې ته ټېل وهله. د دې امپراتوريو رژيمونو او پرځول څه اسان کارنه و، په مليونونو افغانانو ورسره خپل سرونه په تله کې کېښودل، د لومړۍ نړۍ پلاکيزې امپراتورۍ د رژيمونو بشري بيه د دويمې هغې په انډول کمه وه، خو د ټولنې ذهني تخريب يې تر اوسه محسوسېږي، د سړې امپراتورۍ د رژيمونو لپاره يو نيم مليون افغانانو خپل سرونه نذرانه کړل، يو نيم مليونه معلول او شپږ مليونه بې کوره او مهاجر شول، د شل کلنې جګړې په ترڅ کې د جګړې ټولو غاړو پر جګړې دومره پيسې ولګولې، چې تر جنګ د مخه د هېواد د عادي بودیجې په انډول د (۸۰۰) کلونو بودجه جوړوي، د ټولنې له هرو پنځو تنو څخه يو تن شهيد او معلول شو، په هر کيلو متر مربع کې دافغانانو اټکل (۷۰) لېتره وينه توی شوه، په دې ډول ټول هېواد په وينو رنګ شو.

د انګريزي امپراتورۍ د رژيمونو غچ د لومړۍ سقاوي په

(c) ketabton.com: The Digital Library

راوستو کې په ډاګه شو او د روسيې امپراتورۍ د پرځونې غچ په دويمې سقاوۍ کې راخرګند شو، دواړه ځله کابل او ټول هېواد له سراسري انارشۍ سره مخامخ شو.

د شلمې په پېړۍ په دويمه لسيزه کې په افغانستان کې د عصري ښوونې او روزنې بهير پيل او د همدې پېړۍ په وروستۍ لسيزه کې په شا وتمبول شو.

دهمدې پېړۍ په بهير کې د افغانانو د قربانيو له کبله له انګريزي ښکېلاک نه ګڼ شمېر هېوادونه خپلواک او دشوروي روسيې له زنځيره (۱۴) هېوادونه بېل شول،همدارنګه پنځلسو نورو کمونيستي هېوادونو ازادې نړۍ ته مخه کړه، د افغانانو د مبارزې له کبله د برلين ډېرين دېوال ونړېد خو د سياسي بېکفايتۍ له کبله د ډيورنډ سياسي دېوال د يو ډېرين دېوال بڼه ونيوله.

په ټوليز ډول افغانانو د دې پېړۍ (۲) لسيزې په نسبي سولې او ثبات کې تېرې کړې، خو تقريباً څلور لسيزې يې په لويو درنو جګړو او نا امنه حالاتو کې ژوند وکړ.

په پښتو او دري ژبو د اټکل له مخې (۲۵-۳۵) زره عنوانه کتابونه چاپ شول، (۲۰) کاله راډيويي او (۱۴) کاله ټلويزيوني خپرونې وشوې، د افغانانو ښاري ټولنه له نړيوال تمدن سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

اشنا او ان روږدې شوه.

د همدې پېړۍ په بهیر کې تر (۲۰۰) څخه زیاتې لویې او وړې فابریکې، دستګاوې او کارځایونه جوړ چې اکثره یې ببرته تباه شول.

په هرو سلو تنو کې د ټولنې د لوستي قشر سلنه تر (۱۰) تنو پورې لوړه شوه، خو په وروستیو کلونو کې اټکل دوو فیصدو ته راټیټه شوه، د ټولنې علمي کدرونو ډېره زیاته برخه تر هېواده بهر ووتله، د مادي او تاریخي شتمنیو په لړ کې د افغانستان ملي موزیم د (۷۳) کلن ژوند او یو لک اثارو په لرلو سره تباه شو، د ملي شتمنۍ (۴۶) ټنه سره زر لوټ شول او په سلګونو تاریخي ودانۍ تباه شوې.

په ټولیز ډول شلمه پېړۍ زموږ د ملت لپاره د سترو بدمرغیو او دوو سترو ویاړونو پېړۍ وه، چې د سترو ویاړونو ګټلو لپاره افغانان دل خو اکثره نړیوال پرې سوکاله شول، په علمي ډګر کې افغانانو نه خپل ځان او نه هم نړۍ ته څه ورکړای شول، یوازې په سیاسي تاریخ کې یې دوه ستر نړیوال ویاړونه(د دوو نړۍ خورو امپراتوریو ړنګول) وګټل چې د نړۍ په تاریخ کې یې ځان ته د ویاړونو یوه زرینه صفحه پرانیسته، داسې ښکاري چې په (۲۱) پېړۍ کې ېوازې نه په تاریخې ویاړونو ژوند کېږي او نه په

(c) ketabton.com: The Digital Library

بشپړو اخلاقي او عقيده ييپ معيارونو؛ (۲۱)مه پېړۍ به د علم او تخنيک او مادياتو پېړۍ وي، څوک چې دا ونه لري د اخلاقو او ويارونو پېتې به يې پر سر او د خاورو پر ډېرۍ به ناست او له نورې نړۍ نه به تجريد وي، داسې ښکاري چې افغانان ۲۱مې پېړۍ ته کومه پوهنيزه ډالۍ نه لري، ېوازې له ۹۸فيصده نالوستي قشر، خپلو سترو تاريخي، عقيده يي او اخلاقي ويارونو او د نالوستۍ او اقتصادي ستونزو له درنو پېتو سره ۲۱مې پېړۍ ته داخلېږي، داسې ښکاري چې د دې پېړۍ په پيل کې به يو ځل بيا زمونږ هېواد له يو ستر ښکېلاک (امريکايي ښکېلاک) سره مقابلې ته وځي او ټول جهان به يې نندارې ته حيران ولاړ وي، خدای خبر چې بيا به خپل ژوندبايلي او نور به سوکالوي، که څنګه؟

که په (۲۱)مه پېړۍ کې د نړۍ جلبل او د افغانانو اسکېرلي ژوند ته سړی وګوري، نو د ارزونې تله به يې د افراط او تفريط حالت ته ورسېږي، خو کله کله داسې هم وي چې:

«خرقه پوه شو په خرقه کې دی موندلی- هغه حظ چې په دنيا يې دنيادار کا»

افغانان به د پخوا په شان په دې پېړۍ کې هم، يو ځل بيا د هغه ذات پر مينې او لورېينې تکيه وکړي، چې خپل سرونه او زړونه يې د هغه لپاره نذرانه کړي او د خپل نيکه په شان «د

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوشال خان خټک تکیه پر ذوالجلال ده» دوی به هم پر ذوالجلال ډډه ولګوي.

مور په دې هیله شلمې پېړۍ ته مخه ښه وایو چې د شلمې پېړۍ بدمرغې پېښې زمور په هېواد کې بیا تکرار نه شي او ۲۱مه پېړۍ زمور د هېواد او خلکو لپاره د سولې، نېکمرغۍ او پرمختګ پېړۍ وي.

د همداسې هیلې د پوره کېدو په هیله.

د هیلې داره

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مسلک له خاوندانو

یوه هیله

کله کله چې له ځینو افغانانو سره د خپل سوي لوي هېواد د بیا رغونې او درملونې سوچ او اند پیدا کېږي، نو دا پوښتنې هم ورسره راولاړېږي، چې څه ډول، چېرې او پر کوم وخت خپل هېواد ته خدمت وکړي او د هغه په بیا رغونه کې برخه واخلي؟

ځینې کسان چې کارونو ته یې ذهن جوړ کړی وي، د عملي امکان لاره تري ورکه وي، ځینې چې امکان لري، مینه او هېواد پالنه یې ډېر اورني نه وي، ځینې بیا سیاسي حالات پلمه کړي، ځینو ته جګړه د ښوال شي، ځینو ته ددغې یا هغې ډلې یا واکمن واک او سلیقه او ځینو ته هم نورې نورې پلمې. همدغه ټول لاملونه ددې سبب شوي، چې ټول افغانان که تر هېواد دننه دي که بهر، په پوره ډول د هېواد دخدمت پر چارو بوخت شوي نه دي.

دا منو چې په هېواد کې سیاسي جګړیز کړکېچ لاپایته رسېدلی نه دی، ځینې به له سیاسي واکمنو سره وران

(c) ketabton.com: The Digital Library

وي او له ځينو سره به سياسي واکمن، ذهني او ذوقي ازادي محدوده لاځه چې ترڅې به وي، کار به د کار سړي ته نه وي سپارل شوی او په لسګونو نورې ستونزې به هم وي، خو دې ټولو سره سره هېواد له هېوادوالو څخه د خدمت هيله لري او ستونزو سره مقابله کول په کار دي. که موږ دې ته کېنو چې لومړی دې ستونزې حل شي بيا به کار پيل کړو، نو دا خو هم يو تصور دی؛ ستونزې خو هم په خپله نه اوارېږي، دهغو اوارول هم کار غواړي. ښه به داوي چې موږ د يوعملي کار پر تيوری غور وکړو، هغه دا چې ځان حالاتو ته تسليم نه کړو، نه وخت ته انتظار وباسو او نه د واکمنو سياسي چلند پورې خپل کار وترو. هر څوک چې د هر مسلک خاوند وي که په همغه خپل مسلک کې لږه هڅه هم وکړي، نو په ټوليز ډول به هېواد ته زيات خدمت سبب شوي وي. د ببلګې په توګه، د يوه ليکوال دنده دا ده چې يو اثر وليکي او بيا يې چاپ او هېوادوالو ته يې ورسوي. د يو انجنير دنده داده چې عمراني کارونه وکړي، د ډاکټر دنده داده چې روغتيايي چارې سمبال کړي او ويې پالي. د تېر دوه لسيز ناورين په بهير کې د هېواد ګڼ شمېر مسلکي اشخاص له هېواده ووتل او ځينې يې اوس په يو شمېر پانګوالو هېوادو کې ژوند کوي. د افغانستان هېڅ داسې سيمه به نه وي چې له هغې

(c) ketabton.com: The Digital Library

څخه دې ډاکټر، انجنیر، لیکوال او د کوم بل مسلک خاوند بهرنیو هېوادو ه نه وي مهاجر شوي. ددې کسانو اقتصادي ژوند اوس د هغو کسانو په انډول ډېر ښه دی چې په خپل هېواد کې اوسېږي.

اوس نو که د هرې سیمې (د یوې ولسوالۍ انډول) څو تنه په کوم بهرني پانګوال هېواد کې ژوند وکړي، نو دوی کولای شي دخپلې سیمې لپاره د یو روغتیایي یا ټولنیز مرکز د جوړېدو او کار لګښت برابر کړي. د ښېلګې په توګه د هېواد هغه ډاکټران چې بهرنیو هېوادو ته تللي دي، کولای شي له هغو ډاکټرانو سره چې په افغانستان کې اوسېږي، د طبي ارتیاوو، درملو، وسایلو، لابراتوارونو، کتابونو، د طبي اثارو په چاپ، د تجربې په لېږد او یو څه مالي برخه کې مرسته وکړي، که چېرې دا کار تر سره شي، نو پوره باور دی چې د افغانستان د طبي ارتیاوو یوه درنه برخه به پوره شي، د انجنیرانو برخه هم همداسې محاسبه کېدلای شي.

یو څو عملي ښېلګې به هم وړاندې کړو: ښاغلی ډاکټر عبدالوکیل د افغانستان د کرنې یو لوی متخصص دی، ده په خپلو شخصي هلو ځلو د هېواد دکرنې په برخه کې دومره باغونه جوړ کړي او دومره خدمتونه یې کړي دي، چې آن د

(c) ketabton.com: The Digital Library

دولتي خدمتونو اندې ول دي. دغه راز ښاغلي ډاکټر عبدالولي وردګ له خپلو څو تنو نورو ملګرو سره د (وفا) موسسې په جوړولو سره وکړای شول په وردګو کې د چک برېښناکوټ ترمیم او په ځینو سیمو کې د اوبو لګولو سیستمونه بیا جوړ کړي.

همدغه ښاغلي د کابل پوهنتون مرکزي لیلیې ته برېښنا راوسته چې هره شپه پرې د (۲۸۰۰) تنه محصلینو خونې رڼا کېږي.

د افغانستان دکلتوري ودې ټولنه او د پښتني فرهنګ د ودې او پراختیا ټولنه چې دواړه په جرمني کې د ځینو افغان لیکوالو په مندو ترڅو جوړې شوي، د دوو کلونو په ترڅ کې یې شل عنوانه علمي، ادبي، تاریخي کتابونه چاپ کړي او ګڼ شمېر یې په هېواد کې علمي مرکزونو او لیکوالو ته په وړیا ډول ورکړي دي.

داسې په لسګونو نورې ښېګڼې هم شته چې یوه ښېګڼه یې هم همدا (هیله) مجله ده، چې د یوه افغان لیکوال (عبدالمالک بېکسیار) په مټ دا دی ۱۷ مه ګڼه یې خپرېږي او د هېواد د مطبوعاتو په تاریخ کې یې ځانته جلا پاڼه پرانیستې ده.

که پورتنۍ ښېګڼې په پام کې ونیسو، نو سړي ته دا هیله

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیدا کېږي، چې افغانان په تېره د مسلک خاوندان که په خپله حرکت وکړي، نو خدای(ج) پاک په کې زیات برکت اچوي، پورتنیو کسانو چې کوم خدمتونه او کارونه کړي دي، په همدومره وخت کې دولتونو هم نه دي کړي، نو که دوی دې ته فکر کړی وای چې اول باید شرایط ښه شي او بیا کار پیل کړي، نو دا دومره لاسته راوړنې به یې نه درلودې. افغانان په تېره بیا د مسلک خاوندان هر یو که په خپل مسلک کې خدمت ته ملا وتړي او مسلک د سیاست تابع او مربوط نه کړي، نو باور دی چې ډېر کار به وشي، زمونږ هیله هم داده چې راځئ سیاستونه یوې خواته کړو، مسلکونه مخکې کړو، له ستونزو نه ونه ډار شو او ځان ته د «شرایطو» په نوم ذهني او رواني ستونزې جوړې نه کړو، بلکې په هر ډول شرایطو کې کار ته ودانګو، د زمانې له سختیو سره ډغره ووهو، وخت له لاسه ور نه کړو، ځکه چې «وخت لکه سره زر دي» او چاته انتظار نه باسي.

په درناوي

هېواد ته د مسلکي خدمتونو

د سرته رسولو په هیله

(c) ketabton.com: The Digital Library

هیله درې کلنه شوه

یو درې کلن مزل او د کلونو واټن
اغـــزنـې لارې او ګلـورینې بریاوې

دهمـدې ګڼې پـه خپرېـدو سـره د هیلـې مجلـې دعمـر درېـیم پسـرلی پـوره شـو. تېـر درې کلونـه لکـه څنګـه چـې د هېـواد پـه سیاسي، ټولنیز او فرهنګي ژوندانـه کـې تـاوده او تـاوجن کلونـه وو، دهیلې مجلې لپاره هم د ازمون، هڅون او پرمخیـون کلونـه وو. په دې تېرو (۱۰۹۸) ورځو کې د هیلې هیلـه والـو چلوونکـو یـوه ورځ هـم بـې تفاوتـه او ارامـه تېـره نـه کړه او شـپه ورځ یـې د هیلې پانهو د ځلا او ښکلا لپاره منډې تـرې وکړې. پـه دې مـوده کې پـه ټولیز ډول (۳۵۰) تنـو ببلابېلـو لیکوالـو د هیلـې پـه پـانهو کې د خپل انـد، هیلې او خیـال سـتوري وځلـول او اټکـل (۵۰۰) تنـو نورو د خپلـو لیکونـو، نظرونـو او وړانـدیزونـو لـه لارې د هیلـې لاره مسـتقیمه کړه.

د خوښـۍ خبـره داده چـې د هیلـې بنسـټوالـو هیلـه والـو چـې د هیلې د خپرولو لپاره کومه موخه ټاکلې وه، هیلې دهمغې ننبـې

(c) ketabton.com: The Digital Library

منځ وویشت؛ هېواد پالنه، ملتپالنه، ژبپالنه او انسانپالنه چې د هېواد د شل کلن ناورین په بهیر کې د رالېږل شویو او بیا سره ښکېل شویو ایډیالوژیو له خوا تر ګوابښ، برید او ستم لاندې وه، هیلې ورته یو ځل بیا د خپل کړېدلي ولس پام راواړوه او هغه یې د خپلې ټولنې د درملونې یوه ښه نسخه وبلله. هیلې د خپلو (۱۸) ګڼو او (۱۲۰۰۰) ټوکو ټولیز شمېر په واسطه د لسګونو زرو هېوادوالو ذهنونه روښانه کړل او هغوی یې له خپلې ملي مېنې او مینې سره لاپیوند او روږدي کړل. تر خپله وسه یې د هېواد پېښې د واقعیت او حقیقت په هندراه کې لوستونکو ته څرګندې کړې.

هیلې د یوې ربښتینې، ازادې، خپلواکې او ناپېیلې خپرونې په توګه خپل رسالت لکه څنګه چې لازم و ترسره کړ، پر هېواد واکمن سیاسي او ذهني چاپېریال سره یې داسې ځان اعیار کړ چې نه د غومبسو ځالې ته لاس وروړي او نه هم د هغوی له زهرونو او قهرونو څخه سترګې پټې کړي، د یوه متناسب اندول د ساتلو له لارې یې د هڅونې، نیوکې او لازمې ستاینې ټولې چارې وکارولې خو د مضر احتیاط پر سیند یې خپل ارمانونه لاهو نه کړل. هیله د دریو سره لرې ان متضادو فرهنګي چاپېریالونو ترمنځ د وصل کړی شوه، داسې چې د هیلې په تېر

(c) ketabton.com: The Digital Library

درې کلن ژوند کې پر افغانستان باندې یو ډول ذهني، سیاسي او فکري چاپېریال حاکم و، په ټولیز ډول پر کوزه پښتونخوا د یوې متبذلې او اروپه دیموکراسۍ، دملي روح دنشتوالي او بې تفاوتۍ فضا حاکمه وه او ده او هلته په لوید یځه ټولنه کې بیا بـل ډول کلتـور او ذهنـي فضـا ده چـې زمـوږ لـه دې دواړو چاپېریالونو سره څرګند او ان متضاد توپیر لري. هغه افغانان او په ټبره د هیلې هیله وال او مینه وال چې په دې دریو متضاوتو چاپېریالونو کې اوسېږي، طبعاً دهغوی ذهني، ذوقي، فکري اوو ان سلیقه یې یو والي راوستل یوه هغه ګرانه مسله وه چې هیلې ورته له پیل نه پوخ تکل کړی و.

له نېکه مرغه د هیلې چلوونکي په دې ستر او ستونزمن کار کې د داسې یوې خپرونې په خپرولو تر ډېره حده بریالي شول چې په درې واړو چاپېریالونو کې د چلند وړ وي. دا منو چې کله به په هیله کې داسې لیکنې هم راغلې وي، چې پر هېواد باندې د واکمنو ځینو چارواکو تندی ورته تریو شوی وي، خو ددې ترڅنګ به یې داسې لیکنې هم تر سترګو شوې وي، چې ببرته یې تندی ورین شوی او د غوسې تاو به یې ناست وي. همداسې بـه یـوه لویـدیځ مېشـتي افغـان ورور تـه هـم کلـه کلـه داسـې سرخوږی پیدا شوی وي چې دوی ته لاګوره؛ خلک یـو ویشـتمې

(c) ketabton.com: The Digital Library

پېړۍ ته داخل شول او ټول ژوند يې کمپيوټرايز شو، خو دوی لا تراوسه د شاعرۍ او زړو ببولالو له ښکېله نه دي راوتلي او تراوسه لاوعظ او نصيحتونه کوي. په پښتوري چاپېريال کې خو پر اوسېدونکو افغانانو د دواړو چاپېريالو يخ او تود شمال لګېږي.

اساسي خبره داده چې د هيلې چلوونکي د ذهني تصادم او ذوقي اختلاف پر دغسې يوې درې لارې کې ولاړ دي او که چېرې په تلې کې يې لږه ډنډۍ ووهله، نو ضرور به له يو لوري د زياتې نيوکې تر برید لاندې راځي.

د مجلې چلوونکو په همدغسې متصادمې درې لارې کې تراوسه پورې هم خپل ځان ساتلی او هم يې د هغه ملي ارمان لپاره کار کړی چې زمونږ په هېواد کې يې دخدمت اړتيا تر بل هر کار زياته احساسېږي.

زمونږ د بهرنيو افغاني خپرونو يوه اساسي ستونزه داده چې دوی تراوسه پورې د خپلې ټولنې له دردونو او واقعيتونو سره بشپړ منطبق شوي نه دي، زمونږ د ولس ځپل شوې هيلې او دهغوی سوي اهونه چې د انعکاس وړ دي په پوره ډول په خپرونو کې نه منعکسېږي او دوی يوازې په خپلو ذهني او ځانګړو يادونو او وړاندیزونو هغو ته د حل لاره ښيي او بس. د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټولنې ترمنځ هم ډېر واټن رامنځته شوی دی، د تخنیکي ستونزو شتوالی بله اساسي مسئله ده چې ددې خپرونو چلوونکي نه شي کولای پر خپل ټاکلي وخت خپله خپرونه هېواد ته ورسوي. په دې ډول په بهر کې د افغاني خپرونو اود هېوادم مېشتو افغانانو ترمنځ ډېر واټن رامنځته شوی دی.

خو هیله یوازینۍ افغاني خپرونه ده، چې د دریو چاپېریالونو، افغانستان، کوزه پښتونخوا او نورو بهرنیو هېوادونو کې د خپلو لوستونکو هیلې خړوبوي او تراوسه پورې په دې برخه کې ډېره بریمنه ده. (د شیطان غوږونه دې کانه وي). د یوې خپرونې لپاره به تر دې زیات بری چېرې وي، چې یوه ګڼه یې شل تنه ولولي. د کابل پوهنتون د محصلینو د ډېرو شکایتونو او غوښتنو او بیا بیا ټینګار له کبله د مجلې اداري د کابل پوهنتون محصلینو ته د مجلې (۴۰) ګڼې ېېلې کړې، خو څو تنو محصلینو څرګنده کړه چې دا مجلې ډېر کمې دي؛ اوس چې موږ ته هره ګڼه راشي، نو په نوبت سره یې لولو، لست ورته جوړوو، یو محصل مجلې ځان سره یوسي او بیا یې راوړي، بیا یې بل یوسي، کله داسې هم شوي چې په دې لست کې د راغلو نومونو شمېر (۲۰-۲۵) تنو ته رسېدلی دی. سره له دې چې موږ مجله له (۵۰۰) ګڼو څخه (۱۰۰۰) ګڼو ته اوچته

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړه ، خو د يوې اټکليزې او ولس ميليوني ټولنې لپاره دا شمېر خورا کم دی.

په اوسنيو شرايطو کې د يوې خپرونې د بري يو بل راز د هغې د چلوونکو په رښتينوالي او صداقت کې نغښتی دی، ايا ددې خپرونې چلوونکي کوم څه چې خپروي له هغو سره رښتيا هم مينه لري که هسې نور ګرموي؟ هر کله چې د صداقت او عمل ترمنځ واټن وي، پر لوستونکي څوک خپله خبره نه شي منلای. خدای پاک د وګړو ترمنځ دومره رازونه پټ کړي؛ چې پوهېدل پرې اسان نه دي، چې د زړه خبره نه وي پر زړه نه لګي.

هيله مجله داسې هم نه ده چې پر يوه اواره لاره روانه وي او دهغې چلوونکي به له هېڅ ګوابس، نيوکې او غندنې سره نه وي مخامخ شوي او يوازې همدا ستاينې به وي او بس.

د مجلې د اداري د شمېرنې او انګېرنې له مخې هيلې ډېره موده د ستاينو او غندنو ترمنځ خپل کار ته دوام ورکاوه.

په لومړيو وختونو کې خو اساسي نيوکه دا وه چې هيله ولې يوازې په پښتو چاپېرۍ؟ ايا افغانستان کې نور ((مليتونه)) نه شته، دهغوی حقوق به څنګه شي؟ (دري) بايد حتمي په کې ځای شي که نه دا خو رښتيا(!) هم يوه نشنليستي او فاشيستي هڅه او خپرونه ده!؟ کله چې د هيلې مجلې د اداري له خوا په

(c) ketabton.com: The Digital Library

دې برخه کې جدي غبرګون وښودل شو، چې وروره خبره داسې نه ده؛ هر څوک حق لري چې خپل غم په خپله وخوري، که موږ ددې وس ولرو چې نورو ته خدمت وکړو دا خو نو ښه کار دی، خو که نه يې لرو او خپله د رنځونو په درياب کې ډوب يو، نو ايله دومره وکړو چې خپله ببړۍ له ډوبېدو وژغورو او که خپلې ژبې او قوم ته خدمت کول نشنليزم يا فاشيزم وي، بيا خو له پښتنو پرته د دنيا ټول قومونه نشنليستان او فاشيستان دي. څرنګه چې هغه وخت هيله په پښتون کې يوازينۍ افغاني مجله وه چې ټوله پښتو خپرېدله، نو ځکه ژبنی عکس العمل هم زيات و، خو چې د هيلې چلوونکو ورته ځان ټينګ کړ او خلک هم له خپل مسلم حق سره روږدي شول او دا يې خپل روا حق وګانېه نو يو کال وروسته دا نيوکې غلې شوې. که هيلې دا سپين سترګي (!) نه واى کړې نو نن به يو شمېر نورو نړه پښتو خپرونو ته لاړه نه اورارېدله. څه موده وروسته ځينو کسانو بيا خپل ذهنونه سره وجنګول او په هيله کې د عيب پيدا کولو په فکر کې شول او ويې ويل: «والله نو دې کې خو اسلامي ليکنو ته ځای نه ورکول کېږي» سره له دې چې هر چا کومه اسلامي ليکنه رالېږلې، په هيله کې بې له ځنډه خپره شوې ده.

په کابل کې يو چارواکی هم په دې اند و چې اسلامي ليکنې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کې کمې دي، دهيلې يو چلوونکي ورته وويل چې مهرباني وکړه! هم ملا يې هم چارواکی، هم ښه مبلغ يې او هم د اسلامي شريعت د نفاذ لپاره د چارواګي درسره دي، راځه که نه هرې ګڼې ته په منظمه توګه يوه اسلامي ليکنه رالېږه او مورږ به يې خپروو، تر هغه وروسته هغه هم دا ډول نيوکه ونه کړه.

ځينو نورو دوستانو ويل: «يا ره دا پښتوبازي په کې ډېره زياته ده». دوی ويل ښه به وي که د چغو او خبرو پرځای پښتو ته عملي کار وکړو، ځکه چغې څه ګټه نه لري. د دوی خبرې پرځای وې او دي، مورږ هم په همدې نظر يو. د هيلې تګلاره اساساً داده چې داسې مطالب خپاره کړي، چې نه يوازې د اسلامي اصولو او زمورږ له ملي ګټو سره ټکر، ونه کړي، بلکې دهمدغو آرونو په رڼا کې ليکل شوي وي او هم يې دا هيله ده چې د چا مثبته ليکنه د سانسور په زنځير، ونه ترې. فکر کوو پښتنو باندې په خپرنې برخه کې څه ظلم شوی او تېر ستمي ناورين هم دوی ذهناً وټکل، د تېر محروميت د جبران لپاره دوی اړ دي چې پر پښتني مسايلو او پښتنو زياتې ليکنې وکړي او خپل زړه تش کړي، دا کار هم کېدی شي ډېر دوام ونه کړي کله چې ټولنه نورمال حالت ته راوګرځي. ليکوال يې هم طبعاً د ژوند د نورو اړخونو په باب فکر کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښه کار خو همدا دی چې زمونږ ښاغلي لیکوال د ژوند پر ښلابښلو خواو لیکنې وکړي او دهیلې مجلې پانې پرې رنګینې کړي.

د هیلې مجلې داسې لوستونکي هم شته چې د هیلې ټولې ګڼې یې ګام پر ګام څارلي او د کمزورو لیکنو په باب یې خپل نظر په ډېر جرئت سره څرګند کړی دی. دساري په ډول یو شمېر لوستونکو د هیلې مجلې د ۱۳۷۸ل کال دویمه ګڼه تر نورو کمزورې وبللې او واقعیت هم همداسې و. له ډنمارک نه یو لوستونکي دهیلې مجلې د همدې ګڼې په باب په یوه لیک لیکلي وو : ((له (۷۰) مخونو څخه یې (۳۰) مخونه په لوستلو ارزېدل او نور ټول سولیدلي مطالب وو)). مونږ تر خپله وسه د ټولو لوستونکو او لیکوالو نظرونه، نیوکې او لارښوونې منلي او د هغو د عملي کولو لپاره مو عملي هڅې کړي دي. یوه دا خبره ده چې ځینې شیان زمونږ په وس کې نه وي او لوستونکي زمونږ له ستونزو خبر نه وي او مونږ نه د نورې پرمختیا هیله کوي، راځئ چې دا خبره به هم لوستونکو سره شریکه کړو: دا ټوله هیله مجله چې تاسې ګورئ دا په اوس وخت کې د دوو کسانو د زیار او خولو محصول ده.

یو تن عبدالمالک ببکسیار نومبرۍ چې په ډنمارک کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوسي او د خپل تندي د خولو په بيه د هيلې پانې ته ساه ورکوي او بل تن اسمعيل يون دی چې په کابل او پېښور کې اوسي او د هيلې علمي او تخنيکي چارې پرمخبيايي، پخوا يوه بله ميوند واله (صفيه صديقي) هم د هيلې يو بل مټ و، خو هغه هم اوس پرديسه او له هيلې لرې ده.

ايا څوک به داسې فکر وکړي چې داسې يوه مجله دې (لکه هيله) نه دفتر ولري، نه مېز، نه پرسونل، آن په پېښور کې يې پوستي پته هم د بل چا وي او لنډ مهالې يې رانيولې وي. خو له دغو ټولو ستونزو سره سره مورږ د خپلو هيله والو، مينه والو او درنو ليکوالو پر همېشنيو مرستو او لارښوونو ډډه لګولې، هوډ مو سست شوی نه دی او د خپل ملي ارمان لپاره مو چاته کمه هم نه ده ويلې. لکه څنګه چې د هيلې مجلې هيله والو د هيلې خيال ساتلی، داسې مورږ هم د خپلو مينه والو هرې مثبتې غوښتنې ته مثبت ځواب ورکړی دی؛ غوره بېلګه يې د هيلې مجلې همدا ګڼه ده، ښاغلي ډاکټر جاويد وردګ يو نيم کال وړاندې د هيلې مجلې د يونيم کلن عمر د ارزونې په غونډه کې هيله څرګنده کړې وه: «هيله لرم هيله يو وخت په (۵۰۰) مخونو کې د (۵۰۰۰) ټوکونو په شمېر چاپ شي». دادی د هيلې مجلې او خپل پښتني فرهنګ د يوه اورني مينه وال او لېوال دا

(c) ketabton.com: The Digital Library

هیله خو پوره شوه، د هیلې دا ګڼه خو (۵۰۰) مخه شوه نور نو خدای(ج) لوی او مهربان دی، که د درنو لوستونکو او قلموالو همکاري تر دې هم زیاته شي، نو موږ به هم تر دې زیات کوښښ وکړو چې د کالګنې مخونه تر دې هم زیات کړو او هم د عادي ګڼو په مخ شمېر کې زیاتون راولو. دا هم کېدی شي چې دمخونو د شمېر د زیاتون پرځای دهغو د څرنګوالي د ښه والي په اړه فکر وکړو. خو په هر حال هیله مجله خپلو هیله والو ته اړتیا لري او هیله وال یې دمجلې ښه والي ته.

خو په هر ډول لازمه ده چې د یو بل په مرسته خپلې ستونزې غوڅې کړو او نیمګړتیاوې له منځه یوسو او په هېواد کې د یو مثبت فرهنګي اوښتون او خوځون لپاره په ګډه هلې ځلې وکړو. ښه به وي که د سیاسي اوښتونو پر ځای د فرهنګي اوښتون او مثبت بدلون لپاره هڅه او هاند وکړو.

دهیلې د ځلا، ښکلا او د هیلې د هیله والو د بریا اوسوکالۍ په هیله.

په درناوي

د هیلې اداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

«راځئ چې سره کښنو په تغر د روغې جوړې»

دوه ویشت کاله وشول چې افغانان له پردیو او هم په خپل منځ کې یو بل سره لاس وګرېوان دي، د جګړې بهرنی لوری ظاهراً د پردې پر مخ نه ښکاري، خو په حقیقت کې اوس هم بهرنۍ لاسوهنه د جګړې اساسي لامل دی، دا چې بهرنیان د افغانستان په جګړې کې څومره ګرم دي او د افغانستان پر وړاندې څومره اخلاقي، انساني او بشري مسولیت لري، دا یو بېل بحث دی اوپه سیاسي ډګر کې څوک چا نه د ګیلې حق هم نه لري، ځکه سیاست د کوم اخلاقي معیار تابع نه دی، زړه خوږی،انسانیت، مینه او وروروليي د اخلاقي کلتور برخې دي، له پردیو ان دښمنانو د ښو هیلو لرل په خپله زمونږ فکري ارزونه له پوښتنو سره مخ کوي، ښه به دا وي چې هر څه له ځانه پیل کړو، ځان ګرم وګڼو او له بحرانه د وتلو لار پیدا کړو.

که د افغانستان د جګړې فکري او تدارکي چارې له بهرنیو سرچینو برابرېدلې او برابرېږي، خو د عملي کولو چارې یې په خپله د افغانانو له خوا ترسره کېدې او پر افغانانو عملي

(c) ketabton.com: The Digital Library

کېدې،افغانستان د مختلفو ګروهو او وسلو د ازمونځي حيث غوره کړی دی، ددې ازموينو زهرجن لوګي زمونږ ولس تنفس کړي، خو د امتياز ډيوې يې د نورو خونې روښانه کړي دي.

هرې ډلې او ډلواک چې د ځواک توره ترلاسه کړې او پر واک يې ډډه لګولې نو بيا يې د هېواد د ودانۍ پر ځای د خپلو مخالفانو د کور وراني لپاره توره راکښلې او په وينو يې سره کړې ده ، مقابل لوري بيا د غچ اخيستنې ځواک راټول کړی او بيا يې دومره افراط کړی چې لومړۍ ډله د خلکو له يادې وتلې ده، د دوه ويشتو کلونو په بهير کې دا کار او عمليه څو ځله غبرګ شول او اوس يوځل بيا د اوج پوړۍ ته رسيدلي دي، لويه بدمرغي داده چې زمونږ د لوستي قشر د ياد وړ يوه برخه د سرو او شنو، سپينو اوتورو، خوږو او رنګينو شعارونو سراب تېر ايستې وه او په همدغه مخالفو ډلو او ډلګيو کې تنظيم شوې وه، د دې ډلو د ټکر په نتيجه کې د دې لوستو کسانو زيات شمېر هم له منځه لاړ او هېواد ته يې درانه کلتوري، اقتصادي او ټولنيز زيانونه هم واړول. نتيجه يې ان دا راووته، هرې ډلې چې دکومې ګروهې د پراختيا او واکمنۍ لپاره چغې وهلې، په پای کې يې عملونه دهمغې ګروهې پر ضد تمام شول او اکثر يې بيا له خپل مخالف موقعيت سره يو ځای شول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د يوې اټکلیزې شمېرنې له مخې دهېواد په سلو کې (۹۵) وګړي نالوستي دي او د لوستي قشر یاد وړ برخه په همدې مخالفو ډلو کې تنظیم شوې وه،د یوې ښېرازې ټولنې د جوړېدو لپاره باید لږ تر لږه د وګړو زیاته برخه لوستواله شي او ټول تر حده زیات کار وکړي، که اوس مورږ ټول تنظیمونه راټول کړو او غړي هم ټول لوستوال حساب کړو او بیا یې څو ځله زیات محاسبه کړو، نو بیا به هم د افغان ولس لسمه برخه ترې جوړه نه شي، که چېرې دا لسمه برخه وګړي، له اختلاف پرته شپه او ورځ کار وکړي، نو بیا به هم د هېواد د ټولو وګړو ژوند پوره سوکال نه شي کړای.

مختلفو ډلو نه د ولس هیله داده چې دوی خو د نفاق تجربه وکړه، دا ځل دې اتفاق وازمویي، چې مثبته نتیجه ورکوي او که نه؟ اوس هم وخت شته، که د مختلفو فکري لارو د ټکر اوسیالۍ پر ځای مینه،انسانیت او هېوادپالنه د خپلې مبارزې تګلاره وټاکي، نو کېدی شي د نورې ورانۍ مخه ونیول شي او ولس ته د دې امکان برابر شي چې د خپلې ناروغۍ درملنه په خپله وکړي او خپل زخمونه په خپله وګنډي.

زمورږ سیاستوال باید لږترلږه یو ځل سر په ګرېوان کې ښکته کړي او خپلې تېرې ورانۍ ځان سره تداعي او محاسبه کړي او

(c) ketabton.com: The Digital Library

دادې هم محاسبه کړي چې دوی نور څومره عمر لري چې ببرته د هغو ورانیو عمران ته ملا وتړي؟ ایا هر تنظیم او دهغه مشر چې افغانستان ته کوم زیان اړولی؟ که اوس یې څوک له ګرېوانه ونیسي چې راشه تاوان یې ورکړه! نو دا ډله او ډلواک به یې پوره کړای شي؟

خو زمونږ ولس د ډېرې اوسپلې خاوند دی، دوی ته یې ډېر زغم وکړ او د خدای ﷻ دربار ته یې د خلاصون په هیله لاسونه پورته کړل، خدای پاک پر مختلفو ډلو او ډلواکو داسې طاعون خپور کړ او د شرم داسې جامې یې ور واغوستلې چې اوس په بهر کې هم له شرمه ډک ژوند تېروي او په داخل کې خو یې هډو ځای نه شته.

له نویو واکمنو هم دا ګیله کېږي، چې د تېرو، ترخې تجربې تکرار نه کړي، ټولو ته یوه د مینې او صمیمیت فضا رامنځته کړي، چې خپل ولس یې سوکاله او ارام شي:

«راځئ چې سره کینو په تېغر د روغې جوړې
په خپل وطن کړو جوړ ملي اختر د روغې جوړې»

په ټول هېواد کې د ملي خوشالۍ او سوکالۍ په هیله
دهیلې اداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا دنیا چا شل کړې ده؟

په پښتو کې (شل) له (شمېرنومه) پرته ېوه داسې نومونه هم ده چې د ېوه سخت اونا شوني کار د بشپړاوي لپاره کارول کېږي، یانې داچې یو چا د یو ستومزمن کار وروستی مورچل ووا‌هه، نو بیا ورته وایي چې ده (شل) کړه، ځکه خو دډېرو دنیایي کارونو او چارو په باب ویل کېږي چې ((نولس کېږي، خو شل کېږي نه)) پښتنو په حقیقت کې (شل عدد) د هر هغه ستونزمن کار لپاره چې ترسره کول یې یو خارق العاده اند وځواک غواړي یو معیار ټاکلی، دې معیار ته رسېدل څه اسان کار نه دی، او هر څوک یې (شل) کولای نه شي.

ډېرو لسو، پنځه لسو، اوولسو او نولسو ته رسولې خو شل کړې یې نه ده، خوداسې خلک هم شته چې نه ېوازې شل کړې یې ده ، بلکې تر هغه څخه د لالوړتابه په تکل دي.

همدا ((هیله)) همدا چې تاسو یې اوس لولئ، همدا به درته ببلګه کړو، یو وخت چې موږد هیلې لومړنۍ ګڼه د اغزن ذهني چاپېریال له ډول ډول خندونو او فشارونو سره سره چاپ او خپره کړه، نو سم له لاسه لکه د ځینو نورو پښتنو مهالنیو خپرونو په

(c) ketabton.com: The Digital Library

څېر د هغې د مړينې انځور هم په ذهن کې تېر وېښ شو، خو کله کله به تخیل اوتصور د ذهن پر سترې ارمان یو خوږ شال را خور کړ او دې ارمان به مو غځونې وکړې: ((یو وخت به داسې هم راشي چې د مجلې (شلمه) ګڼه خپره شي او موږ ورته د خوښۍ او نمانځنې جشن جوړ کړو)) دا دی له هغې ورځې (۱۱۴۰) ورځې تېریږي او نن موږ هغه هدف ته رسېدلي یو، چې یوازې په تصور کې مو لاس ورته رسېدی شو او بس، پر دې مهال بری وکه نابری، ارامۍ وې او که نا ارامۍ، دمې وې که ستړیاوې، منډې وې که ناستې، ټول له یو ډول روحي ډاډ سره ملګري وو، همدغې ارواییې خوږلنۍ زموږ متې مضبوطې کړې وې، نو ځکه مو خبره له (صفره) (شلو) ته ورسوله، داچې له مانیز پلوه به شلو ته رسېدلي یو که نه؟ ګرانه به وي خو د عدد له مخې مو هغه شمېره ترلاسه کړه، چې ډېر یې په ترلاسه کولو کې پاتې راغلي دي، د هیلې د شلمې ګڼې خیرېدا موږ ته دا په ډاګه کوي، چې که د هېوادنې فرهنګ لپاره مینه، ولوله، اند، مالي ځواک او صداقت ټول سره ملګري شي، نو په هېواد کې د فرهنګې رکود او سقوط مخه نیول کېدی او د بیا رغونې لپاره لارې چارې برابرېدی شي.

اوس مهال چې د ژوند د نورو ډګرونو په شان فرهنګي ډګر هم

(c) ketabton.com: The Digital Library

زیات کار او خدمت ته اړتیا لري، د فرهنګیانو او فرهنګپالو مسولیت هم تر بل هر وخت څخه درنېږي، اوس باید مور د پخوا په انډول څو برابره کار وکړو، ویجاړ شوی او تالا شوی فرهنګ بېرته تر لاسه کړو، هڅه او هاند وکړو چې له فرهنګي پلوه؛ تر کودتایي او کړکېچنو نظامونو د مخه حالت ته ورسوو او بیا نوره هڅه وکړو چې د هېواد دفرهنګي پرمختیا لپاره لاره چاره برابره شي.

لنډه دا چې فرهنګیان او فرهنګپال باید جګړه مارو ته وښییي چې که تاسو د هېواد په ورانۍ او خیانت کې نه ستړي کېږئ، مور یې په ودانۍ او خدمت کې نه ستړي کېږو، تاریخ به بیا پر دواړو قضاوت کوي.

ډېر تفاوت شته په انسان کې دمانا په لحاظ
واړه مشغول دي ځینې ځان ځینې جهان جوړوي

په درناوي
د زیاتو فرهنګي هڅو او خدمتونو په هیله
دهیلې اداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اوسنيو پښتو خپرونو موضوعي وېش

هغه فرهنګي خپرنيزه تشه چې پخوا د پښتو خپرونو د نشتوالي او کموالي له کبله احساسېدله، دادی د خدای (ج) په لورپينه او د ګڼو فرهنګپالو په همت اوس تر يوه بريده ډکه شوې او ډکېدونکې ده.

اوس د کال له لومړۍ ورځې نه نيولې بيا د کال تر وروستۍ ورځې پورې هېڅ داسې ورځ نه شته چې په هغې کې دې په پښتو ژبه کومه خپرونه چاپ نه شي، له ورځپاڼو نيولې تر کالګڼو او ځانګړو ګڼو پورې، هر ډول جريدې، مجلې او نورې خپرونې خپرېږي، که اوس يوازې د پښتو مجلو شمېر په پام کې ونيسو، نو شمېر يې تر لسو عنوانو اوړي، همدا اوس يا په منظم ډول او يا هم په لږ ځنډ سره ، سباوون، باختر، ګوربت، داستانونه،شمشاد ، هيله، ګندهارا ، ورځ، کونړ، ننګرهار، خوست، شمله او دوه ژبې لکه مستقبل، وطن، تعاون، معارف، رنګين کمان، سپيده، اسمايي، صدف، روزنه، کابل پوهنتون، صبا ، خلافت، کتاب او ځينې نورې مجلې خپرېږي.

د مجلو دې شمېر او څرنګوالي ته چې سړی ګوري، نو په زړه کې يې ډېرې فرهنګي هيلې راتوکېږي، که دازادو خپرونو دا

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګړندی او ګڼشمېره بهیر همداسې ګړندی روان وي، نو بې له شکه به زموږ فرهنګ ته زیاته وده ورکړي، ګڼ شمېر لیکوال، شاعران او د قلم خاوندان به را وټوکېږي، او ډېر به په کې وځلېږي، خو له دې سره سره که ازادي او دولتي خپرونې وخت پر وخت ونه ارزول شي او د نیمګړتیاوو له منځه وړلو لپاره یې هڅه ونه شي، نو کېدی شي ځینې یې خپل ارزښت او اغېز وبایلي او ځینې آن د انحراف خواته لاړې شي.

لکه څنګه چې څرګنده ده، اکثره خپرونې ظاهراً د یو نېک کار او خدمت په هیله پر خپرونو پیل کوي او په ټولیز ډول د عقیده یي، هېوادنیو، ملي، فرهنګي، ټولنیزو او پوهنیزو مسایلو د خدمت په نوم او هیله خپرونې کوي.

اوسنۍ پښتو-افغاني خپرونې هم د همدې نومونو او موخو پر چورلیز راڅرخي، په دې کې یوشمېر داسې خپرونې شته چې ټولې یوه موضوعي لیکه تعقیبوي، نه یوازې د لیکنې محتوایي بهیر او رنګ له یوې بلې سره یو شان وي، بلکې د خپرونې ظاهري بڼه، استر او ډیزاین یې هم یوې بلې ته ډېر ورته وي، دا ستونزه په ازادو خپرونو کې ډېره احساسېږي او داسې ښکاري چې د ځینو خپرونو چلوونکي پر موضوعي فقر اخته دي. له موضوعي فقر، پاشلتیا، ګډوډۍ او بې ځایه رنګارنګۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

نه د خلاصون او ژغور لپاره په کار دي چې د يوې مجلې او خپرونې لپاره داسې يوه مشخصه مانيزه او آن شکلي تګلاره او کړنلاره وټاکل شي، چې نورو خپرونو تر اوسه نه وي تعقيب کړې.

په پښتو کې يې غوره بېلګه «داستانونه» مجله ده، چې د هېواد د پياوړو ليکوالو؛ اسدالله عضنفر او اجمل پسرلي په نوښت او هڅو رامنځته شوې ده، دا مجله يوه ځانګړې موخه تعقيبوي او هغې ته ځکه د خدمت جوګه کېدی شي چې د چلوونکو ذهني او فزيکي ځواک پر يوې واحدې موضوع باندې راټول شوی دی.

هغه مجله چې په ټولیز ډول يو لوی ملي ارمان ته خدمت خپله دنده ګڼي، د ملت جوړونې بهير ګړندی او پياوړی کوي او د خلکو د شعور کچه اوچتوي، د هغوی د کار ساحه نسبتاً پراخه ده، ددې مجلو لپاره په کار دي چې د داسې کسانو له خوا ايډټ او خپرې شي چې د ملي خدمت او خيانت تر منځ ټولې پولې ورته معلومې وي او خپله هم په ښه پوره ډول د ملي ولولې څښتن وي، داسې ليکنې چې دټولنې په هره برخه کې ګټورې وي، ملت رغاندې او هېواد رغاندې وي، خپرې کړي، په دې برخه کې هم د ليکنو موضوعي تسلسل ته پاملرنه په کار ده،

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو اوس ځینې داسې خپرونې شته چې یا خو یې موضوعي تګلاره تته ده او یا ببخي نه شته او ځینې په کې د نورو خپرونو کاپي کوونکې دي، پر یوه موضوعي لیکه د ګڼو خپرونو خپرول د لوستونکو په ذهن کې د یو رنګی فکر پیاوړی کوي او په نتیجه کې د ذهني ستړیا سبب کېږي، پر ګڼو خپرونو د پخو لیکوالو د لیکنو وېش هم د مجلو مانیز ځواک سره وېشي او د یوې (ښې) پر ځای، ډېرې (کمزورې) مجلې راوځي، البته دلته باید داسې ونه انګېرل شي، چې دخپرونو زیاتون ګټه نه لري، د خپرونو زیاتون یا کمیت په حقیقت کې د هغو د کیفیت سبب کېږي، د ګڼ شمېر لیکوالو د راټوکېدو او ځینو نورو د ځلېدو لامل ګرځي، د څو تنو چلوونکو (وړ-ناوړ) انحصارماتېږي، خو اصلي موخه داده چې ګڼې خپرونې باید ګڼې موضوعګانې راونغاړي، نه داچې ټولې یوې موضوع ته اړم شي، که چېرې هره خپرونه یوې مشخصې موضوع ته ځانګړې شي، نود خپرونو موضوعي وېش له مخې به د لیکنو وېش هم رامنځته شي، دې سره لیکوال اړ وزي چې هر څوک له خپلې لېوالتیا سره سم په خپله څانګیزه برخه کې لیکنې وکړي او اړوندې خپرونې ته یې ورکړي.

د خپرونو تر منځ محسوس او نا محسوس رقابت به هم پای

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته ورسېږي، ځکه چې د هر چا د کار ساحه به مشخصه شي، د کار د همدغې وېش په پايله کې به د ټولنې ټولې ارټيا وړ خواوې په متوازن او انډولیزه توګه وده وکړي، د افراط او تفریط د پوالونه به ونړول شي او د یوې بې خطره منځنۍ لارې پر لارې به خپلې هیلې ته ورسېږو.

((هیله)) د همداسې هیلې د پوره کېدو په هیله ده

په درناوي

اداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

د فرهنګي کار جغرافيايي موقعيتونه

دد ې څو ورستيو کلونو په بهير کې د يو شمېر فرهنګيالو او فرهنګپالو افغانانو په همت افغاني فرهنګ ته د خدمت کار بنه په خوند او درز کې روان دی، کېدی شي نور هم بډايه او ګړندی شي، دې فرهنګي کار ته ډېرې هيلې شته، خو د اغېز او کار د څرنګوالي په باب يې هم له همغه پيله او هم دا اوس يو لړ پوښتنې وې او شته، بنسټيزه خبره داده چې زمونږ د کار اساسي موخه افغانستان او افغاني فرهنګ ته خدمت دی، نور هدفونه د همدې اساسي هدف پر شا وخوا راڅرخي، خو اوس راځو دې ته چې زمونږ فرهنګي هڅو د خپلې نښې منځ ويشتلی او که نه؟ فرهنګي هڅې په تېره بيا خپرونې افغانستان ته رسېدلي او که نه؟ که چېرې دې موخې ته نه يو رسېدلي، نو ددې مانا دا ده چې مونږ په حاشيه کې يو او متن ته دننه شوي نه يو.

اوس د لوی خدای ﷻ په فضل او په خپله د افغان فرهنګيانو او

(c) ketabton.com: The Digital Library

خدمتګارانو په همت په بهر کې ګڼشمېر فرهنګي ټولنې جوړې شوي او د ټولو په تګلار کې راغلي چې د خپل هېواد فرهنګ او ژبې ته به خدمت کوي.

دا فرهنګي ټولنې عملاً پر خدمت بوختې دي، خو د ډېرو کمو فرهنګي ټولنو اغېز په هېواد کې محسوس دی، د اغېزمنو ټولنو د ښېلګې په توګه د افغانستا د کلتوري ودې ټولنه او د پښتني فرهنګ ودې او پراختیا ټولنه یادولای شو، دوی خپل ګڼشمېر خپاره کړي اثار د هېواد داخل ته لېږدولي او هلته یې د هغې فرهنګي تشې په ډکولو کې ونډه اخیستې، چې له اوږده؛ نږدې دوه نیمو لسیز ناورین څخه رازېږېدلې ده، البته یو شمېر نورې ټولنې به هم وي چې په بهر کې به ښه په ځل او بل کې کارونه کوي، هلته به یې اغېز هم زیات وي، خو په هېواد کې یې اغېز زیات محسوس نه دی، البته دا خبرې باید داسې ونه انګېرل شي چې تر هېواد د باندې فرهنګي هڅو او خدمتونو ته ارتیا نه شته، هلته هم د افغانانو د ژبې، کلتوري او ملي ویاړونو د ژوندي ساتلو او ځلولو لپاره او همدا راز د نوي پښت د مسخه کېدو د مخنیوي په خاطر زیاتو فرهنګي هڅو ته ارتیا ده، خو هر وخت او په هر ځای کې باید مور خپلې مهمې ارتیاوې تشخیص کړو او بیا یې د خړوب لارې ولټوو،

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان د ټولو افغانانو لپاره د شمسي نظام په شان دی، په دې شمسي نظام کې افغانستان د لمر په څېر دی او نور افغانان د ستورو او سیارو په شان، که مور ې فرض کړو چې په شمسي نظام کې لمر نه وي او یا یې رڼا تته وي، نو نور ستوري به هم له مداره ووځي او رڼا به یې تته شي، نو اوس مور ې ټولو ته په کار ده چې تر هر څه لومړی د لمر ځلا ته له ورپېښو خطرونو او ګوابنونو سره مقابله وکړو، که چېرې افغانستان کې د فرهنګ ډیوه روښانه وي، نو د دې ډیوې رڼا به د افغانانو خونې تر لرې لرې ځایونو پورې روښانه کړي، خو که چېرې په لوی کور کې تیاره وي، نو پر وړو خونو به په خپله تیاره واکمنه شي.

که چېرې زمور ې پر هېواد یو ځل د بل چا ژبه او کلتور واکمن شول او هېواد د نورو تر کلتوري یرغل لاندې راغی بیا خو نو ټول بهر مېشتي افغانان په ډېره اسانۍ د نورو په کلتور کې ډوبېږي، ځکه چې د دوی روحي، ژبنې، فرهنګي او مانیز ډاډ ځای له منځه لاړ او دهیلو چینه یې وچه شوه.

اساسي خبره داده چې مور ې تر ټولو لومړی د فرهنګي او ملي کار جغرافیایي موقعیتونه تشخیص کړو، د کار زیاته برخه خپل هېواد؛ ګران افغانستان ته ځانګړې کړو. بیا پاکستان او ځینو نورو ګاونډیو هېوادونو کې د اوسېدونکو افغانانو د

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسخه کېدو د مخنيوي لپاره هڅې وکړو او د کار درېيمه برخه په لويديځو او ځينو نورو هېوادونو کې، د افغانانو لپاره فرهنګي او ملي کار ته ېېله کړو.

اوس خو همدا امکانات دي، چې د لويديځمېشتو افغانانو مالي امکانات، په کوزه پښتونخوا کې تخنيکي امکانات او خلاصه فضا او تر هېواد دننه د افغانانو فرهنګيانو فکرونه او قلمونه سره ملګري او مثمره نتيجه تر لاسه کړو، که چېرې د هر جغرافيايي موقعيت د وګړو د شمېر او دهغو د استحقاق له مخې خپله لاسته راغلې ثمره پر همدې جغرافيايي موقعيتونو وويشو نو بيا به مو هم د انصاف پر لوري اساسي ګامونه اخيستي وي او ټول افغانان به په متوازنه توګه له فرهنګي بريالو اولاسته راوړنو څخه برخمن شوي وي، د دغو جغرافياي موقيعيتونو ترمنځ ډېر اغېزمن او ذهني دېوالونه او نورې ستونزې شته، خو د هغو د حل لپاره هم بايد له اړتيا سره سم ګامونه پورته شي، که چېرې اکثره افغان فرهنګيان (هېوادمېشتې او بهرمېشتي) د قربانۍ او تدبير په يو ځای کولو سره عملي هڅې وکړي، نو پوره باور دی چې هم به فرهنګي بريالوې ولرو، هم به په هر جغرافيايي موقعيت کې د اوسېدونکو افغانانو تر منځ فرهنګي انډول رامنځته شي، هم

(c) ketabton.com: The Digital Library

به دايمي اړيکي ټينګ شي، هم به فرهنګي خلاوې له منځه لاړې شي او هم به له فرهنګي او ژبنې پلوه د افغانانو د مسخه کېدو مخه ونيول شي.

د همداسې يو ستر ارمان د بري او همداسې يوې ورځې د را راسېدو په هيله

د هيلې اداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوه ملتپاله فرهنګي ستراتیژي

د نړۍ اکثره هېوادونه د خپلې ملي ستراتیژۍ پر بنسټ جوړشوي دي، فرهنګي ستراتیژي او هڅې ملي ستراتیژي او د ملت مټ غښتلي کوي او ځواکمنوي یې. اکثره سیاسي نظامونه او حکومتونه د ملت دبقا، پرمخیون او سوکالۍ لپاره د نورو لاملونو ترڅنګ دا سترعامل تل په پام کې ساتي. زمور په هېواد کې هم د افغانستان له جوړېدو راهیسې بیا د ثور تر ناورینه پورې اکثرو حکومتونو خپل سیاسي تګلوري دملي ستراتیژۍ او ملي ارمان پر بنسټ عیار کړي وو، خو د ملت جوړونې او دهغه د غښتلتیا لپاره بیا فرهنګي هڅې پوره همغږې نه وې، په دې مانا چې په ژبنۍ برخه کې د هېواد اکثریت ژبې(ملي ژبې پښتو) ته دویم رول ورکړل شوی او په نورو فرهنګي برخو کې هم د ملت جوړونې لپاره په پاخه تدبیر کار نه کېده. ځکه نو په دې دومره کلونو کې د یو واحد ملت جوړونې بهیر له خنډ وځنډ سره مخامخېده. خو زمور ګاونډیانو بیا نه یوازې خپلې فرهنګي او ملي ستنې ټینګولې، بلکې زمور د ګران هېواد د ویجاړونې او د افغان ملت د پاشنې لپاره یې هم یوه ستراتیژي جوړوله. و ګورئ زمور د یو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګاونډي (ایران) واکمنو پر درېیو سیاسي بنسټونو خپل هېواد او ملت ټینګ کړی: ایران پالنه، پارسي پالنه(ژبپالنه) او مذهب پالنه(شیعه مذهبپالنه). په ایران کې چې هر سیاسي نظام راځي، نه یوازې دې درېیو اصولو ته درناوی کوي، بلکې د هغو د لاپیاوړتیا لپاره هم هڅه کوي، ان تر دې حده چې غواړي سیوری یې زمور پرهېواد هم را خورکړي.

زمور یو بل ګاونډي چې د اسلام په نامه یې دخپلو ملي ګټو د تضمین لپاره یوه اوږده ستراتیژي جوړه کړې، د افغانستان د کمزورۍ لپاره یې هم یو اوږد پلان جوړ کړی و. نظامونه په کې ډېر بدل رابدل شول، خو یو نظام یې هم نه د اسلام په نامه جوړه کړې پالیسي بدله کړه او نه د افغانستان په باب خپله ستراتیژي.

اوس خو ټول افغانان پردې پوهېږي چې هېڅ ګاونډی بل ته په زړه کې صاف نه دی؛ (هر سړی تر خپل مطلبه پورې یار دی)، نو خپله مور ته څه په کار دي چې یوڅه باید وکړو؟ کېدی شي ځینو سره دا پوښتنه راولاړه شي چې د افغانستان اساسي بنسټونه او دملت رغنده توکي نړول شوي او له منځه وړل شوي، افغانان ځپل شوي، نتل شوي او اسکېرل شوي، نور نو په چا کې دمه او شیمه نه شته چې بیا دې پورته شي او

(c) ketabton.com: The Digital Library

د یو قوت په توګه دې ځان راڅرګند کړي. آن افغانان دومره ځپل شوي چې تش د شعار ورکولو ځواک هم نه لري، اقتصادي تنګسیا او نورو ناوړه چلندونو او ناخوالو دومره پسې اخیستي، چې آن هویت، حیثیت او عقیدې ته یې هم خطر دی اود حضرت پیغمبرمحمد (ص) د هغه حدیث :"ډېر خلک به له فقر نه کفر ته متمایل شي." پوره عملي کېدنې ته خبره رسېدلې ده.

خلک د خپل افغاني هویت د بدلون په هیله خیراتونه کوي او نذرونه ورکوي. پر افغانانو خپل هېواد داسې سور تنور شوی چې اوس د اکثرو افغانانو په زړه کې بهر ته د تګ هوا او فضا ګرځي راګرځي او ځینې خو ورته ان د خپلې عقیدې په قیمت هم حاضر دي.

واکمنو او د هغو مخالفینو لپاره، خو ځان ته ځکه د مشورې او نصیحت حق نه ورکوو، چې څوک کله د ځواک او قدرت په ټال زنګېږي، نو بیا یې د ملت سطحې ته راټیټول ګرانه خبره ده، هغوی خپله ستراتیژي لري او هغه به پلې کوي.

د عام ملت رنځونو ته خو مو وړاندې نغوته وکړه، یوازېنی سرچینه چې لږ د امید سترګې ورته اوښتی شي، هغه دهېواد د شعوري قشر همدا څو په شمېر فرهنګیان او فرهنګپال دي

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوبس.

لیکوال دټولنې تر ټولـو شـعوري او انـدیال قشـر دی، دوی کولای شي په خپلو لیکنو د ټولنې ذهني تګلوری بدل کـړي، ان هغه واکمن چې زړونه یې تر کانټو هـم کلـک دي، کېـدی شي د وخت په تېرېدو سره ډېر نرم کړي او دټولنې ښېرازی ته یې پام واوړي.

خو د لیکوالو او فرهنګیانو یوه ډېره غټه ستونزه دا ده چـې دوی عاطفي وګړي دي، د حوادثو پروړاندې ډېر ژر غبرګون ښیي، ولوله او جذبه یې ډېره پیاوړې وي، ځینې یـې دخپلـو عواطفو په چاپېریال کې فکر کوي، ځینې یې لږ څـه پـراخ او ځینې یې د ټـول ملـت پـه کچـه. خـو اساسـي خبـره دا ده، لیکوال باید پردې پوه شي چې دقلـم خاونـدان دټـولنې تـر ټولو شعوري پاړکی دی، دټولنې دشعوري کولو او هڅونې تـر ټولو ستره دنده هم ددوی پر غاړه ده، د لیکوالـو تـرمنځ هـم کله کله د ذوقي،سلیقه یي او یو شـمېر نـورو لاملونـو لـه املـه اختلافونه پیداکېږي ،دا اختلافونه بیا کله دومره ژور شي چې لیکوال له خپل اصلي کار څخه څنګ تـه کـړي، پـر شخصـي سیالیو یـې اخته کـړي. دې ډول هڅـو کـې د لیکـوال فکـري دایره له ورایه ښکاري، چـې ډېـره تنګـه اولنـډه ده. اوس نـو

(c) ketabton.com: The Digital Library

زمورِ د ارمان سرچينه او تمه ځای يوازې همدا فرهنګيان او فرهنګپال دي. که چېرې فرهنګيان د يوه لوی ملي ارمان لپاره کار وکړي او دهغه لپاره له ځان سره يوه فرهنګي ستراتيژي جوړه کړي او تر خپله وسه د هغې د عملي کولو لپاره هڅه و هاند وکړي، نو هم به يې خپل واړه اختلافونه له منځه وړي وي، هم به يې دملت د ملي شعور په پياوړتيا کې برخه اخيستې وي، هم به يې د خپل ملت او هېواد د پاينبت بنسټونه پياوړي کړي وي او هم به روحي ارامي ورپه برخه شوې وي.

خو دې توان رسي په لوی درياب کې ګرځه
په ويالې کې دې زوال ويښم نهنګه

د ملي ارمان دبري په هيله
د هيلې اداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

((هیله)) د خپل ژوند د نیمې لسیزې په درشل کې

دهمدې ګڼې په خپرېدو سره دهیلې پر ژوند څلور کلونه واوښتل او پنځم کال یې راپیلېدونکی دی. دا تېر څلور کلونه دهیلې لپاره د زیاتو بریو، ستړیاوو او هیلو کلونه وو.

د هیلې چلوونکو په دې موده کې د خپل ستر ملي ارمان (دهېوادني ملي فرهنګ او ملي ژبې) د پاللو لپاره یوه شېبه هم ارامه تېره نه کړه او د خپل وس او امکان تر وروستي بریده یې لاس او قلم، فکر او خیال پر کار واچول، چې دا بله شوې ډیوه (هیله) مړه او تته نه شي، بلکې لاځلانده او روښانه شي. ګوانښونه اخطارونه، خطرونه، سفرونه، خپګانونه، انتقادونه، لسمونې او سمونې، نقدونه او داغونه ټول یې وزغمل، خو هیله یې پر هغه مستقیمه لاره بوتله چې هدف ته رسېدله.

ښه به وي چې دلته دا ټولې بریاوې، نیمګړتیاوې او ناخوالې سره ډلبندي کړو:

(c) ketabton.com: The Digital Library

بریاوې:

مورې په تېرو څلورو کلونو کې چې ټولې (۱۴۲۴) ورځې کېږي، په خپرنې برخه کې په ټولیز ډول (۲۴) ګڼې چې د ټوکونو شمېر یې (۱۸۰۰۰) او د مخونو عمومي شمېر یې (۵۰۰۰) مخونو ته رسېږي، خپاره کړي دي. یانې دا چې مورې هره ورځ خپلو افغانانو ته لږ تر لږه (۳،۴) مخه چاپ کړي او د مجلې د ټوکونو د شمېر له مخې مو هره ورځ (۱۲،۲۹) ټوکه مجله ټولنې ته وړاندې کړې ده. په ویاړ سره ویلای شو چې دا د هیلې یو ستر ملي ریکارډ دی، چې په همدې وخت کې نه تر هېواد دننه او نه بهر، نه حکومتي چارواکو او نه کوم بل چا په دومره څرنګوالي او څومره والي سره او بیا په همدې قید شوي واټن کې په پښتو ژبه داسې خپرونه چلولې ده، نو ځکه ویلای شو چې هیلې د تېرو څلورو کلونو په بهیر کې د څومره والي او څرنګوالي او د چلوونکو د شمېر له پلوه یو ملي ریکارډ ټینګ کړی دی. دهیلې اداري ټه د پورتنۍ خبرې یادونه هم یوه غټه سپینه سترګې ښکاري، خو که سړی له حقیقت او واقعیت څخه سترګې پټې کړي، نو دا به هم د اشخاصو له کړې او شوي کار سره بې انصافي وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

محتوايي برخه:

هيلې مجلې په تېرو څلورو کلونو کې په ټولیز ډول تقریباً (۱۲۰۰) عنوانه بېلابېلې لیکنې او شعرونه خپاره کړي دي. چې ملي، اسلامي، ټولنیز، طبي، اقتصادي، سیاسي، معلوماتي، انتقادي، روزنیز او پوهنیز محتویات یې درلودل، لنډې کیسې، طنزونه او شعرونه هم په کې شامل وو.

د هرې ګڼې دپښتنې لومړۍ مخ دهېواد ملي اتلانو او لوړو شخصیتونو ته ځانګړی شوی و، همدا مسله د مجلې د منځپانګې مرکزي ټکی جوړوي، موږ پر ملي مسله او ملي ژبه ځکه زیات ټینګار کوو، چې همدا برخه د ((سرو))، ((شنو))، ((تورو)) او ((سپینو)) ایډیالوژیو تر برید، ګواښ او خطر لاندې ده او د زیات خدمت اړتیا ورته احساسېږي. که زموږ ملت او هېواد نه وي نو بیا خو موږ هېڅ ډول ایډیالوژۍ ته اړتیا نه لرو، ځکه ایډیالوژي ((سره)) وي که ((شنه))، ((سپینه)) وي که ((توره)) په هوا او خلا کې خو نه تطبیقېږي. د هغو لپاره انساني ټولنو او ټاکلو جغرافیایي حدودو ته اړتیا وي. که موږ د هیلې مجلې محتویات سره ووېشو، نو ملتپالنه، ژبپالنه، اسلامپالنه او انسانپالنه یې اساسي توکي دي، خو د ژوند نور ډګرونه مو هم له یاده نه دي اېستلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو بناغلي کلتوري چارواکي پر مورې دا نیوکه کړې وه چې د هیلې چلوونکي یوازې ژبې او ملت ته اړم شوي او اسلام یې له یاده وتلی دی.

مورې سره له دې چې د اسلام چغې نه وهو، نه مو هغه د ځان لپاره د ډوډۍ، مقام او څوکۍ ګټلو وسیله ګرځولی، خو له خپل خدای(ج) څخه ډېر خوښ یو چې مسلمانان یې پیدا کړي یو، د دین خدمت پر مورې ټولو فرض دی، خو نه د دین په نامه ځان اوچتونه او ځانښودنه.

مورې په هره ګڼه کې ژورو او ضروري اسلامي لیکنو ته ځای ورکړی او هره لیکنه چې مورې ته راغلې هغه مو خپره کړې ده او هم مو ډېرو رښتینو اسلامپوهانو سره د نورو لیکنو لپاره اړیکي ټینګ کړي دي. مورې په هیله کې داسې اسلامي لیکنې هم خپرې کړې دي، چې تر مورې څو میاشتې وروسته بیا هماغه لیکنې په رسمي مطبوعاتو کې دویم ځل خپرې شوي دي. مورې چې هرڅه خپاره کړي دي، هېڅکله د اسلامي اصولو خلاف نه دي او نه به دا کار وشي. مورې هغه مطالب خپاره کړي او خپروو یې چې زمورې د ټولنې لپاره ګټور وي. د یوه ایراني اندیال اسلامپوه ډاکتر علي شریعتي په اند: «هر څه چې ګټور وي، هغه اسلامي دي». دلته د (ګټور) تعبیر داسې دی چې جانبي

(c) ketabton.com: The Digital Library

اضرار ونه لري. مورِ د اسلام د همدغه پراخ مفهوم په پام کې نیولو سره ګټور مطالب خپاره کړي او خپروو یې.

لیکنې برخه:

په لیکنې برخه کې هیلې د یوه واحد او معیاري لیکدود پلوي کړې او هغه یې تر خپله وسه پورې کارولی دی. معیاري لیکدود د یوې معیاري ژبې په رامنځته کولو کې ډېره مرسته کوي او معیاري ژبه د ملت جوړونې بهیر ګړندی کوي او قبیله یي ذهنیت ختموي. مورِ همدغه لوړ ارمان ته د رسېدو په هیله هڅه کوو، چې معیاري لیکدود وکاروو.

دهیلې مجلې په پیلګنو کې چې مورِ ته له ببلابېلو سیمو څخه لیکنې راتللې، نو په لیکنې برخه کې یې ډېر زیات اختلاف او توپیر و، خو کله چې مورِ د معیاري لیکدود لړۍ پلې کړه، نو اوس خپله لیکوال د مجلې له هماغه معیاري لیکدود څخه الهام اخلي او اکثره لیکنې په همدغه معیاري لیکدود رالېږي، د ژبې د نړۍ والي په برخه کې مورِ یوه منځنۍ لاره خپله کړې ده.

مورِ هڅه کړې د ژبنې جوړښت په برخه کې تر ټولو دمخه ګرامري جوړښت په پام کې ونیسو او په دویم ګام کې تر ممکنه بریده د ژبې نړۍ والی. مورِ د ژبې د نړۍ والي بهیر ته په یوواریز

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډول بدلون نه ورکوو، بلکې د اندولونو او نویو ویي رغاونو تر دودبدو وروسته هڅه کوو، چې پردي ویيونه لرې کړو. که په چورلټ ډول موږ د ژبې د نړۍ والي پر مسلې ټینګار وکړو، نو مجله به د یوه داسې کتاب بڼه خپله کړي چې د یوه لیکوال له خوا لیکل شوی وي، د ببلابېلو لیکوالو ژبنی سبک او د مجلې رنګارنګي به هم ختمه شي، البته د ژبې نړۍ والی د ژبې د ساتنې او پالنې لپاره یوه ضروري لاره او چاره ده، خو نه په یو واریز ډول.

روزنیزه برخه:

هیلې په ځلورو کلونو کې ګڼ شمېر لیکوال، نویو لیکنو ته وهڅول او یو زیات شمېر ځوان لیکوال او شاعران یې وروزل. دهغوی په ذهن کې یې د خپل هېواد او ولس ویاړلې ماضي تداعي کړه او د نوي ژوند او سوکالۍ لپاره یې ورته فکرونه ورکړل.

دهېواد یو زیات شمېر نومیالي یې له هېرېدو څخه وژغورل او له ملي تاریخ سره یې د ځوانانو مینه زیاته کړه.

په ملي کچه یې د ملي شعور په ویښولو کې کارنده ونډه واخیسته او د ډېرو افغانانو پام یې خپل هېواد، خپل ځان، خپل تاریخ، ملت او خپلې ټولنې ته واړاوه. د ملت جوړونې او

(c) ketabton.com: The Digital Library

پایبدنې رغنده توکي یې ولس ته په ګوته کړل.

هیلې په پښتنو افغانانو کې پر خپل ځان د باور روحیه پیاوړې کړه او هغه طلسم یې مات کړ چې پښتنو به په خپله ژبه په مستقل ډول خپلواکه مجله او یا خپرونه خپرولای نه شوه. دهیلې تر خپرېدو وروسته د نورو لیکوالو روحیه هم پیاوړې شوه او په پښتو ژبه یې خپلواکې مجلې راوویستلې چې اوس یې شمېر تر لسو هم اوړي. البته تر هیلې دمخه هم یو شمېر نړه پښتو مجلې خپرې شوي، خو ملي، ژبنیو او فرهنګي مسایلو ته یې په دې کچه پاملرنه نه ده کړې او نه یې د ولس د ملي شعور په اوچتوالي کې دومره ونډه اخیستې، سره له دې چې د هیلې د ټوکېدو پر وخت سیاسي فضا هم ډېره تاوجنه او کرکجنه وه خو بیا هم د هیلې د چلوونکو هوډونه پاخه وو.

د لیکوالو همکاري او مالي برخه:

په ټولیز ډول په تېرو څلورو کلونو او په تېره بیا په تېر یوه کال کې په لیکنې برخه کې له مورډ سره زیاته مرسته شوې ده. ټولو په ډېره مینه او له هېڅ ډول مالي امتیاز پرته مورډ ته لیکنې رالېږلې دي. مورډ ته آن دومره لیکنې رارسېدلي چې مورډ یې د ټولو د خپرونې وس نه درلود.

په مالي برخه کې مورډ په تېرو څلورو کلونو کې د ګډونونډو،

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسپنو او نورو مالي مرستو له لارې د مجلې په سلو کې (۳۵) برخې لګښت برابر کړی دی. دمجلې (۶۵٪) پاتې لګښت ټول د هېواد د پیاوړي شاعر عبدالمالک بېکسیار له خوا برابر شوی دی. دا هغه بېساري قرباني ده، چې په ډېرې ستاینې او یادونې ارزي. بېساري قرباني او اتلولي خو ورته ځکه وایو چې بېکسیار نه پانګوال دی، نه ځمکوال، نه ډېر ګټیالی دی او نه ډېر ګټندوی، یو پردېس افغان شاعر دی چې ایله همدومره ګټي چې خپل ژوند پرې ژغوري او مجله ژوندی ساتي. یانې دا چې بېکسیار د خپل ورځني ژوند د اقتصاد پامونړ برخه مجلې ته بېله کړې ده.

ناخوالې:

څرنګه چې ډول ډول ناخوالو زمونږ ټولنه زېښنلې او مرورلې ده او اوس یې هم ځپي، نو د خپرونو چلوونکي، لیکوال او فرهنګیان هم له دې ناخوالو سره مخ دي. هیله مجله هم د درېیو متضادو چاپېریالونو لپاره خپرېږي، لیکوال او لوستونکي یې هم له دې ټولنو څخه دي، په داسې یو حالت کې طبعاً د ذوقونو، فکرونو او ګروهو ټکر رامنځته کېږي.

سره له دې چې هیله په دې برخه کې ډېره بریمنه وه، چې په یادو شویو چاپېریالونو کې یې خپل مینه وال، لېوال او ملګري

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیکوال پیداکړي، خو بیاهم څرنګه چې په وروسته پاتې ټولنو کې د خدمت معیار معلوم نه وي، نو ځینو کسانو سره به زمونږ د کړي فرهنګي کار په باب شک او ګومان پیدا شوی وي او ځینو خو به لا آن (سوی تبسم) هم کړی وي. دګواښ، تردید، تهدید او نورو فشارونو عملي او نظري څرکونه هم وو، خو بیا هم زمونږ هوډ او تکل کمزوري نه شول، دتحمیلي سانسور، خپلسري او ذهني سانسور یو ډول سیوری هم و، چې زمونږ کار یې ټکنی کاوه.

نیمګړتیاوې:

هر څوک چې یو کار کوي، طبیعي خبره ده چې که بریاوې ولري، نیمګړتیاوې به هم ولري. مونږ هم د بریاوو ترڅنګ یو شمېر نیمګړتیاوې لرلې، چې دلته یې یادونه کوو:

- دچاپ په برخه کې یو څه ځنډ پېښېدل.
- د مجلې د وېش ناسموالی.
- د زیاتو مالي مرستو په راجلبولو کې پاتې راتلل.
- مجلې ته د ټولو راغلو لیکونو پوره نه خپرول او نه ځوابول.
- دمجلې له یوې ګڼې نه بلې ته د چورلټ نوښت نشتوالی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- دمجلې له یو شمېر استازو څخه د ځینو مینه والو (حق او ناحق شکایت).
- له نړیوالو مطبوعاتو سره په اړیکو ټینګولو او په انټرنټ کې د پانې په جوړولو کې پاتې راتلل.

او ځینې نورې نیمګړتیاوې.

اړتیاوې:

د نړۍ په هر هېواد کې هره مجله او یا بله خپرونه ځان ته ټاکلی پرسونل او دفتر لري، تر څلورو کلونو وروسته مور ایله پر دې بریالي شو، چې له یو بل کلتوري مرکز سره هیلې ته یو دفتر پیدا کړو، په مجله کې لاد څو تنو د شتوالي اړتیا هغسې پرځای پاتې ده. که چېرې هیلې مجلې لږ تر لږه څلور تنه پرسونل او هغو ته ټاکلی معاش لرلای، نو پورتنۍ ټولې نیمګړتیاوې به نه وای.

تر هېواد دننه د چارواکو یوازې دومره همکاري چې د مجلې په وېش کې مرسته وکړي.

په بهر کې د زیاتو قلمي همکارانو او مالي مرستندویانو راجلبول.

په پای کې د هیلې له ټولو هغه مینه والو، لېوالو، خواخوږو، لیکوالو او مالي مرستندویانو څخه چې په تېرو څلورو کلونو

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې يې له موږ سره همکاري کړې او خپله هيله يې تر دې دمه رارسولې، ډېره مننه کوو، زموږ راتلونکې ګڼه به ان شاالله دهيلې د عمر د نيمې لسيزې لومړۍ ګڼه وي، هيله ده هيله په خپلو نوښتونو، وړاندیزونو، رغنده نیوکو او رنګارنګ لیکنو ښکلې کړئ.

ژوند مو هيله من او هيلې مو بريمنې شه!

د هيلې اداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

کارخپله سخت کاردی

زمونږ په فرهنګي کړیو او ټولیوکې زیات وخت دفرهنګي کاراوزیار پرځومره والي او څرنګوالي خبرې کېږي. یو شمېر لیکوال په دې کار کې دمهارت تربرېده رسېدلي دي چې څنګه پر نورو تبصره وکړي، دنوروعیب څرګند او نیمګړتیاوې یې په ډاګه کړي. ددې ډول لیکوالوچې لیک کم اوخبرې ډېرې کوي، ذهني انرژي او وخت پردې لګېږي چې دنوروکړی کار بې ارزښته او یا کم ارزښته وښیي.ځینو یې بیا دکره کتونکي جامه اغوستې اوهمدې ته منتظرناست دي چې څوک څه ولیکي اویاکوم فرهنګي کار ترسره کړي نو بیادوی ته موضوع پیداشي او د نورو دکړي کار په غندلو،ارزولو او بل ډول ښودلو ځان په ټولنه کې مطرح کړي. په دې ډله کې داسې لیکوال هم شته چې په ادبي او فرهنګي کارکې یې وندې په سلوکې لس برخې ده خو نیوکې یې نوي برخې دي. دوی بیانورو ته د فرهنګي او علمي کار د

(c) ketabton.com: The Digital Library

لارښوونې او سرته رسونې په لسګونو لارې ګودرې هم ښيي چې بايد داسې وکړي ، داسې وکړي او داسې وکړي. خوکله چې ترې وپوښتل شي، ښه به نه وي هغه کارچې نورو ته يې د سرته رسونې نصيحت کوې، په خپله يې وکړې؟ کله چې له دې ډول پوښتنې سره مخامخ شي، نو بيا درته خپلې لس پلمې، عذرونه او ستونزې را د مخه کړي ، والله نو مورِ خو په لسګونو ستونزې لرو ايله همغه غوڅې کړو، دوی خو ښه دي ځان يې همدې کار ته وزګارکړی دی.

دوی د هغو کسانو هغه کار و زيار ته نه ګوري چې د فرهنګي کار په خاطر يې د ژوند نورې ستونزې پر شاتمبولي او ځان ته يې دکار و زيار لاره خلاصه کړې ده. د کار خلک همېشه کارکوي، خبرې او نظرونه يې کم وي خو عملونه يې زيات. (د مبصرينو او کره کتونکيو) بيا کارونه کم دي، خو انتقادونه يې زيات.

په ټولېز ډول زمورِ په ننني فرهنګي بهيرکې دوه ډله ليکوال ليدل کېږي: يوه ډله هغه ليکوال دي چې کارکوي، زيارکاږي او خپلې ټولنې ته د خپل فکر او خيال ثمره وړاندې کوي او دويمه ډله هغه ليکوال دي، چې خپله يا هېڅ کارنه کوي او يا ډېره کمه فرهنګي هڅه کوي، خو د نورو په کار يا د لومړی

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډلې د کار پر څرنګوالي زياتې خبرې کوي، په حقيقت کې دوی د لومړی ډلې د کار (ارزونې) ته کارويلی دی.

په دې کې بيائينې کسان داسې هم دي چې کله دکار له نه پيداکېدلو نه سرټکوي، خو کله چې ورته کار پيداشي بيا ترې په شلو پلمو اوړه تشوي او د خپل ذوق، شوق، شخصيت او سليقې له شان سره يې برابر نه بولي، خو اصلي خبره داده چې په دې ډول اشخاصوکې د لتې هغه تومنه ډېره زياته وي چې سړي ته لنډ مهالی ارام او خوږلني وربښي.

د طمعې او حرص يوه بله ناروغي هم په ځينو کسانو کې شته، د ساري په توګه هغه پلانی ليکوال ولې مور ته کار نه پيداکوي؟ ولې مور سره کارنه وښي؟ ولې دومره ډېر کار کوي؟ ولې هرڅه ته لاس اچوي؟ ولې پر هر څه خټه اچوي؟ ولې زمور په غم کې نه دی او داسې په لسګونو ډوله ولې ولې....

دا ډول (ولې) چې دوی نورو ته راجع کوي، په خپله دوی ته هم راجع کېدی شي، په حقيقت کې همدا (ولې) د دوی پر کاري سستيا، بې تفاوتۍ او د فرهنګي مبارزې په برخه کې د دوی پرناکامۍ دلالت کوي. څرنګه چې اوسمهال فرهنګي هڅې او کارونه تر زياتې کچې او برېده له دولت څخه ازادو

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیکوالو او فرهنګي ټولنو ته لېږدېدلي دي او هغوی د خپل ملي او فرهنګي رسالت له مخې دا فرهنګي کارونه سرته رسوي، د امتیاز خبره په کې هم تر زیاتې کچې مطرح نه ده، یوازېنی معیار فرهنګي کار دی او زیات فرهنګي کار.

نو اوس که چا کې متره وي او فرهنګي کار سره په رښتیا هم مینه لري د فرهنګي کار د ازمون دې سختې اورنی بټی ته دې راودانګي، خپل ځان دې وازمویي، که د فکر او احساس له دې سخت ازمونه رابهرشو، نو د ټولو باور به راخپل کړي او که داسې نه وي نو دا هم شونې نه ده چې یو څوک دې نه کارکوي ، نه دې سخته زغمي او نه دې هڅه کوي، یوازې ګیلو، مانو او پر نورو باندې پر تبصرو دې وخت تېروي او بیا دې دا طمع هم کوي چې نور دې دی ونازوي، کار دې ورته پیداکړي پرشا دې وټپوي.

نو ځکه خو وایو چې (خپله دکارترسره کول سخت کاردی) او هغه څوک چې د کار نه کولو لپاره پلمې لټوي په حقیقت کې خپله هغه بې کفایتي او کمزوري پټوي چې دی یې د هغه کارپرورېاندې لري، ښه به دا وي چې مورِ نورو ته د کار د نصیحت پر ځای خپله کار ته و دانګو او له نورونه دا طمع هم ونه لرو چې مورِ ته باید کارونه پیداکړي او یادې نور زمورِ

(c) ketabton.com: The Digital Library

کارونه ترسره کړي، ځکه یوه مقوله ده چې (کـه غـواړې کـار ترسره شي خپله یـې وکـړه). د نـړۍ یـو سیاسـتوال بـه ویـل: "څوک چې کارکوي هغه یې د وسایلو په لټه کې وي او څـوک چې کارنه کوي هغه یې د دلایلو"، نومورې ته هم لازمه ده چې د کار سرته رسولو لپاره وسایل پیداکړو، نه د هغـه د مخنیـوي لپاره دلایل.

په درناوي
هېواد او ملي فرهنګ ته د زیات او مثبت کار په هیله
د هیلې اداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان، اسلام او پښتو؛
درې ستر ارزښتونه او
چوپه خوله خد مت

په وروستيو درېيو لسيزو کې چې په افغانستان کې جګړه يېزو سياستونو او جګړه مارو ګوندونو ته دژوند، شعار او غږ پورته کولو لاره اواره شوې ده، نو دې ډلو ټپلو نه يوازې زمور هېواد ته ستر مالي تاوانونه اړولي، بلکې ټوله ټولنه يې له ستر بشري ناورين، ذهني او روحي ناروغيو سره مخ کړې ده.

دې ګوندونو او ډلو له سترو معنوي ارزښتونو او ايډيالونو سره هم لوبې وکړې، هغو چې ځان يې دخلکو مدافعين ګڼل او د"افغانستان خلکو ديموکراتيک ګوند" په نامه يې ګوند جوړکړی و، دخلکو دګټو، ژوند او هوساينې شعارونه يې ورکول، هغوی تر ټولو لومړی دخلکو په ورکاوي، سپکاوي، وژنې او ترټنې پسې متې رابډ وهلې، خو يو وخت بيا داسې راغی چې دهمدې ګوند غړي او مشران دهمدې ګوند په

(c) ketabton.com: The Digital Library

نامه شرمېدل، نو ځکه خو يې "دوطن ګوند" په نامه ونومـوه ، يو چا دپوهنتون له يوه استاد څخـه وپوښتـل چـې دوی ولـې خپل ګوند د " دوطن ګوند" په نامه يادکړ، هغـه ورتـه وويـل: ((ځکه چې خلک يې وشرمول اوس دوطن وار دی.))

ددوی پر وړاندې بيا اسلامي ګوندونه راپورتـه شـول، چـې په عمل کې په کې اسلام و که نه و، خو پـه اصـولو او نومونـو کې ټولو اسلام ياداوه، بيا داسې وخت راغـی چـې دوی هـم داسلام په نامه داسې ناوړه کارونه وکړل چې کفـرکې بـه هـم چا نه وي کړي، د هر اسلامي تنظيم نوم چې به چا واخيسـت ، نو په ذهـن کـې بـه يـې د غلـو او دارې مـارانو يـوه ډلـه او دوحشت او بربريت يوه څپه تداعي شوه، د دوی د نوم د مانا او د دوی د عملونو ترمنځ دپښې شـوي تضـاد يـوه بېلګـه بـه راوړو:

په کابل کې د يو ښاري کور د (اتحاد اسلامي) او (وحدت اسلامي) ګوند ترمنځ دپښو شويو جګړو لـه کبـه لـوټ او تبـاه شوی و. يوه شپه دکور يو ځوان له خپلې مور او نورو غړو سره دماسخوتن ډوډۍ ترخوړلو وروسته دالله (ج) دربار ته لاسـونه پورتـه کـړل او دعـايې وکـړه چـې ای خدايـه! زمـوږ کورتـه (وحدت) او (اتحاد) راولې چې مـوږ نـور لـه دې دربـد دريـو

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلاص شو.

په دې وخت کې يې مور په لړزېدلي غږ ورته وويل! وه زويه دادې څه وويل، خداى دې (وحدت) او (اتحاد) زمونږ کورته نه راولي، ځکه چې همدغو خو زمونږ کور لوټ کړ او مونږ يې درپه دره کړو. ددې ښځې په ذهن کې د (وحدت) او (اتحاد) کلمې د (اسلامي وحدت او اسلامي اتحاد) تنظيمونو په مانا تداعي شوې وې. سره له دې چې ددې دواړو تنظيمونو په نومونو کې د يووالي مانا پرته ده، خو په عمل کې دواړه ديووالي او اتحاد پرضد وو. د " اسلامي" کلمې له مانا سره يې عملي تضاد هم همداسې درواخله!

همدارنګه نورو لويو وړو ډلو هم کله چې د افغانستان او يا د پښتو ژبې ستاينه او يادونه کړې دعملي خدمت پرځای يې ورته زيان اړولی دی، ځکه چې ددې ډول کسانو دشعار جذبه پياوړې او د عملي کار قوه يې کمزورې او يا هم په نشت حساب وه، دغه راز يو شمېر خلکو دخپل ځان او شخصيت دتبارز لپاره هم ستر ارزښتونه لکه اسلام، وطن، ملت او ژبه(پښتو) په ناوړه بڼه کارولي دي.

داسې خلک هم ليدل شوي چې هېڅ ډول اخلاقي، علمي او هنري شخصيت نه لري، په اصطلاح د دوو خرو اوربشې

(c) ketabton.com: The Digital Library

به نه شي ببلولای، خـو لـه سـترو ایډیـالونو بـه یـې شـعارونه جوړکړي وي او ځان به پرې ځلوي، یو شمېر ژبپالو(پښتوپالو) هم دعملي خدمت پرځای د ګرنیز تبلیغ لمن نیولې او غواړي په دې ډول په ټولنه کې دیوه محرومیـت دانعکـاس لـه کبلـه ځان تثبیت کړي، ځینې داسـې کسـان هـم شـته چـې دژبـې دپورته کولو اواز یو مقام تـه رسـولی، خـو کلـه چـې دعملـي خدمت وخت رارسېدلی ، بیا یې دخپل مقام پـه خـاطر ځـان غلی کړی، نو ځکـه خـو شـاعرچې دټـولنې تـر ټولـو ځیرمـن موجود دی، دې رمز ته متوجه شوی او وایي:

ځوک چې دپښتو په نوم ښاغلي دي
هغه د پښتو پر مـــــرۍ غـــلي دي

ځینو سیاستوالو بیا دخپلو ناوړو عملونو له کبلـه دافغانسـتان نړیوال حیثیت او غرور پیکه کړ. تر نن تقریباً ۲۱کالـه وړانـدې ښاغلي سلطان کشتمند په یـوه مرکـه کـې څرګنـده کـړې وه: ((مورِ افغانستان ته دومره خدمت وکړ چې دټولې نړۍ په کچه مورِ خلکو ته ور وپېژنده، خو تر مورِ دمخه افغانسـتان پـه نـړۍ کې چا نه پېژنده.))

ښاغلي سلطان علي کشتمند او د هغه ګوند پر افغانسـتان د راغلې وروستۍ غمیـزې او پـردې ښکېـلاک لـه املـه هغـه تـه

(c) ketabton.com: The Digital Library

دخـپلې خپلواکـۍ او نـاپېلتوب دقربانـۍ پـه بـدل کـې يـو دردوونکی او غمووونکی شهرت ورکړ، نـه هغـه عـزت، شـهرت، حيثيت، ژوند او مقام چې پخوايې درلود.

ددې خبرو مانا دا نه ده چې مورِ بايد ايډيالونه ونـه لـرو او ملت پر واحدو ايډيالونو راټول نه کـړو، بلکـې هـدف دا دی چې ايډيالونه بايد پيکه نه شي او ناوړه ګټه ترې وانه خيسـتل شي، دسترو ايډيالونو دځلونې، بري او هغو ته درسېدنې لپاره ايډيالو شخصيتونو، سپېڅلو لارښوونکو او رښو لارويانو تـه اړتيـا ده، مورِ بايد په ړندو درنـا شـننه ونـه کـړو او نـه لـه کرغېړنـو اشخاصو دايډيال نظام دجوړولو هيله ولـرو. دسـترو ايډيـالونو دمسخه کېدو دمخنيوي لپاره يوه لاره داده، هغه څـوک چـې سترو ارزښتونو او اوچتو ايډيالونو سره دمينې جذبه پـه زړه او دتدبير قوه په فکر کې ونه لري، بايد د لويو ايډيالونو شعار تـه پرې نه ښودل شي، اوس دعمل نړۍ ده، په تشو شعارونو نـه کلي ابادېږي، نه ښارونه او نه ايډيالونه پـرې بـري تـه رسـي، بلکې دلويو ارزښتونو دسولېدو او پيکه کېدو سبب هم ګرځي، نو ښه لاره دا ده چې مورِ دشعار پرځای عمل ته ترجيح ورکړو او څه شی چې غواړو هغه په عمل کې خلکو ته څرګند کړو او دخپل ايډيال مطابق له ځـان نـه همغسـې ايډيـال شخصـيت

(c) ketabton.com: The Digital Library

جوړکړو. ددې کار ګټه به داوي چې دوچو شعارونو له کبله به دلویو ایډیالونو دپیکه کولو مخه نیول شوې وي، کـه څـوک افغانستان ، اسلام، ملت او پښتو ته خدمت کوي، نـو ښـه کـار دادی چې چغې دې نـه وهـي، او شـعارونه دې نـه ورکـوي، عملي خدمت دې وکړي او دخـدمت پـه هنـداره کـې دې خپـل ارمـان وځلـوي، ځکـه چـې دعمـل دخاونـد او دوینـا دخښتن ترمنځ دشخصیت له پلوه ډېر تفاوت وي، هغه د استاد الفت خبره:

د عمل دخاوندانو په حضـــور کې
د وینا خاوند ولاړ لاس په سلام دی

افغانستان، اسلام، افغانانو او پښتوته درښتیني او عملي
خدمت په هیله
په درناوي
دهیلې اداره.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بحراني شرايط او فرهنګي کار

هره ټولنه چې له کوم سياسي، پوځي، ټولنيز بحران او ناورين سره مخامخ شي، نو د ټولنې ډېر ستر ارزښتونه او ايډيالونه هم ورسره له ډول ډول ګواښونو او خطرونو سره مخامخېږي. کله چې دټولنې ستر او مانيز ارزښتونه او ايډيالونه لږ کمزوري شي، نو د ټولنې وګړي له ذهني پلوه سره وېشل کېږي، همدغه وېش ددې سبب ګرځي چې د ټولنې دخلکو ذهني ځواک له يو بل سره په اختلاف کې اوبه شي او دترقۍ او سوکالۍ لپاره ورته څه پاتې نه شي.

زمور ټولنه هم په تېرو درويشتو کلونو کې له ډول ډول سياسي او پوځي بحرانونو او نورو ډول ډول غميزو سره مخامخ شوې ده. له دې غميزو څخه راپيدا شوي زيانونه دومره زيات دي چې که له هره پلوه يې وسنجوو نو ساری به يې نه زمور دهېواد په تاريخ او نه دنړۍ دنورو ولسونو په تاريخ کې وليدل شي او که سړی د احساس له زاويې ورته ځير شي نو غوني به يې زېږه شي.

افغاني ټولنې ته د اوښتو زيانونو په اوږدې لړۍ کې فرهنګي زيانونه د ډېرې ويرنې وړ دي. له ملي موزيم، سيمه ييزو موزيمونو، دبامیانو دسترو تاريخي مجسمو، علمي مرکزونو او لويو کتابتونونو را نيولې دليکوالو تر شخصي کتابتونو پورې ټول لوټ او تباه شوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

دي. دهېواد پر فرهنګ داسې پرله پسې ناتارونه راغلل چې يو تربله دردوونکي وو، ان تر دې بريده چې دټولو ليکوالو، فرهنګپالو او نورو هېوادپالو هيلې يې ومروړلې.

په داسې بحراني شرايطو کې دفرهنګي کار او فرهنګي خدمت خبره مطرح کول يو بابيز او بې اغېزې کار ګڼل کېږي، لامل يې دا دی يو خو دا چې دفرهنګي ويجاړونې لړۍ لا بنده شوې نه ده او بل دا چې دژوند دنورو خواوو اړتياوې دومره مهمې شوي چې که هغه پوره نه شي، نو خپله ژوند له ګواښ سره مخامخېږي. خو د ياد وړ خبره دا ده دهېواد فرهنګيان چې دفرهنګ درغونې شعور او مسوولیت لري، ددې ډول بحراني شرايطو ناوړو اغېزو ته تسليم شي؟ او که نه د يوه وقايوي درمل په توګه ورو ورو دخپلې ټولنې فرهنګ ورغوي؟ دې ته مو هم بايد پام وي چې زموږ په هېواد کې ډېر ناورينونه دهمدې فرهنګي بنسټونو، ملي ارزښتونو او ايډيالونو دبنسټونو له نړېدو او ښوړېدو څخه راپيدا شوي دي.

په هېواد کې د۲۳کلونو په اوږدو کې د (۳۵۰۰) ښوونځيو د نړېدو له امله د اټکل اتو ملیونو وګړو دلوستوالېدو مخه نيول شوې ده. په همدې کلونو کې به دې جګړه مارو وګړو له کومې لارې خپل ژوند خړوبولای او يا به يې خړوبوي؟ ځواب يې څرګند دی، تر زياتې کچې له جنګ جګړو او نورو نامشروعو لارو.

که چېرې زموږ په ټولنه کې همدومره نالوستي کسان نه وای، نو د جګړه مارو تنظيمونو ليکې به چا ډکولې؟ او څوک به دلوستو

(c) ketabton.com: The Digital Library

منفي سياستوالو دښکار سبب ګرځېدل؟ ايا هغو وسله والو سره چې دهېواد ملي شعور واى او له متمدنې نړۍ سره اشنا واى، دهېواد ملي موزيم يې لوټوه؟ هغه يې په نورو پلوره او يا ړنګوه؟ ملي ګالري او ملي ارشيف يې چوړول او دنړۍ ستر شهکارونه د(بامیانو تاريخي مجسمې يې نړولې؟) دا ټولې بدمرغۍ زمونږ دفرهنګي فقر له کبله او د ملي فرهنګ دروحيې دنشتوالي له امله راپيدا شوي دي. که چېرې زمونږ په ټولنه کې دعلمي مرکزونو او فرهنګي بنسټونو د بيا رغونې غم ونه خوړل شي، نو دغلا او لوټ دا لړۍ به همداسې روانه وي او زمونږ پاتې فرهنګي شتمنۍ به هم همداسې لوټېږي او نوي غله به د زړو غلو ځاى نيسي، نو اوس چې ټولنه له داسې يو بحران سره مخامخ ده، فرهنګي ټولنو او فرهنګپالو ته په کار دي چې د اوږده زغم لاره خپله کړي، دې پسې ونه ګرځي چې اوس ددوى کار ته په ټولنه کې په کومه سترګه کتل کېږي او خلکو ته څه ارزښت لري، دټولنې او دعامو وګړو دېې تفاوتۍ کچه څنګه ده؟ بلکې دوى بايد دې ته پام وکړي چې دفرهنګي کار اغېز په يوه ورځ، يو کال او يوه وخت کې نه معلومېږي، فرهنګي کار دسرو زرو او هغو غرنيو غميو په شان دى چې دکلونو او پېړيو په تېرېدو سره يې دا ډول ارزښت ګټلى او د وخت په تېرېدو سره يې هره ورځ ارزښت نور هم زياتېږي. فرهنګي کار هم همداسې در وبوله ځکه چې تر ډېرو کلونو وروسته يې ارزښت څرګندېږي او د وخت په تېرېدو سره يې ارزښت نور هم زياتېږي، دهمدغه معيار

(c) ketabton.com: The Digital Library

او ارزښت په پام کې ساتلو سره فرهنګیانو ته په کار دي چې د فرهنګي کارلنډ مهالې ګټه په پام کې ونه نیسي، بلکې ددې کار اوږد مهالې ګټې ته پام وکړي او خپل زغم او هیله همداسې زیات کړي.

هېواد ته د زیات فرهنګي خدمت لپاره دفرهنګیانو، دزغم او
حوصلې دزیاتېدو په هیله
دهیلې اداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

که مې سل نصيحتونه ورته وکړل!

جرګې لاړې، مرکې لاړې، عذرونه وشول، ننواتې وشوې، لوی، واړه، زاړه، ښځې، ځوانان، روښنفکران، مخور، لیکوال، فرهنګپال، سوداګر، استادان او دبپلابپلو مسلکونو پوهان له کور، کلي، هېواد او لرې لرې هېوادونو مشورو او عذرونو ته ورغلل، خو چرېان، طالبان، ملایان، مولیان او واکمن "علما کرام" دخپل جهل پرخره سواره وو، دهېڅا پر خبرې يې سر ونه ګراوه، دهېڅا يې ونه منله، بل هېڅ شی يې نه و زده، خو يوازې دومره يې زده و چې (نه منم، نه منم) او بس.

د اسلام دسپېڅلي دين د ۱۴ سوه کلن تاريخ په اوږدو کې هېڅکله هم ملا، طالب او يا په بله نومونه روحاني قشر په دومره يو اړخيز او مطلق ډول واک ته نه و رسېدلی، لکه طالبان چې واک ته رسېدلي وو، داسې برېښېده، چې دپېړيو پېړيو محروميتونو، غريبيو او ډول ډول کينو او عقدو دهغوی زړونه دعام ولس پر وړاندې دکرکې او غوسې برید ته رسولي وو، ځکه يې دقدرت پر مهال دهمغه ولس پر ځورولو، ټکولو او

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیکه کولو پیل وکړ، چې دوی یې پاللي، لوی کړي او دکابل د واک ترتخته یې ورسره منډه کړې وه. ترهغه مهاله چې پر ملا او طالب د واک دخوږلنیو وړمې نه وې لګېدلي، نو همدا چغې به یې وهلې، چې "مورږ خو دشریعت غرای محمدي د نفاذ لپاره راپورته شوي یو، مورږ دځوکې او مقام غوښتونکي نه یو او کار خپل اهل کار ته سپارو" خو کله چې واک ته ورسېدل، نو ایله دخپلو محرومیتونو دپوره کولو په لټه کې شول، ځوک دځوکې، ځوک دموټر او ځوک هم دځلورو شرعي نکاحو دپوره کولو په هڅه کې شول.

د ټولنیز ژوند دښېرازې مخه ډب کړای شوه او یوازې خپل ژوند مطرح شو. دټولنې ټول مجموعي تفکر یوازې (ږیرې) ته راټول شو، ږیرې او نورو سنتونو دفرضو ځای (!) ونیو او فرضو دسنتو. دانسان کرامت تر ږیرې قربان شو او دښځې فرضي زده کړې تر چادرې لاندې زندې شوې.

دا خبرې په دې مانا نه دي، چې ګنې اوس طالبان له سیاسي میدانه ګوښه شوي او ځواک یې په اصطلاح اوبه شوی، نومورږ ته خبرې کول اسانه دي. مورږ دهیلې په تېر پنځه کلن خپرنیز بهیر کې هر وخت ځینې انتقادي لیکنې کړي او طالبانو ته مو نېکې مشورې ورکړي دي، دبېلګې په توګه به

(c) ketabton.com: The Digital Library

دتېر کال د (طالبان، بتان او بت پالان) لیکنه او دهمدې روان کال په لومړۍ ګڼه کې د(مدرسه او ښوونځی) او همداسې نورې لیکنې یادې کړو. سربېره پردې (هیله) هغه یوازینۍ پښتو مجله وه چې دطالبانو تر واکمنۍ لږ وروسته خپره شوه او دپنځو کلونو په بهیر کې په منظمه توګه کابل او دهېواد زیات شمېر ولایتونو ته رسېدله. مورږ په هیله کې د اصلاحي لیکنو ترڅنګ وخت پر وخت طالبانو ته په ګړنې ډول هم دعام ولس او هم د لیکوالو دردونه، نظرونه او وړاندیزونه ور رسولي، خو هغوی نه یوازې دا چې منلي یې نه دي، بلکې مورږ ته یې ګوابونه هم کړي او اخطارونه یې هم راکړي دي، خو له دې سره سره مورږ د عام ولس په شان په دې نظر وو چې که چېرې طالبان له منځه ځي، نو داسې څوک یې باید ځای ونیسي چې لاسونه یې دملت په وینو سره نه وي، که چېرې ستمي او افغان ضد ځواکونه بیا واک ته رسول کېږي، نو تر دوی بیا همدا طالبان ښه دي، ځکه که طالبان تنګنظره دي، له ترقۍ او تمدن سره علاقه نه لري او ان چې مخالف یې دي، خو لږ تر لږه د یوې عقیدې خاوندان دي، دخلکو سر، مال او عزت خو خوندي دی. طالبانو ته مو هم په سوونو ځله دا خبره کړې وه چې افغانستان پرته له هغه هم جګړې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځپلی او نور دجنګ توان نه لري، زمونږ له دنیا سره په دښمنۍ کې ګټه نه شته، که امریکا (۵۲) ټوټې هم شي افغانستان ته یې څه ګټه؟ ګټه به یې عربو او نورو عجمو ته رسي، لکه دشوروي د ټوټه کېدو ګټه چې نورو ته ورسېده، هر هېواد ته خپلې ملي ګټې ډېرې مهمې دي، خو هغوی خپله عقیده له افغان ملتپالنې سره مخالفه ګڼله او د چا خبرو ته یې اهمیت نه ورکاوه، هغوی ته ځانونه (علماء) ښکارېدل، نو ځکه د ناعلمۍ په دریاب کې ډوب شول.

زمونږ اساسي ربړه دا وه چې دطالبانو مخالف ځواکونه طالبانو سره دمذهب پربنسټ جګړه نه کوي، بلکې د خپلو قومي عقدو له مخې جګړه پرمخ بیایي او هم دهر بهرنۍ هېواد هرې مداخلې ته (لبیک) وایي او ورته ناڅي. هغوی طالبان دپښتنو استازي (!) ګڼل، خو طالبانو بیا پښتو پالنه او ملتپالنه یو شرک او جرم باله، طالبانو دا زغم هم نه درلود چې پښتنو کې یو شعوري حرکت او قوت رامنځته شي، ځکه چې هغوی دا د خپل واک لپاره خطر ګاڼه، نو اکثرو روښنفکرانو سره همدا وېره وه، چې طالبان خو هسې هم له پښتونولۍ سره وران دي، خو ددوی دماتې په غچ کې به ټول پښتانه در په دره شي، پښتانه به دطالبانو دتېروتنو کفاره ورکړي، نو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځکه خو ټولو پښتنـو روښنفکرانـو ځانونـه سـترې کـړل او پـه سوونو ځله يې طالبانو ته وويل چـې مـه کـوئ دا کارونـه مـه کوئ، تاسو سره ټول قوم بربادېـږي. د افغانسـتان لـوی عـالم پوهاند عبدالشکور رشاد دطالبانو ډېرو مشرانو ته پـه وار وار دا وويل: "ستاسو بريالیتوب يوازې دملا او طالب بريـالیتوب دی، خو ماته مو دټولو پښتنو ماته ده".

داستاد دخبرې مانا دا وه چې امتياز يوازې دطالـب او مـلا دی خو په زيان او تاوان کې ټول پښتانه ورسره شريک دي.

دطالبانو تر سقوط نه څو مياشتې دمخه مو په کندهار کې يو لوړ پوړي چارواکي سره همدا خبرې مطرح کړې، چې ګورئ پښتانه درسره بربادېږي، هغه پـه يـوه زهرجنـه خنـدا مـورِ تـه وويل: ((دا پښتانه روښنفکران دې مورِ نه د پښتو په خاطر دفاع نه کوي، مورِ مسلمانان يو، پښتانه نه يو، زمورِ هدف اسلام دی نه پښتو او پښتانه))، مورِ ورته هملته ښه پـه زغـرده ووېـل چـې وروره ستاسو هدف بـه ستاسـو دخپـل تعـبير اسـلام وي، خـو پښتانه تاسو ته په دې خاطر مشورې نه درکوي چې تاسو يا ښه مسلمان ياست او يا ښه پښتانه، تاسو د اسـلام پـه نامـه دپښتنـو دفاعي ځواک له منځه وړی، اوس چې واک درسـره دی، هغـه دملا او طالب دی، په نوم پښتون روښنفکر درسره په حکومـت

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې نه شته او نه هم کوم مخور قومي مشر، میم زرما ټوله د ملا ده، خو کله چې له منځه ځئ، پښتون ولس به ستاسو د اعمالو کفاره ورکوي، مورږ دې خبرې ته ډېر ځورېږو، نـه دا چـې تـه عرب مسلمان يې که بل بې قومه مسلمان؟ دا خبـرې مـو هـم ورته وکړې چې تاسو خو پښتانه نه يئ خو دپښتنو مخالفين مـو دپښتنو استازي بولي او ستاسو په نامه يې زمورږ دپښتنو د وژلـو پلان جوړ کړی دی.

مورږ ورته وويل چې کـه مـورږ تـه طالبـان او غـير طالبـان دا تضمين راکړي چې د طالب تر زوال وروسته به يوازې طالـب د طالب د اعمالو سزاوينې او مورږپښتانه بـه ورسـره نـه کـړول کېږو، مورږ به هېڅکله هم تاسو ته دمشورو لپاره درنه شـو، خـو که ستاسو د اعمالو ټول زيـان زمـورږ قـوم تـه متوجـه وي، نـو هغوی مجبور دي چې ستاسو سر په دې خبره خلاص کړي او ان ګرېوان مو ونيسي.

طالب چارواکي مورږ ته وويل: ((يه مورږ چاته تضمين نـه شـو ورکولای، هر سړی پوهېږي خپل کار يې، مـورږ داسـلام خبـره کړې نه دقوم)).

اوس له هغه وخته نږدې اته مياشتې وتي او د طالبانو نظـام هم ړنګ شوی، هغه وېره چې پښتنو روښنفکرانو درلودله کـټ

(c) ketabton.com: The Digital Library

مټ عملي شوه، په لسګونو زره پښتانه ووژل شول، کورونه يې لوټ او بمبار شول، طالبانو هم دنړدې (۵۰) زرو طالبانو دقربانۍ ثمر، د ږيرې، حجاب، سر زورۍ او خپل افراطي عمل نه قربان کړ، له همغه پيله بيا تر پايه عروجه او بيا تر زواله د سرتمبګۍ دجهالت پر خره سواره او د چا نصيحتونو لارې ته سم نه کړای شول، هغه دشاعر خبره:

که مې سل نصيحتونه ورته وکړل
هغه خدای بې لارې کړی په لار نه شو

په هېواد کې ديو ملي حکومت دجوړېدو او ټولنيز عدالت
دتامين په هيله
په درنښت
دهيلې اداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

کـه مطبو عات ازاد شي

په افغانستان کې تر یوه۲۳ کلن پرله پسې اختناق وروسته یو ځل بیا په هېواد کې د قانون، قانونیت، ازادۍ او ولسواکۍ، سولې او ښېرازۍ، ټولنیز عدالت او هېوادنۍ پرمختیا خبرې ډېرې اوربدل کېږي، یوځل بیا د شعارونو بازار ګرم دی، خوله ور، ژبور، اړیکوال او هغه لوبغاړي بیا ډګر ته راوتلي چې د رنګارنګ لوبو په هر سره، شنه ، سپین او تور ډګر کې د لوبېدو وړتیا او قابلیت لري، په یوه شېبه کې جنایت پر خدمت او خدمت پر جنایت عوضولای شي،پر خپلو ټولو عیبونو د غرونو غوندې پردې را اړولای شي او د نورو د مچ وزر په شان تېروتنه د غره غوندې غټولای شي.

د همدغسې واکوالو په واکمنۍ کې یو ځل بیا د ازادۍ او دیموکراسۍ انګازې خورې دي او ددې انګازو په منځ کې بیا د مطبوعاتو ازادي او د ازادو مطبوعاتو خبرې ډېرې زیاتې تودې دي.

ظاهراً خو ازادي، دموکراسي، ولسواکي، ټولنیز عدالت او

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرمختګ،ازاد مطبوعات او د مطبوعاتو ازادي خورا خوښې خبرې دي، آن د سترو ارمانونو په توګه بايد ورته وکتل شي، خوله بده مرغه چې په افغانستان کې د شعارونو او عملونو تر منځ زيات واټن وي، نه يوازي واټن وي، بلکې شعار او عمل زيات وخت يو د بل پر ضد واقع شوي دي، چا چې د (خلکو) شعار ورکاوه، هغوی خلک له منځه يوړل، چا چې د اسلام شعار ورکاوه هغوی اکثرو بيا د کفر له ګرېوانه سرونه راوکښل او د ځينو عملي جهاد پر فساد بدل شو او د ځينو چې د بهرنيو مداخلو د بندولو چغې وهلې هغوی بيا بهرنيان راوبلل، د همدې ۲۳ کلنې پخې تجربې له مخې په کابل کې د يوې ولسوالۍ د زورواکو قومندانانو د مطلق واک په حدودو کې د مطبوعاتو ازادي يو ځل بيا د همغې تجربې د تکرار تداعي ده، بيا به هم عملونه د شعارونو خلاف وي او په کابل کې خو يې اوس عملي بېلګه هم همداسې ده.

د کابل ټلويزيون او راډيو د پنجشير ولسوالۍ د وګړو په لاس کې ده، له دولتي راډيو ټلويزيون نه يې د يوې ډلې او يوې ولسوالۍ خپرنې وسيله جوړه کړې ده، راډيو ټلويزيون کې چې د احمدشاه مسعود په باب دومره ستاينې او ويرنې خپرېږي، د لنډمهالې اداري مشر حامد کرزي په باب دومره څه نه شته، که

(c) ketabton.com: The Digital Library

چېرې پر ټلويزيون او راډيو د ټوپک شپېلۍ واکمنه نه وي، نو د نارسمي اشخاصو په باب به په رسمي خپرونه کې په دې کچه خپرونې شونې وي؟

څرنګه چې اوس په کابل کې د نړيوال سوله ساتي ځواک سرتېرو حضور شته او د دې هېوادونو حکومتونه د عمل او شعار تر بريده د ديموکراسۍ او مطبوعاتو د ازادۍ خبرې کوي، نو پر کابل باندې د اصلي واکمن ګروپ مخور هم غواړي خپل سکتارستي خصلت د مطبوعاتو د ازادۍ تر پردې لاندې پټ کړي، دوی پر دې پوهېږي چې دوی د بهرنيانو په مرسته د هېواد لوی اکثريت(پښتانه) د القاعدې او طالب تر نامه لاندې لږ تر لږه اوس په کابل کې له سياسي واکه محروم کړي، نو ځکه خو ميدان دوی ته تش دی، دوی خو په کابل کې پښتانه آن عادي ژوند ته نه پرېږدي، نو پاتې لاهغوی ته د مطبوعاتو د ازادۍ حقوق، نور نو که څوک څه خپروي هغه يا د دوی خپل خلک وي، يا به ورسره تنظيمي اړيکي لري، يا ژبنې، سيمه ييز، قومي او نور روابط، دوی به هڅه وکړي چې د ديموکراسۍ تمثيل وکړي، خو د دوی مالي سپورټ او فکري کيلي به واکمنې ډلې سره وي.

اساسي خبره داده چې په لنډ مهاله اداره کې د اساسي واکمن

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګروپ عملونه او د مطبوعاتو رښتینې ازادي یو دبل خلاف دي، دا واکمن اکثره په جنګي جرمونو کې ککړ دي او د ازادو مطبوعاتو رسالت دادی چې د دا ډول جنګي جنایتکارو له څېرو څخه پرده پورته کړي، خوکله چې واکمن پر دې پوه شي چې زما په اوړو کې شګه ده، نو بیا خو هېڅکله داسې ازادۍ ته اجازه نه ورکوي.

د کابل د لنډمهالې اداري د دوو واکمنو ډلو تر منځ یو غټ نظري او عملي توپیر پروت دی، د روم د سولې د بهیر اووه تنه وزیران چې ښاغلی حامد کرزي هم له هماغې جملې څخه دی، داسې خلک دي چې په هېڅ ډول جنګي جرمونو ککړ نه دي، ټول داهلیت او مسلک خاوندان دي، دوی په دولت کې حقوقي صلاحیت لري خو عملي واک یې ډېر کم دی، خو په مقابل کې د نظار شورا ډله چې اکثره د یوې ولسوالۍ اوسېدونکي دي او په حکومت کې د مطلقیت تر بریده واک ورسره دی، واقع ده، د دې ډلې زیاتره غړي په جنګي جرمونو ککړ دي، د روم د سولې بهیر غړي وزیران داسې فکر کوي چې دوی خو هسې هم جنایت نه دی کړی، پرېږده چې مطبوعات ازاد شي، چې له دې نورو جنایت کارانو خو بېخې وباسي، خو د نظار شورا غړي بیا فکر کوي چې ظاهراً به د مطبوعاتو په ازادۍ د امریکا متحده

(c) ketabton.com: The Digital Library

ایالات خوشاله کړو، ځانپلوي مطبوعات به ازاد کړو او د مخالفو خولې به وتړو او په دې ډول به پر خپلو بدرنګو عملونو پرده خوره کړو.

په اوسني وخت کې د مطبوعاتو ازادي له دغسې متضادو لارو او واټونو څخه تېریږي، دلته یو ځل بیا خپله اساسي خبره راغبرګوو چې د یوې ولسوالۍ په حاکمیت کې د مطبوعاتو ازادۍ مانا د ځان تېر ویستل دي، ددې خبرې اصلي علت دادی چې د مطبوعاتو ازادي د دې خلکو له سیاسي ګټو سره متضاده ده، که مطبوعات ازاد شي نو هغه به ضرور ولیکي چې یوې ولسوالۍ ته د ټول هېواد د برخلیک ټاکلو حق د هغه هېواد له ولس سره چورلټ ظلم او ناروا کار دی.

د ابو حنیفې مدرسې فارغ باید په قضا- څارنوالۍ کې مقرر شي نه د امنیتي او دفاعي چارو د مسول په توګه.

د هر جعلي نوټ ګرځول یو جنایي او سیاسي جرم دی پاتې یې لاچاپول، نو روسیه چې اوس هم نظار شورا اواستاد رباني ته په ټنونو پیسې چاپوي، ددې مسلې ډاګیزول او پوښتنه به څنګه کېږي؟

د امریکا متحده ایالتونو او د نظار شورا د واکمنې اداري دادعاوو پر بنسټ د یوې فرضي په توګه که طالبان(له Aنه تر Z)

(c) ketabton.com: The Digital Library

پورې ټول جنایتکار وګڼل شي، نو تر طالب د مخه جنایتکاران چې په کابل کې یې (۲۵) زره خلک ووژل، د هغو حساب به څنګه شي؟ د کابل په افشارو، درېیمه کارته او نورو سیمو کې چا هزاره ګان په ډله ییز ډول ووژل؟

هغوی چې په سرونو کې یې میخونه ټک وهل او خلکو ته یې د مړي نڅا ښودله، هغه خلک څه شول؟

د شهیدې ناهیدې په شان د نورو لسګونو شهیدو خویندو قاتلین څه شول؟ چاپټ کړل او دچا په لیکو کې ننوتل؟

د هېواد په شمال کې د طالب په نامه د هر پښتون سرومال او عزت لوټوونکي د چا وسلوال کسان دي؟ دفاع او کورنیو چارو وزارت، کوم جنایتکار تر اوسه پورې ونیو؟

په مزار شریف کې د جنرال مالک او محقق د جنایتونو دوسیه چاته وړاندې کېږي؟

د شمالي سالنګ، بنګي پل، متېک پل او نورو پلونو د الوزولو مسولیت د چا پر غاړه دی؟

په کعبه شریفه کې د قسم خوړونکو پر خبرو به دبیا باور نتیجه څه وي؟ او همداسې نورې هغه په سلګونو او زرګونو (ولې) چې د اوسنیو واکمنو پر وړاندې پرتې دي او ځواب ترې غواړي، خو که دې پورتنیو یادونو سره سره اوسنۍ واکمنۍ کې د زغم روحیه پیاوړې شوې وي، خپلو عیبونو ته یې پام شوی

(c) ketabton.com: The Digital Library

وي، د سمون لپاره يې هڅه کوي، د خپل ځان ترڅنګ نور هم زغمي، په زړونو کې يې د کينې پرځای دمينې او ولولې څپې غالبې شوې وي او رښتيا هم د زړه له تله غواړي مطبوعاتو ته ازادي ورکړي، نو دا به زمور د هېواد په تاريخ کې د فکري او ژبنۍ ازادۍ په برخه کې يو ځلاند څېرکی وي. د مطبوعاتو ازادي له يو لړ کمو زيانونو پرته بې شمېره ګټې لري، ځکه که مطبوعات ازاد شي، د ولس او حکومت ترمنځ نېغ په نېغه ذهني اړيکي ټينګېږي، د سالم انتقاد روحيه پياوړې کېږي، پر واکمنو باندې د ولس د باور کچه اوچتېږي، ټولنيز عدالت ورسره تامينېږي، ذهني پرمختيا ورسره رامڅته کېږي، که واکمن رښتيني خدمتګاران وي د ازادو مطبوعاتو له لارې په ولس کې نور هم خپل محبوبيت زياتولای شي، ولس د نړۍ د تمدن له کاروانه خبرولای شي، د ګڼو استعدادونو غوړېدو ته لاره اوارولای شي، خو لنډه دا چې ازاد مطبوعات په سلګونو نه اټکلېدونکې ګټې لري. مور له اوسنيو واکمنو هيله لرو، لکه شعار يې چې ورکړی همداسې يې په رښتيني ډول عملي هم کړي او يو ځل بيا د شعار د مخالف عمل تېره ترخه تجربه تکرار نه کړي.

په هېواد کې د رښتينو ازادو مطبوعاتو د خپرېدا په هيله

د هيلې اداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

په هېواد کې
د واک انحصار څنګه له منځه تللای شي؟

هرکله چې زمور په هېواد کې يوې سياسي ډلې واک ترلاسه کړی او هغه يې بيا په خپل انحصار کې ساتلی نو عام ولس ورځخه خوابدی شوی او بيا يې ورسره کرکه پيدا شوې ده.

هرځومره چې واکمنو پر خپل واک ټينګار کړی همدومره يې مقابل لوري سخت افراطي غبرګون ښودلی او کله چې يې هغه واکمن سياسي جريان راپرځولی نو بيا يې دې بل ځای نيولای، دوی بيا هم همغه تجربه تکرار کړې او تر دې اوسه لا دا لړی روانه ده.

له ۱۳۵۷ل کال راهيسې چې کوم افراطي حکومتونه راغلي، که ښې اړخي وو که کين اړخي هغه ټول، ولس ته نامعقول وو. تر ۱۳۷۱ل کال وروسته سياسي واک قومي بڼه خپله کړه. د استاد رباني او جميعت واکمني مانا د تاجکانو واکمني، دې خبرې وزن او حقيقت هم درلود، ځکه په وروستيو کې ددې تنظيم موخه او هدف خپلې قومي، سيمه ييزې او ژبنی ګټې وې او دا يې عملاً ثابته کړې وه. ددې پر

(c) ketabton.com: The Digital Library

وړاندې چې هغه وخت کوم ځواکمن ګوند جنګېده هغه د انجنیر حکمتیار اسلامي ګوند و، چې اسلامپاله ایډیالوژي یې درلودله او ملتپالنه یې د ایډیالوژۍ په حدودو کې نه ځایېدله. حکمتیار د خپلو سیاسي او ایډیالوژیکو ګټو لپاره له جمیعت تنظیم سره جګړه کوله، خو څرنګه چې دی په خټه پښتون و نو جمیعتیانو دده جګړې ته قومي بڼه ورکوله او غوښتل یې په دې ډول خپل قوم پلمه او د خپلو ګټو ساتنه وکړي. نور لږه کې یې هم په همدې نامه راپاروول، خو دا ټولو ته معلومه ده چې حکمتیار هېڅکله هم نه په عمل او نه په وینا کې په شعوري توګه د اکثریت د قومي حقوقو د خوندي کولو لپاره مبارزه کړې ده. د استاد رباني د بې کفایته واکمنۍ له امله په هېواد کې د طالبانو د اسلامي تحریک په نامه یو بل سیاسي مذهبي جریان ته ذهني او عملي لاره اواره شوه. دې تحریک د افغانستان له پنځه نوي فیصده خاورې څخه د جمیعت او نظار شورا ټغر ټول کړ او د یوه واحد حاکمیت تمثیل یې وکړ.

د طالبانو اکثره غړي پښتانه وو، خو ددوی مبارزه ددوی د خپل تعبیر مطابق سوچه مذهبي مبارزه وه او پر همدې بنسټ یې د خپل حاکمیت ستنې ټینګې کړې وې. دوی قومیت، ملت پالنه او ژبپالنه یو شرک باله، دا چې په پښتو یې خبرې کولې

(c) ketabton.com: The Digital Library

علت يې دا و چې بله ژبه يې زده نه وه. طالبانو په سلو کې دوه سوه يو مذهبي نظام حاکم کړ، ددوی په نظام کې له ملا او طالب پرته بل هېڅا ته اړتيا نه وه او نه ورته د تقرر چانس برابرېده، ان د ترافيکو او روغتونونو د رياستونو رئيسان يې هم ملايان ټاکل شوي وو. خو جميعتيانو د طالب واکمني هم د پښتون د واکمنۍ په نامه يادوله او انکېرله او نړۍ ته يې هم دا ښودله چې دا د پښتنو واکمني ده.

طالبان په پای کې د يو نړيوال ټکر په نتيجه کې له منځه لاړل او د تخت وبخت او کبر جام يې نسکور شو. يو ځل بيا همغو ټوپکسالارانو او پاټکسالارانو ته واک ورسېد چې طالبانو زياتي د مرګ کومي ته ور ټېلوهل، خو د يو نړيوال تصادف او تصادم له کبله د مرګ له خولې څخه وژغورل شول او د بي ۵۲ الوتکو په زور د کابل پر تخت کېنول شول. دا ځل داسې هيله کېده چې نظار شورا به همغه پخوانۍ نظار شورا نه وي، دا ځل به يې له حالاتو درس او عبرت اخيستی وي، دا ځل به افغان ولس ته دا ثابتوي چې دوی د واک په لټه کې نه دي، دوی ته يوازې همدا انعام بس دی چې د مرګ له کومي را ايستل شوي او همدا شکرانه ورته کفايت کوي، خو دوی يوځل بيا د بل ورکړې واکمنۍ په بهير کې ثابته کړه چې ددوی په خصلت کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

هېڅ ډول بدلون نه دی راغلی؛ څه چې پخـوا وو همغسې دي او ان تر هغه لا هم بتر شوي دي.

نظار شورا دا ځل پر واک داسې خبټه واچوله، چې تـر دوی د مخه ټولې واکمنۍ يې چلنج کړې، د هېواد پـه پنځـه زره کلـن تاريخ کې هېڅکله هم يوې ولسوالۍ ته داسې بشپړ واک نـه و ور رسېدلای.

په اوسني وخت کې پنجشېر ولسوالۍ ته شـپږ وزارتونـه، ۱۷ معينيتونـه او (۸۳۲) رياسـتونه ورکـړل شـوي دي. لـه شـپږو وزارتونو پرته څو داسې نور لوی رياستونه دي چې تـر وزارتـه يې هم واک وځواک زيات دی، لويه څارنوالي، سـره مياشـت، راډيو ټلويزيون. يوازې د کابل ښار د ۱۲ ګونو امنيتـي حـوزو له جملې د (۱۳) امنيتي حوزو قوماندانان پنجشېريان دي، پـه بهرنيو سفارتونو کې هم همـدا حـال دی. پـه سـلو کـې اتيـا برخې کار کوونکي او سفيران يـا پنجشـېريان دي او يـا هـم د نظار شورا پلويان.

د نظار شورا غړي پر واک دومره مين دي چـې اوس خپـل پخواني موئتلفين؛ جنرال دوستم او وحدت ډله هم نه مني او ميم زرما ټوله زما غواړي. ملګري ملتونه او سوله ساتی ځـواک هم څـه اساسـي رول نـه لـري، دوی نـه دا ګيلـه ده چـې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان د خلکو ساتنه نه کوي، بلکې د نظار شورا واک ساتي. په کابل کې ددې لپاره پراته دي چې څوک پر نظار شورا برید ونه کړي او واک يې ونه لړزوي، يوازې نظار شورا ته د ټوپک ګرځولو اجازه شته نور هېڅا ته هم نه شته، دوی اوس هم يوې ډلې ته حکومت وايي، که دا ډله هرڅه کوي، که وزيران وژني، بنديانوي يې، که خلک وژني، موټر تښتوي او يا عامه شتمنۍ لوټوي، دوی ته اجازه شته، خو بل هېڅا ته اجازه نه شته، چې پر دوی برید وکړي. که له شمال نه کابل ښار ته په سلګونو زره وسله وال او ټوپکوال داخلېږي، هغوی ته اجازه شته خو که له سوېل ختيځ او لويديځ څخه څوک له چاقو سره هم ښار ته داخلېږي نو پلټنه او څارنه يې کېږي.

په خواشينۍ سره بايد ووايو چې ملګري ملتونه اوس يوازې د نظار شورا د ساتنې دنده سرته رسوي او دې باندې عام افغان ولس سخت ګيله من دی. دې کې شک نه شته، چې که د ملګرو ملتونو پوځونه په کابل کې نه وي، په کابل کې ديوې ولسوالۍ حکومت يوه مياشت هم ژوند نه شي کولای، نو که ملګري ملتونه غواړي په رښتيا هم د افغان ولس باور را خپل کړي، بايد ديوې خاصې ډلې ملاتړ او ساتنه پرېږدي، بلکې د ټول ولس ساتنه او ملاتړ وکړي. لازمه خو داده چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کابل کې باید د هېڅ یوې ډلې وسله وال کسان نه وي چې ټول ملت کابل خپل ښار او مرکز وګڼي، که چېرې حالت همداسې روان وي او دیوې ولسوالۍ حکومت جاري وي، نو بیا به د ددې ظلم د پرځولو لپاره یاکیڼلاسي یا ښیلاسي افراطي حرکت ته ضرورت وي او را پیدا کېږي به. بیا به د جنګونو لړۍ پیلېږي، بیا به کابل محاصره کېږي، بیا به وینې تویېږي او د یوې ولسوالۍ واک به ختمېږي، خو مخکې تر دې چې خبره دې حد ته ورسېږي، ښه به وي چې ملګري ملتونه، د نظار شورا بهرني ملاټړي، د امریکا متحده ایالات او نور پر یوه معقوله طرح غور وکړي، چې هم د افغان ولس غوښتنې او هیلې پوره کړي او هم د نړیوالې ټولنې تشویشونه رفع کړي.

هم زمور د ولس او هم د ټولې نړیوالې ټولنې باید دې ته پام وي چې په کابل کې داسې یوه ډله واک ته رسول شوې چې هغه د هېواد په زیات شمېر جنګونو او وژنو کې پوره لاس لري، له انساني او سوله ییزو لارو یې لرې کول یو خوب وخیال دی او پرځای پرېښودل یې هم هېواد ته زیات زیان رسوي، نو د محوه کولو ښه لاره یې داده چې نړیواله ټولنه یې له ملاټړه لاس واخلي.

ددوی ډله او عسکر، د دولت او پوځ په نامه په رسمیت ونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پېژني، خپلې مرستې پرې بندې کړي، يا ددوی قوتونه لکـه د نورو تنظيمونو د ځواکونو په شان له کابله وباسي، کـه چېـرې دا نه کوي، نو نړيوال سوله ساتی ځواک دې له کابله د هېواد نورو لويو ښارونو ته لاړشي، بيـا بـه هلتـه د يـوې ولسـوالۍ د عسکرو زور معلوم شي چې څومره وخت پـه کابـل کـې پـاتې کېدلای شي او خپل واک ته دوام ورکولای شي.

هغه وخت به يا له کابله وځي او يا به د ملت ارادې ته غاړه ږدي، خو که د اوس په شان سوله ساتی ځواک په کابـل کـې يوازې ديوې ولسوالۍ د واکمنۍ ساتنه کوي او هغـوی خپلـو کارونو ته خلاص مټ پرېږدي او د نورو لاسونه ورته تـړي. نـو دا کار خو بيا نه د ملګرو ملتونو له منشور سره سمون خوري او نه د افغانستان له ملي ګټو سره.

په افغانستان کې د انحصاري حکومتونو د پای ته رسېدو او
د ملي حکومت د جوړېدو په هيله
په درنښت
دهيلې اداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کابل کې څول، څول ساتي؟

د افغانستان د اوسنۍ غميزې په بهير کې به تل داسې فکر کېده چې که نړيواله ټولنه (ملګري ملتونه)، د امريکا متحده ايالات او نور ځواکمن هېوادونه د افغانستان حالاتو ته ډېر پام راواړوي، نو د مشوړې سر به پيدا شي او مسئله به ژر اواره شي، دا د نظر په توګه دحل يوه ښه لاره وه، خو هر وخت چې يوه نظريه د تطبيق او عمل جامه اغوندي، هغه وخت معلومېږي چې نظريه لويه ده که وړه، نيمګړې ده که پوره، کره ده که ناکره، د پېښې هر اړخ ته د هغې دليد وړانګې ورسېدی شي او که نه، لنډه دا چې ټوله پېښه په بشپړ ډول رانغاړلای او ټولولای شي که نه؟ دغه پوښتنې او خبرې هغه وخت حلېږي او سپېنېږي چې نظريه د عمل ډګر ته وړاندې شي.

اوس دادی په افغانستان کې د ملګرو ملتونو او د نړۍ دسترو ځواکونو د عملي حضور، همکارۍ او مداخلې نظريه د تطبيق ډګر ته وړاندې شوې او دادی نړدې شپږ مياشتې پوره کېږي، خو له دې زماني واټن څخه داسې ښکاري چې اوس لا هم د مشوړې سر ورک دی او يا ځوک قصداً نه غواړي پيدا

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې کړي. يو اساسي او حقيقي خبره خو داده چې نړيوالـه ټولنـه پـه تېـره بيـا د امريکـا متحـده ايـالات ديـو ځـانګړي مجبوريت او واقعيت له مخې افغانستان تـه راغلـي او د خپلـو ځانګړو هدفونو په لټه کې دي، زمورِ د خلکو د هيلو او ددوی د هدفونو ترمنځ منحني خط موجود دی، ددې منحني خـط هغه برخې چې زمورِ د ولس غـوښتنې او ددوی هدفونـه سـره موازي کوي، ګټه يې دواړو غـاړو تـه رسـېږي، لـه هغـه څخـه دواړه لوري خوښ دي، خو هغه چې ټکر کوي طبعاً يو لـوری به پرې خوشاله وي او په دې برخه کې نو امتياز د هغه چا پـه برخه دی چې زورور وي.

د امريکا په مشرۍ د نړيوالې ټولنې او زمورِ د ولس د ټکر تـر ټولو ستر ټکی ديوه ځانګړي جنګي او سياسي جنايتکار ګروپ واک ته رسول دي، دا ډله نه هېوادني ارزښتونه مني، نه ملي، نه انساني او نه هـم اسـلامي، خـو څرنګـه چـې دې ډلـې د طالبانو پرضد هلې ځلې کولې او طالبانو د نړۍ له ډېرو زورورو سره ټکر وکړ، نو نړيوالو د طالبانو د سقوط په بدل کې زمورِ پر ولس دا ډله واکمنه کړه، يانې زمورِ ولس يې له بارانه ناوې تـه ودراوه، دلته اوس امريکا دې پسې نـه ګرځـي چـې ولـس دا خلک غواړي که نه؟ خو دې ته ترجيح ورکوي چې بس همدا

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کار خلک دي، فرمان اوامر ښه پرځای کولای شي، د نوکرۍ ښه او پخه مسلکي تجربه لري، له ډېرو سره يې سرونه خوځولي او ډېرو نورو ته يې سرونه ټيټ کړي دي.

دې جنګي ډلې بيا دا غنيمت ګڼلای چې د بهرنۍ ځواک تر سيوري لاندې د نړيوال تروريزم ضد شعار په پلمه خپلې بقا ته دوام ورکړي او نور هم خپل ځان وپرسوي، هغه سيروم چې اوس د ګډ دښمن د له منځه وړلو په هيله دوی ته له بهره غځېدلی، ددوی دبقا اصلي عامل دی، دا جنګي ډلې پر دې پوهېږي چې که نن بهرني ځواکونه نه وي، نو په کابل کې يې د ژوند شپې د ګوتو په شمار دي، نو هغه سياسي جنګي ډله چې له ولس سره په يو ځای پاتې کېدو کې د خپل عمر شپې دومره لنډې ويني، پرچا به ډډه لګوي؟ طبيعي ده چې پر بهرنيو ځواکونو به تکيه کوي. په بهرنيو لوبغاړو کې هم ټول ديوې لوبډلې خلک نه دي، هرځوک خپله اجنډا لري، خو يوازې د لوبو ډګر يې يو دی (افغانستان). امريکائيان اوس د طالبانو او القاعدې په لټه کې دي، پر شمال ټلوالې ډېر په زغرده نه راځي، ايران او روس له نظار شورا سره ګډ ستراتيژيک هدفونه لري، دلته يې ښه اوږده مزي غځولي او تر امريکا ښه پخه او پخوانۍ سياسي سابقه لري، امريکا هم له

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدې وېرې د حقیقت پر ځای د "ګوزارې" پالیسي غوره کړې او ددې ترڅنګ پر نظار شورا د ناز لاس هم راتېروي، نړیوال سوله ساتی ځواک چې د کابل پر واټونو او سړکونو ګزمې کوي، هم په اغېزمن ډول د نظار شورا د ساتنې او عمر اوږدونې لامل شوی دی، ددوی د فعالیت له املې د نظار شورا ملېشو ارامه ساه وکښله، خپل پکولونه، واسکټونه او دسمالونه یې لرې کړل، وېرې یې وخریلې، عسکري یونیفورم یې پرځان راکاړه، څوک مدیران شول، څوک رئیسان شول، څوک وزیران شول، څوک جنرالان، څوک ستر جنرالان او څوک ان مارشالان.

له محلي قومندانې، ټوپکسالارې، پاټکسالارې، لوټ او تالان څخه ښاري واکمني، عصري درغلې او قانوني لوټ او تالان ته داخل شول، قانوني لوټ او تالان خو ورته ځکه وایو چې اوس یې د دولت او قانون ماسک پرمخ راکاړلای، نو اوس به کومه سرچینه او ځواک ددوی مټ تاو کړي او د غلا لاس به یې ونیسي. اوس ایله جاري ملېشې دیو منظم او په اصطلاح ملي پوځ تمثیل کوي، خلک هماغه دي، خصلتونه هماغه دي، لباسونه او موقعیتونه یې بدل شوي، هماغه پاټکسالاران دي او همغه پاټکسالاري، پخوا به یې په لویو لارو کې لوټ او

(c) ketabton.com: The Digital Library

تالان کاوه، خو په کلیوالي بڼه، اوس یې په ښارونو کې کـوي، خو په ښاري بڼـه. اوس لا ان هـوایي ډګرونـه هـم ددوی لـه شرنه په امن کې نه دي، ان وزیران پـه الوتکـو کـې پـه چـړو وهي او وژني یې. خو په نویو بڼو. ددې ډول جنایتکـارانو یـو بل غټ امتیاز په اوس وخت کې دادی چې پخوا به دوی پـه کلیوالي سیمو او لویو لارو کې کوم ناوړه کار ترسره کاوه، نـو په کابل او یا کوم بل ځای کې به ددوی مخالف ځواکونه هم وو، دهیلې یو څرک به و، خو اوس نه په کابل او نه په کوم بل ځای کې کوم ښکاره او اغیزمن مخالف ځـواک موجـود دی، چې ددوی عملونه وڅېړي، د جنایـاتو دوسـیه یـې بشـپړه او دوی محکمې ته راکش کړي، ځکه خو اوس دوی ته دا امتیاز او واک حاصـل دی چـې هـم وزیـر ووژنـي او هـم د قتـل د دوسیې د څېړلو صلاحیت د ځان کړي، نو کلـه چـې پـه یـوه ټولنه کې څوک خپله هم قاتل شي، هم قاضـي او څـارنوال، قاتلین به د چا له خوا په ګوته شي؟

البته دا خبرې په دې مانا نه دي چې زمونږ ولس ددې وړتیا نه لري چې ددې ډول جنایتکارې ډلـې پـر وړانـدې راپورتـه شي او د تخت کاسه یې نسـکوره کـړي او یـایې لـر تـر لـرې د مخالفت لپاره وسلوالې ډلې جـوړې کـړي، خـو دا چـې اوس

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولې ډېر ژر دا کار نه کېږي، علت يې دادی چې زمور ولس ديوې جنګې ډلې د سياسي معاملې او د نړيوالې ټولنې دغلطفهمی، بې تفاوتی او د ځينو د غچ اخيستنې ښکار شوی دی.

زمور پر ولس په تېره بيا پر اکثريت اوس د القاعدې او طالب ټاپه لګېدلې. اوس چې هرځوک په کابل کې د اصلي واکمن ګروپ (نظار شورا) پرضد پاڅون کوي، نو د هغوی له خوا بهرنيو ځواکونو په تېره امريکايانو ته داسې ښودل کېږي چې دا ټول طالب او القاعده دی، مانا دا چې د نظار شورا هر سياسي مخالف، طالب او القاعده دي، ان هغه ډلې چې د طالبانو تر پيدا کېدو د مخه يې دوی سره خونړي جنګونه کړي وو، هم د طالبانو په شمېر کې راولي.

بهرني ځواکونه په تېره بيا امريکائيان د افغاني ټولنې يو دقيق تصوير او تحليل نه لري او يا هم تر لږه اوس نه غواړي پر واقعيتونو پوه شي، نو ځکه خو د نظار شورا مشورې پرې ډېر اغېز کوي او سر ورته خوځوي، له همدې کبله خو په اوسني وخت کې په افغانستان کې بهرني پوځي ځواکونه او کورنۍ واکمنه پوځي ډله د يو بل ساتنه کوي نه د ولس.

خو اوس پوښتنه داده چې د افغانستان د ملي ګټو خلاف

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغسې یو حالت به تر ډېره دوام وکړي او که نه له منځه به لاړ شي؟

حقیقت دادی چې څوک تر پایه پر واقعیتونو خاورې نه شي اړولای، خو دا خبره هم رښتیا ده "څو چې رښتیا راځي دروغو به کلي وران کړي وي"، د امریکائیانو او نظار شورا یارانه ډېره باوري نه ده، ځکه چې د نظار شورا اصلي حامیان روسیه او ایران دي، دا هېوادونه له امریکا سره په ستراتیژۍ کې جوړ نه دي، خو اوس وخت کې د روس او امریکا ځینې هدفونه منطبق شوي او ایران هم د طالبانو له شره ژغورل شوی، پلوي ډلې یې واک ته رسېدلي او د فرهنګي ستراتیژۍ د تطبیق لړۍ یې پیل شوې ده، خو دا حالت ډېر دوام نه کوي، څه موده وروسته کېدی شي ددوی ګټې یو ځل بیا په ټکر کې شي، هغه وخت نو بیا نظار شورا نه شي کولای چې درې هندوانې په یو لاس کې ونیسي، د نظار شورا د عمر د لنډون نور عوامل د هغوی خپل ناوړه عملونه، جنګي جرمونه، قومي تعصب او د واک چورلټ انحصار دی، دا هغه لاملونه دي چې د بهرني ملاتړ د نشتوالي او یا لږ تر لږه د ملاتړ کموالي په حالت کې ددوی عمر له کاله، میاشتو او له میاشتو ورځو ته رالنډولای شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مانا دا چې په هېواد کې د اوسني واکمن حالت پای ته رسېدو زیات واک د بهرنیو ځواکونو په لاس کې دی، ځکه چې دا حالت هم همدوی واکمن کړی دی، هغه د شاعر خبره:

څومره چې زه یمه خبر له ملکه
د مشوړې سردی بهر له ملکه

په هېواد کې دملي ایډیالوژۍ او ملي ستراتیژۍ پر بنسټ د یو ملي حکومت د جوړېدو په هیله.

د هیلې اداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کابل کې قانوني واک او عملي واک

د کاغـــذ پرڼکل بلبلې نه ټولېږي
بې مېوې دی باغ و بن د ریا کار

په هره ټولنه کې د هغې ټولنې د پرمختیـا، سـمون او سـوکالۍ لپاره پر قانون، قانونیت او د هغو پر واکمنۍ ډېر ټینګار کېږي او دا د ولس د هوسایني اساسي لامل ګڼـل کېږي. پـه ګڼـو ټولنـو کـې کېدی شي همدې کار غوره نتیجه ورکړې او ولس یې د ښېرازۍ پر لوري خوځولای وي، خو زمونږ په ټولنه کې لا تر اوسه پورې قانون پوره واکمن شوی نه دی او په تېره بیا د واک د قـانوني او عملـي بنې او شکل ترمنځ واټن او تضاد موجود دی. مانا دا چې قانون لا د زور ځای نه دی نیولای، کله خـو قـانون وي او د عملـي کېـدو لپاره یې زور نه وي، کله بیـا زور وي خـو قـانون نـه وي، کلـه بیـا قانوني واک یو چا سره وي خو عملي واک نه لري، کله بیـا عملـي واک یو چا سـره وي خـو قـانوني واک نـه لـري. د افغانسـتان پـه لنډمهاله شېرمیاشتنۍ اداره کې هم واک او قـانون نـا انډولـه و او اوسنۍ منځمهاله اداره کې هم د واک عملي او قـانوني وېـش لـه همدغسې یو جنجـالیز او بحرانـي حالـت څخـه تېرېـږي. همدغـه بحران او نا انډولي ددې سبب شوي چې د کابل اداره بـې ثباتـه شي او ولس ته د خیر پرځای شر ور پېښ شي. دساري په توګـه پـه

(c) ketabton.com: The Digital Library

لنډمهاله اداره کې ښاغلي کرزی صیب د اداړې د مشر په توګه د قانون له مخې د دولت لومړی او اساسي شخص ګڼل کېږي او باید د واک کیلي وګڼل شي. دا خو د کرزي صیب قانوني واک و، خو په خواشینۍ سره چې په عملي ډول د کرزي صیب د واک کچه ډېره ټیټه وه، ان دده په اداره کې د چارو د اداړې د رئیس یوسف اعتبار عملي واک تر ده زیات و.

د ښلګې په توګه په لنډمهاله اداره کې یوسف اعتبار په دې توانېدلای چې له کرزي صیب سره د ګڼو افغان شخصیتونو، قومي مشرانو د کتنې مخه ونیسي او ګڼ شمېر هغه اسناد او غوښتنلیکونه چې د کرزي صیب لاسلیک او حکم پرې لازمي وو، له ځان سره خوندي کړي او کله چې بیا کرزی صیب د کوم سفر په نیت وتلای نو ده ټول اسناد په محمدقسیم فهیم چې د کرزي صیب مرستیال او د فاع وزیرګڼل کېږي، لاسلیک کړي. د باوري او د قیقو سرچینو له مخې په لنډمهاله اداره کې چې یو ځل کرزي صیب یو بهرنۍ هېواد ته سفر درلود، یوسف اعتبار له همدغه څو ورځنې غیابت نه ګټه پورته کړه او په مجموعي ډول یې د (۸۰۰) تنو د تقرر اسناد چې د نظار شورا له خوا یې سپارښتنه شوې وه، په فهیم لاسلیک کړل، په دې کې اکثره کسان د پنجشېر ولسوالۍ وو، چې د دولت په حساسو پوستونو کې مقرر شول. له دې جملې نه د راډیو ټلویزیون د هغه وخت د رئیس تقرر و چې پخوا ځنډول شوی و.

یوسف اعتبار په لسګونو ځله دا کار کړی چې اساسي اسناد له

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځان سره ساتي او کله چې کرزی صیب چېرته په کورني او بهرنـي سفر ووځي نو بیا دې ددې اسنادو دوسیه فهیم صیب تـه وړانـدې کوي. له همدې کبله په کابل کې د دولت د واک بیلانس داسې نا انډوله دی چې د هېواد په پنځه زره کلن تاریخ کې یې بېلګـه نـه شته او نه هم په جنوبي افریقـا کـې چـا د اپارتائیـد داسـې بېلګـه لیدلې ده. په کابل کې اساسي واک د افغانستان د ټـول نفـوس لـه صفر اعشاریه دري(۰،۳) فیصده وګړو سـره دی او نـور نهـه نـوي اعشاریه اووه (۷,۹۹) سلنه تري بې برخې ده. کـه چېـرې د ګـردې نړۍ د هېوادونو د حکومتونو تشکیلات راوسپړل شي، نو پـه یقـین سره ویلای شو چې هېڅکله به هم داسې نا انـډولي پـه کـې ونـه لیدل شي، د بېړنۍ لویې جرګې لپاره د انتخابـاتو د کـړنلارې لـه مخې په افغانستان کې د ټولو ولسوالیو شـمېر اوس (۳٦۲) ولسـوالیو ته رسېږي، خـو لـه دې ټولـو (۳٦۲) ولسـوالیو څخـه واک اخیسـتل شوی او یوازې یوې ولسوالۍ (پنجشـېر) تـه ورکـړل شـوی دی. دا ددې خبرې ښکارندویـه ده چـې پـه افغانسـتان کـې د قـانوني او عملي واک ترمنځ زیات واټن موجود دی، په همدې لنډمهاله اداره کې د قانون له مخې باید د پیسـو ټـول واک خپلـه کـرزي صـیب، مالیې وزارت او د افغانستان بانک سـره وای. خـو پـه عملـي ډول داسې نه وه، پیسې په روسیه کې چاپېدې، په کانټینرونو کـانټینرونو استاد رباني ته چې دا وخت یې په افغانستان کې هېڅ ډول رسمي دنده او مکلفیت نه درلودل او همدارنګه جنرال فهیم تـه راتللـې،

(c) ketabton.com: The Digital Library

نه پرې د کرزي صیب زور رسېده، نه د مالیې وزارت او نه هم د افغانستان بانک.

نړیوالو سوله ساتو ځواکونو او امریکایانو ته هم دا خبره ښه معلومه وه، خو ټولو ځانونه غلي کړي وو. تر ببړنۍ لویې جرګې پورې په افغانستان کې د قانوني او عملي واک ترمنځ هېڅکله هم توازن رانغی او په دې ټوله موده کې عملي واک پرقانوني واک حکومت وکړ، په نتیجه کې په لسګونو زرو نا اهلو کسانو د دولت په اکثرو پوستونو کې ځای ونیو.

کله چې خبره لویې جرګې ته ورسېده، نو داسې هیله وه چې قانون باید واکمن شي، هرڅوک باید د خپلو قانوني حدودو تر بریده واک ولري. لویې جرګې پر کرزي صیب ډېر غټ باور وکړ، له (۱۵۰۰) تنو څخه (۱۲۹۵) تنو کرزي صیب ته په دې خاطر رایې ورکړې چې دولت کې مثبت بدلون راولي او نا مشروع واکمنې ختمه کړي، خو کرزي صیب له هرې منفي وجې چې و یو ځل بیا پر ټوپکسالارانو او جنګسالارانو د خپلې مینې او لوریښې لاس راکاږه، بیا یې واک همغو کسانو ته وسپاره چې دا ټولې ناخوالې ترې ټوکېدلې وي. یو ځل بیا یې مړې پر ګودام پیره کړې، ان دا چې د خپل ریاست د چارو د اداري رئیس ښاغلی اعتبار یې هم لرې نه شو کړای، چې د کابل د فاشیستي او تبعیضي اداري په ترکیب او جوړښت کې ډېر اساسي رول لري او ان د کرزي صیب او ولس ترمنځ حایل کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نظار شورا ته نه یوازې ددې واک ورکړل شوی چې دحکومت په ټولو اساسي پوستونو کې د شمال ټلوالې غړي په ټبره بیا پنجشېر ګروپ مقرر کړي، بلکې ددې حق هم ورکړل شوی چې هغه پاتې یوه نیمه څوکۍ چې پښتنو، هزاره وو او ازبکو او یا نورو قومونو پورې منسوب اشخاصو ته رسېږي، په هغو کې هم د خپلې خوښې غوراوی او چاڼ وکړي، څوک چې بیا دوی ته ډېر نږدې وي، همغه بیا پر دې څوکۍ کېنوي، د بېلګې په توګه به تاج محمد وردګ یاد کړو چې د نظار شورا ډېر نږدې پلوی دی او په امریکا کې د ستمیانو د نشراتي ارګان (امید) جریدې ډېر نږدې همکار او ملګری پاتې شوی، د یادونې وړ ده چې امید جریده او ستمیان اساساً د افغانستان وجود نه مني او د افغان او افغانستان له تصور سره مخالف دي، خو ښاغلی تاج محمد (وردګ) صیب یوازنی نسلي پښتون دی چې ددې افغان ضد خپرونې همکار او ملګری پاتې شوی دی.

له بل پلوه تاج محمد وردګ صیب له پنجشېریانو سره خپلولي هم لري او عمر یې هم تر اتیا کلونو اوړي (د عمر دومره زیاتوالی په اداري بې کفایتۍ کې ستر رول لري)، د همدغو عواملو له کبله د کابل په اداره کې پنجشېر ګروپ غوره وبلله چې د کورنیو چارو وزارت پوست د پښتنو د سمبولیکې استازۍ په توګه په تاج محمد وردک ډک کړي. په کورنیو چارو وزارت کې له تاج محمد وردګ څخه د همدې وزارت د یو بل لوړ پوړي پنجشېري چارواکي دین

(c) ketabton.com: The Digital Library

محمدجرئت واک ډېر زیات دی.

د عملي واک دا نامشروع برید ان تر دې پورې غځېدلی چې په دې وزارت کې د وزیر د یوه پنجشېري سکرټر واک تر وزیره هم لوړ دی. په بهر کې په افغاني سفارتونو کې په سلو کې نږدې (۹۰) مامورین په پنجشېر ګروپ پورې ترلي دي او په بورسونو کې هم همدا حال دی.

همدغه حال پر اکثرو وزارتونو او ادارو واکمن دی، یانې دا چې هغه وزارتونه چې نېغ په نېغه شمال ټلوالې (پنجشېرګروپ) پورې ترلي، د هغو واک هم سل په سلو کې له پنجشېریانو سره دی او هغه اداري چې له پنجشېر ګروپ سره نه دي، د هغو واک په سلو کې (۹۰) له پنجشېریانو سره دی، له نورو قانوني واکمنو سره د واک فیصدي ډېره کمه او په نشت حساب ده. په مجموعي ډول ټول واک صفر اعشاریه دري(۳,۰) فیصده وګړو ته سپارل شوی او نهه نوي اعشاریه اووه (۷,۹۹) فیصده خلک تري محروم دي.

دا افراط پنجشېر ګروپ یوازې په خپل زور او طاقت زمور پر ولس نه دی واکمن کړی، بلکې په دې کې ورسره روسیه، هند او ایران فعاله ونډه اخلي او د امریکا متحده ایالت هم ورسره سرخوځوي، ملګري ملتونه هم په کې د همکار رول ادا کوي. د همدغه ناقانونه واکمنو حاکمول دي چې د ټولې دنیا له سیاسي، پوځي او اقتصادي ملاتړ سره سره په هېواد کې سوله او ثبات نه رامنځته کېږي او اقتصادي پرمختیا ته زمینه نه برابرېږي. که چېرې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په هېواد کې د نړیوالو دغلط افهام او تدبیر تر چتر او سیوري لاندې د صفر اعشاریه درې (۳,۰) فیصده وګړو داسې فاشیستي او افراطي واکمني دوام مومي، نو د پنجشېر ګروپ ملاتړي بهرنیان دې هم داسې فکر نه کوي چې نهه نوي اعشاریه اووه(۷,۹۹) فیصده ولس به لاس تر زنې کېږي او یا به پر دوی ګلان شیندي، مجبور دي له هرې ممکنې لارې د خپلو حقه حقوقو د ترلاسه کولو لپاره هڅه وکړي او ځان وسلوال غبرګون ته تیار کړي. دا چې عام ولس دې حد ته رسېږي چې نور یې د صبر کاسه تر مورګو ډکه شي، وسله وال پاڅون او غبرګون ته لاس واچوي، نو تر هغه دمخه په کار ده چې ملګري ملتونه، د امریکا متحده ایالات او په مجموعي ډول ټول هغه بهرني قوتونه چې پنجشېر ګروپ یې پر کابل واکمن کړی پربکړه وکړي چې د پنجشېر ګروپ دا فاشیستي، سکتاریستي او تبعیضي افراط پای ته ورسوي، په دې ډول به نړیواله ټولنه هم خپل بایللی اعتبار ترلاسه کړي، پنجشېرګروپ به هم د وسلوال غبرګون له سختې او دوی ته له منفي نتیجې څخه وژغورل شي او په هېواد کې به سولې او ثبات ته هم لاره اواره شي.

په هېواد کې د یو با ثباته او رښتیني ملي حکومت د جوړېدو په هیله

د هیلې اداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

سوله، عدالت

او که دواړه؟

کله چې د امریکا متحده ایالاتو د طالبانو د ړنګولو لپاره ماشې ته ګوته ور وړله، نو هغه وخت ګڼو افغانانو او په تېره دلید او نظر خاوندانو سره دا پوښتنه زیاته مطرح کېدله چې د طالبانو بدیل او ځای ناستی به څوک وي او څوک به د هغوی ځای ډکوي؟ هغه وخت د امریکا غړو راډیو او یو شمېر نورو خپلواکو سرچینو په پټه یوه ټولپوښتنه او نظر غوښتنه کړې وه، ددې نظر غوښتنې نتیجه دا راوتې وه چې په سلو کې (۹۵) افغانانو ویلي وو: "د طالبانو تر سقوط وروسته چې هرڅوک راځي را دې شي خو چې پخوانۍ جنګي ډلې رانه شي". له پخوانیو جنګي ډلو څخه اصلي مقصد د جمیعت تنظیم او په تېره بیا د نظار شورا ډله وه، ځکه دا وخت نورې اکثره پخوانۍ جنګي ډلې د طالبانو له خوا له زوروځواکه غورځول شوې وې، یوازې د جمیعت تنظیم پاتې و، هغه هم د مرګ پر پوله شپې سبا کولې. د خلکو وېره دې وخت کې دا وه چې که بیا هم کابل د نظار شورا لاس ته ورشي، نورې ډلې به یې مخالفت ته را ودانګي او بیا به د جنګونو لړۍ پیل شي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغاني ټولنې ته د نظار شورا کفایت او ظرفیت، د هغې په تېره څلورنیم کلنه نیمواکه واکمنۍ کې ښه معلوم شوی و، نو ځکه یې د هغې بیا واکمني دیوې ترخې تجربې تکرار ګانې.

نړیوال ائتلاف په تېره بیا امریکایان هغه وخت سخت په غوسه وو او دخپل قهر څپې یې نه شوې کښولای، نو ځکه یې په ډېره بېړه نظامي عملیات پیل کړل، په نتیجه کې سیاسي حل لاره او بهیر تر جګړه ییزې حل لارې شاته پاتې شول او بېرته همغه څوک پر کابل واکمن کړای شول چې خلکو ورځخه وېره او کرکه درلودله او ښه یې نه ایسېدل. کله چې نظار شورا واک ته ورسول شوه، نو بیا ځینو داسې تصور او اټکل وکړ چې دا ځل به دا ډله د یو ملي حکومت جوړېدو ته لاره خوشې کړي او له تېرو تجربو څخه به عبرت واخلي، خو تر څو میاشتنۍ واکمنۍ وروسته څرګنده شوه چې د هغوی په فطرت او چلند کې کوم بدلون نه دی راغلی، تر هغه وروسته په هېوادنۍ کچه، سره له دې چې یو لړ بدلونونه راغلل، لویه جرګه جوړه شوه، د زعامت مشکل تریوه حده حل شو، عمراني کارونه پیل شول، ګڼ شمېر مهاجرین بېرته هېواد ته ستانه شول، خو بیا هم اساسي مشکل تر اوسه پر خپل ځای پاتې دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په افغانستان کې اساسي ستونزه سیاسي مسئله ده، پوځي ډلې هم دسیاسي عدالت د نشتوالي له امله رامنځته شوي، که چېرې په افغانستان کې په ریښتینې بڼه سیاسي عدالت تامین شي او هره سیاسي ډله د خپل کفایت او هر قوم د خپل کمیت او کفایت له مخې د هېواد په سیاسي چارو او برخلیک کې شریک شي، نو نظامي ډلې ورو ورو خپل ارزښت او ماهیت له لاسه ورکوي. د سیاسي عدالت تر تامین وروسته ټولنیز عدالت، ټولنیز ثبات او هېوادني پرمختګ ته لاره اوارېږي، تر دې ټولو وروسته بیا مدني ټولنه جوړېږي، خو په خواشینۍ سره باید ووایو چې په افغانستان کې اوسنۍ سیاسي پرمختیاوې د ګڼو معاملو د پردې ترشا اوډل کېږي او ترسره کېږي.

اوسنۍ سوله او اوسنی سیاسي ثبات دواړه حقیقي نه دي، هم سوله تصنعي ده هم سیاسي ثبات. په سیاسي برخه کې یوه خاصه ډله واک ته رسول شوې چې دصفر اعشاریه درې (۳,۰) فیصده وګړو استازولي هم نه شي کولای، دا ډله دیو بهرني زېرځواک د الوتکو تر وزرونو لاندې خپل ژوند تېروي، که نن هم په افغانستان کې بهرني ځواکونه نه وي، په کابل کې د نظار شورا واکمني میاشتې لا څه چې څو ورځې هم دوام نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

شي کولای، علت يې دا دی چې نهه نوي اعشاريه اووه (۷,۹۹) فيصده خلک له واکه محروم دي. عام ولس اوس ځکه د نظار شورا پر ضد وسلوال بغاوت نه کوي چې مخې ته يې د نړيوال ائتلاف ځواکونه پراته دي او دوی له هغوی سره مخامخېږي، نو ځکه خو غلی مخالفت کوي او عملاً ستر نظامي ټکر نه شته. د ملګرو ملتونو چارواکي داسې فکر کوي چې ځه خو (۸۰-۹۰) فيصده خلک خو خپل حقوق نه غواړي، په اصطلاح دا ظلم يې پر ځان منلای، دا يو څو فيصده خلکو ته چې واک ته رسېدلای، که له دوی څخه اوس واک اخلې، نو دوی وسلې ته لاس اچوي، ځکه چې تيارې وسلې هم ورسره دي، کله چې دوی وسلې ته لاس ورووړي، نو جګړه پېښېږي، نو ښه داده چې که عدالت هم نه وي، نو لږ تر لږه خو به سوله تامين شي، همدا هم کفايت کوي. ملګري ملتونه په دې هم خپل نوم نه بدوي چې دوی اوس په افغانستان کې حضور لري او دوی نه غواړي ددوی په شتوالي کې په افغانستان کې لويې جګړې پيل شي، دهمدغسې معاملو په نتيجه کې نسبي سوله راغلې، خو عدالت په کې تر پښو لاندې شوی دی.

ملګري ملتونه او ځينې نور بهرنيان شايد داسې فکر وکړي

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې ديوې ناعادلانه سولې ترټينګېدو وروسته به ورو ورو دايمي ټولنيز عدالت او سياسي ثبات ته هم لاره اواره شي، ځکه چې د خلکو ترمنځ به د سولې کلتور دود شوی وي او د جګړې فرهنګ به کمزوری شوی وي، خو دلته تجربو ښودلې چې هره سياسي جنګي ډله يو ځل واک ته رسېدلې، نو بيا يې خپله ټوله انرژي د خپل واک په ټينګولو او دخپلو مخالفينو پر ځپلو لګولې ده، جګړې همداسې دوام موندلای ترڅو چې واکمنه ډله له واکه پرځول شوې او تر هغه وروسته بيا همدا لړی تکرار شوې ده.

افغان ولس اوس له متمدينو هېوادونو او په تېره بيا له ملګرو ملتونو ګيله کوي چې په نورو ځايونو کې د زوروا کی، ظلم او تشدد غندنه کوي، خو په افغانستان کې بيا ديوې جنګي ډلې له واکمنی سره هغه هم په دې پلمه چې سولې ته خطر پېښ نه شي، مرسته کوي او عمر يې اوږدوي.

څه موده دمخه په افغانستان کې د ملګرو ملتونو ځانګړي استازي ښاغلي لخدربراهيمي په شمال ولايتونو کې د شمال ټلوالې له خوا دشويو ډله ييزو وژنو د څېړنو په باب وويل: "مړي دې خدای وبښي مور بايد د ژوندیو غم وخورو" د اصولو له مخې دا خبره، سمه ده ځکه چې مړي هسې هم په

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژړا نه را ژوندي کېږي، ښه خبره داده چې دژوندیو غم وخوړل شي خو اصلي خبره دعدالت ده، ترڅو چې عدالت تامین نه شي د نورو کړکېچونو د پېښېدو وېره شته. ښاغلی لخدر براهیمي وایي چې په اوس وخت کې مورِ تر عدالته سولې ته زیاته ترجیح ورکوو، مانا دا چې که دیوه جنګسالار تر وزر لاندې هم سوله رامنځته کېږي، مورِ دهغه ترخه ماضي هېروو. خو زمورِ د ولس هیله بیا داسې نه ده، ولس د جنګسالارانو او ټوپکمارو د چلونو، وعدو، سوګندونو او پرله پسې ژمنو یوه ډېره پخه تجربه او تاریخچه لري. د جنګسالارانو ژمنې او سوګندونه ان د کعبې شریفې تر حرمه هم رسېدلي، خو بیا هم جنګونه او عداوتونه بند شوي نه دي، ملګري ملتونه داسې فکر کوي چې دا ځل نو جنګسالاران اصلاح شوي او تېر عملونه بیا نه تکراروي. جنګسالارانو اوس ځکه ځان غلی کړی چې د امریکایي بي ۵۲ الوتکو څخه د وېرې احساس کوي، دوی وایي تر هغو چې مو امریکایانو او ملګرو ملتونو سره شپې تېرېدلې، هغه به تېروو او کله چې دوی په خیر سره له افغانستانه رخصت شول، نو بیا به بېرته د خپل فطرت او طبیعت له مخې کار کوو. ولس سره دا وېره هم شته چې په افغانستان کې دنړۍ د ګټو هېوادونو له دومره ستر

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځواک سره سره بیا هم چا جنګسالارانو سره حساب ونه کړای شو، نو بیا به وروسته تر دې مورِ په تش لاس له هغوی سره څه وکړای شو؟

لنډه دا چې ولس عدالت غواړي، هم د پخوانیو حسابونو تصفیه غواړي او هم په اوسني وخت کې دپخوانیو جنګسالارانو د واکمنۍ پای ته رسېدل، ځکه دوی وېره لري چې په همدې ډول به د جنګسالارانو د واک لړۍ وغځېږي، بېرنۍ لویه جرګه یې یو ښه مثال دی، چې جنګسالارانو کرزی صیب او نړیواله ټولنه (ملګري ملتونه) مجبور کړل؛ دلویې جرګې له خوښې پرته نوې کابینه جوړه کړي او پخوانیو جنګسالارانو ته بیا غټ غټ امتیازونه ورکړي.

زمورِ په اند د ولس دا وېره پرځای ده، که چېرې سوله او عدالت په موازي ډول پرمخ لاړ نه شي او د لویې جرګې په شان عدالت تر سولې قربان شي، نو دایمي سوله او سیاسي ثبات ناشونی کېږي. دلویې جرګې تر پای ته رسېدو وروسته کرزي صیب په یوه خصوصي ناسته کې ویلي وو:"مورِ په لویه جرګه کې عدالت تر پښو لاندې کړ او سولې ته مو چیلنج ورکړ"، مانا دا چې په وزارتونو کې د جنګسالارانو ونډه ښه درنه شوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدا علت دی چې له لویې جرګې څخه تر اوسه پورې په هېواد کې د ډاډمنې سولې، سیاسي ثبات، ملي اردو او ملي پولیسو (څارندوی) د جوړېدلو په لاره کې ډېر کم پرمختګ شوی دی.

مورِ هیله لرو چې ملګري ملتونه په خپله افغان پالیسۍ کې بدلون راولي او د جنګسالارانو تر وزرونو لاندې د سولې بهیر همداسې پرمخ بونه ځي، بلکې د ټولنیز او ملي عدالت د تامین لپاره یوه لاره دا ده که جنګسالاران ژر ترژره محکمې ته نه راکاږل کېږي، نو لږ تر لږه خو باید نور امتیازونه ورته ورنه کړل شي. نېه لاره داده چې د واکمنۍ امتیاز باید په خپله ولس ته ورکړل شي، نه جګړه مارو ته.

که چېرې په افغانستان کې دعدالت پر بنسټ سوله او سیاسي ثبات رامنځته شي، نو دابه ډاډمنه سوله او سیاسي ثبات وي، دایمي به وي نه موقتي لکه د اوس په شان.

په هېواد کې دیوې عادلانه سولې او سیاسي ثبات د

ټینګېدو په هیله

دهیلې اداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان د ابهام پر لوري

مخکې داسې فکر کېده چې د سترو ځواکونو او د نړیوالې ټولنې په مداخلې او زیات پام سره به د افغانستان ستونزه حل او د افغانانو دې اوږده رنځ ته به درمل پیدا شي، خو له هغه وخته چې د امریکا د پوځي بریدونو په نتیجه کې طالب نظام ړنګ او د نړۍ پام افغانستان ته را اوښتی او د جهان ډېرو ځواکمنو هېوادونو دلته پوځي او سیاسي حضور پیدا کړی، د افغانستان د ستونزې دمشوړې سر ببخي لادرکه شوی دی.

دا خبره اوس معلومه نه ده چې اصلي اجنډا چا سر ده؟ امریکایانو سره، ملګرو ملتونو سره، ایران، روس، هند، پاکستان، فرانسې او یا ترکیې سره؟ او که نه خپله افغانانو سره؟ په افغانانو کې بیا چا سره ده؟ شمال ټلوالې (نظار شورا سره)؟ د هغو مخالفو جهادي ګروپونو او طالبانو سره او که ملي دیموکراتو اشخاصو سره؟ کله چې څوک دغسې پوښتنې په ذهن کې را وګرځوي نو له ډېرو ابهاماتو سره مخامخېږي، خو دې ابهاماتو کې بیا هم سړی څه نا څه یوه اټکل ته ګوته نیولای شي. په افغانستان کې د اوسنیو ابهاماتو په لړ کې د دنیا د ظاهري اسبابو دمنطق په مټ ویلای شو چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان د اوسنۍ ستونزې د مشوړې سر تر هر چا لومړی دامریکایانو په لاس کې دی او په کورنۍ کچه په کې زیات مطرح لوبغاړی همغه شمال ټلواله (نظارشورا ګروپ) دی، خو کله چې سړی د امریکا او شمال ټلوالې دې نا متجانس پیوستون ته ګوري، نو د سړي ذهن بیا د ابهام خوا ته مخه کوي او وایي چې: "دا وړۍ لکه چې شړۍ نه شي"، ځکه د روس او ایران د ښوونځي زده کوونکي څنګه امریکایي سندرې او ترانې زمزمه کړي، خو په سیاست کې دا هرڅه پېښېدی شي، سیاست څه اخلاقي موضوع نه ده، مخ و څټ، رنګ او چوکاټ نه لري، پرونې دښمنان نن دوستانېدلای شي او ننني دوستان سبا بیا د دښمنۍ ډګر ته وتلای شي.

سیاست داسې شی دی چې کله کله په کې خلک په کعبه شریفه کې قسم خوړلو ته هم اړکېږي، کله کله سړی ږیرې پرېښودلو څه چې اوږدولو او ځینې وخت یې خریلو ته هم اړ وزي. سړی چې همدغه حالات ګوري نو په ذهن کې یې ابهام راټوکېږي. زمور د هېواد پر سیاسي ډګر اوس د همداسې یو سیاسي ابهام سیوری خور دی. د حکومت ملکي او قانوني برخه اجرائیوي ځواک نه لري، ترڅنګ یې د جنګي ډلو واکمن استازي د هرڅه د ویتو کولو حق لري،

(c) ketabton.com: The Digital Library

دنن او سبا لپاره کومه رڼه پالیسي او رون مهالوبش نه شته، ټول د بهرنیانو مرستو ته په طمع یو. په سیاسي برخه کې مو خپل نوښت او خپله ځواکمني له لاسه ورکړي. ایډیالوژیو او ایډیالونو، د اوږده او زبښونکي فقر او تنګسیا له املـه خپل پخوانی کیف او خوند له لاسه ورکړی، اوس خلک په اسانۍ زړه نه ښه کوي چې دا فاني نړۍ دې بې له هغې و دغې د هغې بلې تلپاتې دنیا لپاره له لاسه ورکړي، اوس د پانګې او ګټې بازار ګرم دی، غیرت، تـوره، د پلار نېکه مړانه اوس عملي لغتونه نه دي، بلکې د ژبني قاموس برخه دي.

اوس خلک خپلو ګټو پسې ګرځي او ګټې هم د هغه چا په لاس کې دي چې ګټې یې زمونږ د هبـواد لـه ملـي ګټـو سره مخالفې دي. ګټې تر لاسه کول هم اسانه کار نه دی، پخوانیو متل کړی چې "ګټې تر ګټو لاندې دي"، نو اوس چـې خـوک ګټې ترلاسه کوي، مجبور ګټونه به اړوي او ګټونـه چـې اړوي نو مجبور لاسونه به یې ور لاندې کېږي. ښکېلاک اوس افغـان سیاسي ګروپونه او د هغو ډلمشران په همدغسې یـوې تنګسیا کې راګیر کړي، ګټه ورکوي، خو لاسونه یې تـر (ګټـو) لانـدې کوي. نو هغه کسان چې لاسونه او پښې یې تر ګټو لانـدې وي هغوی به څرنګه په هبواد کې ازاد ژوند او فکر وکړای شي او څنګه به ولس پرې راټول شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زمونږ د ولس د چارو واګي اوس په کورنۍ کچه د همدغسې اشخاصو لاس ته ورغلي، ددوی په شتوالي کې دیـو سالـم او ملي نظام ټینګښت او پایښت نا شونی دی او له زانګو د کټوري طمع کول دي. اساسـي بهرنـي زبرځواکونـه هـم همداسـې کسان خوښوي چـې ولـس تـه د خـپلې راتلـونکې، لیـدلوری معلوم نه کړي او دوی لـه دې ابهـام څخـه خپلـه ګټـه پورتـه کړي.

اوس نو روښنفکره او ټولو ملتپـالو افغانـانو او پـه ټـولیز ډول ټول افغان ولـس تـه پـه کـار ده چـې لـه دې ابهـام څخـه د خلاصون لپاره لومړی پـر دې اوسـني حکومـت، بیـا د ملګـرو ملتونو پر سازمان، بیا د امریکا پر متحده ایالتونو او د افغانستان په کشاله کې پر نورو اخته هېوادونو هر اړخیز فشار راوړي چې د افغانستان په اړه یوه رنړه، شفافه او څرګنده لیکلې سـتراتیژي له وخت او ځای سره سمه، زمونږ ولس ته وړاندې کـړي چـې زمونږ د ملت راتلونکی معلـوم او تضـمین شـي او هـر سـړی د خپل کار په سر وبر پوه شي او کـه داسـې ونـه شـي لـه اوږده ابهام سـره دیـو ملـت د برخلیـک تـړل یـوه سـتره ټېروتنـه او خطرناکه لوبه ده.

له ابهام او تورتم نه رڼا ته د وتو په هیله

په درنښت

دهیلې اداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر دولتي خپرونو

تنظيمي انحصار څنګه له منځه تلای شي؟

د طالبانو د نظام تر ړنګېدو وروسته د افغاني ټولنې په بېلابېلو برخو کې ډول ډول بدلونونه رامنځته شول، چې ځینې یې مثبت دي او په ځینو برخو کې خبره تر پخوا هم خرابه شوې ده. د مطبوعاتو او خپرونو ازادي او په دې برخه کې زیات پرمختګ هغه مثبت ګام دی، چې په تېر یو نیم کال کې پورته شوی دی.

اوس د ټول هېواد په کچه تر (۲۲۰) عنوانو زیاتې مهالنۍ خپرونې خپرېږي، چې د څومره والي او څرنګوالي له پلوه یې د هېواد په ټول مطبوعاتي تاریخ کې ساری نه لیدل کېږي.

د ازادو چاپي خپرونو ترڅنګ بله د یاد وړخبره داده، چې ازادو ټلویزیونونو او ازادو راډیوګانو ته هم د فعالیت اجازه شته، تر اوسه پورې ځینو افغانانو د ازادو راډیو ګانو او ازادو ټلویزیونونو د جوړولو لپاره غوښتنلیکونه ورکړي، ځینو خو لا اجازې هم ترلاسه کړي، خو تر اوسه لا کومې دا ډول خپرونې پر عملي فعالیت لاس نه دی پورې کړی. البته یو شمېر نورې داسې راډیویي خپرونې شته چې هغه یامستقیماً د نړیوالو له خوا او یا د هغوی په مرسته له افغانستان څخه خپرېږي او یا

(c) ketabton.com: The Digital Library

هم د راډيو افغانستان د (FM) او نورو څپـو لـه لارې خپـرونې کوي. په ټلويزيوني برخه کې هم دالمـان ټلويزيـون د بهرنيـو خپرونو څانګه خپل لنډ بهرني خبرونه په پښتو او دري ژبـو لـه کابل ټلويزيون څخه خپروي.

دا ټول پرمختګونه ددې څرګندوی دي چې د هېواد د ډله ييزه خپرونو په برخه کې تر يوه حده مثبت پرمختګ رامنځتـه شوی دی. خو دا پرمختګ او ازادي دومره هـم نـه ده، لکـه څنګـه چـې د افغانسـتان اوسـنۍ اداره او نړيوالـه ټولنـه يـې تبليغوي، دا خبره درسته ده چې د افغانستان د خپرونـو شـمېر زيات شوی او تر يوه حده يې کيفيت هم ښـه شـوی، خـو تـر اوسه لا ادعا او واقعيت پوره پوره سمون نه لري. اوس تـر بـل هر وخت څخه زيات ديوه تنظيم، د يـوې ډلـې، يـوه قـوم او يوې سيمې خلک د هېواد پر اساسي خپرونو واکمن دي او دا هڅه هم کوي، چې خپل انحصار ته دوام ورکړي او ددوی تر انحصار بهر خپرونې هم تر ګوابښ لانـدې راولي، پـه حقيقـت کې اوس اکثره خپـرونې داسـې ازادې دي چـې لـه اساسـي واکمن ګروپ پرته نورې هرې ډلې او تنظيم ته د انتقاد ګوتـه ونيسي، خو يوازې پر اساسي واکمنې ډلې به انتقاد نه کوي.

دلته به د دولتي او نادولتي خپرونو پر څرنګـوالي لنـډه رڼـا

(c) ketabton.com: The Digital Library

واچوو:

الف- دولتي خپرونې: په دولتـي خپرونـو کـې دوه ډول خپرونې دي:

لومړی:- هغه خپرونې چې په مطلق ډول د نظـار شـورا پـه انحصار کې دي. دا ډول خپرونې د دولت له پـانګې او بيـت المال څخه تمويلېږي، خو دفکر او نظر له پلوه يـوازې د يـوه ځانګړي ګروپ (نظار شورا) د ګټـو او نظـر څرګندونـه کـوي، هرځـوک چـې دنظـار شـورا مخـالفين دي؛ طالبـان دي، کـه روښنفکـران يـا د نـورو ډول ډول سياسـي افکـارو خلـک، د همدې دولتي انحصار شويو خپرونو له لارې په بېلابېلو نومونو تورنېږي او بد رد ورته ويل کېږي، ددې خپرونـو غـوره ېلګـه خپله کابل راډيو ټلويزيون دی، چې هېڅـوک داسـې فکـر نـه کوي، چې دا د افغانسـتان راډيـو ټلويزيـون دی، کـه د نظـار شورا يا د پنجشـېر ولسـوالۍ د څـو تنـو اوسـېدونکو.د راډيـو ټلويزيون لـه (۱۹) رياسـتونو رئيسـانو لـه جملـې څخـه (۱۷) رئيسان پـه تاجـک قـوم پـورې اړه لـري، دا پـه کابـل کـې د مطبوعاتي او قومي انحصار او ځانګړې قوم پـالنې هغـه ېلګـه ده، چې تر اوسه به په جنوبي افريقا کې لا څه، بلکې پـه ټولـه نړۍ او په تېره بيا په داسـې يـو هېـواد کـې چـې د اکثريـت

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترڅنګ بېلابېل قـومي اقليتونـه پـه کـې اوسـي، چـا نـه وي ليدلې.

عام ولـس خـو څـه کـړې چـې خپلـه د منځمهـالې اداړې ديموکرات مشران هم د راډيو ټلويزيون له افراطي حالـت نـه تر پوزې راغلي او د اطلاعاتو او کلتور وزارت په چوکـاټ کـې يې د هغو دکنټرول لپاره يو ځانګړی کميسيون هم جوړ کـړی، خو دې کميسيون هم د خپلې بې کفايتی او د راډيو ټلويزيون د چارواکو د ډېرې زياتې سپين سترګی له وجې څه تر سره نـه کړای شول.

دويم - هغه دولتـي خپـرونې دي چـې د کابـل پـه اوسـنی اداره کې ډېرې زياتې د جنګسالارانو په خدمت کـې نـه دي، لکه انيس، هېواد، ملي ارمان او ځينې نورې. خو دا خپـرونې هم داسې نه دي چې په ښکاره يا ضمني ډول دې د کابل پر اوسنی اداړې د ځينو اساسـي واکمنـو جنګسـالارانو مخالفـت وکړي، يوازې دومره کوي چې په ډېر ښکاره او بربنـډ ډول د جنګسالارانو ستاينه نه کوي او د هغـوی ډېـرې سـپارښتنې نـه مني. په مجموعي ډول دولتي خپرونې تر زياته بريـده د نظـار شورا په خدمت کې دي.

ب - ازادې خپرونې: په ازادو خپرونو کې بيـا هـم څـو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډوله خپرونې دي.

لومړی:- هغه ډول خپرونې چې په ښکاره دیو ځانګړي تنظیم له خوا خپریږي او د همغه تنظیم د ګټو او نظر ښکارندوی دي، لکه پیام مجاهد او جمیعت تنظیم، وحدت حزب او ځینو نورو تنظیمونو پورې نورې اړوندې خپرونې. دا خپرونې د مشخصو ډلو له خوا تمویلیږي او دهغو د افکارو ځلونه کوي، دا خپرونې حق لري دخپلو ځانګړو تنظیمي لېوالتیاو لپاره کار وکړي، خو ددې حق نه لري، چې د هېواد د ملي ګټو، د خاورې د بشپړتیا او اسلامي ارزښتونو خلاف خپرونې وکړي، خو په دې تنظیمي خپرونو کې داسې خپرونې هم شته، چې ان د هېواد د ملي ګټو، ملي وحدت او د خاورې د بشپړتیا پرضد لیکنې هم خپروي، غوره بېلګه یې خپله د ((پیام مجاهد)) جریده ده.

دویم:- هغه ډول خپرونې دي چې د بېلابېلو تنظیمي او په دولت کې د شاملو اشخاصو له خوا چاپېریې او د ازادو خپرونو تمثیل کوي، ددې ډول خپرونو مالي لګښت د یو شمېر خیریه ټولنو او نړیوالو سازمانونو له خوا په دې نیت ورکول کېږي، چې افغانستان کې ازاد مطبوعات تقویه شي، ددې خپرونو چلوونکي له همدغه نیت نه په ناوړه ګټې اخیستنې سره خپل

(c) ketabton.com: The Digital Library

مالي لګښت له همدغو سرچينو څخه ترلاسه کوي، خو خپرنيز کار يې يوازې د يوې مشخصې ډلې، قوم، سيمې او ژبې لپاره وي. دوی ازادي دې ته وايي چې يوازې د هغه تنظيم چې دوی ور پورې اړه لري د هغو له افرادو څخه پرښتې جوړې کړي، د بېلګې په توګه به کابل اوونيزه يادە کړو، چې دنظار شورا د يو اساسي غړي له خوا خپرېږي.

ددې جريدې لګښت په کابل کې د (ايينې) په نامه ديوې اداري له خوا ورکول کېږي، دا اداره ځان (افغان کلتوري او مطبوعاتي مرکز) ګڼي او غواړي په افغانستان کې ازادو مطبوعاتو ته وده ورکړي، ويل کېږي چې ائينه د ملګرو ملتو ديونيسکو په سازمان پورې تړلې يوه اداره ده، چې په کابل کې پرې يو شمېر فرانسوي اتباع اساساً واکمن دي.

دا اداره د کابل اونيزې، زنبېل غم، ملالی او يو شمېر نورو خپرونو لګښت ورکوي. خو اوس راځو دې ته چې ايا کابل اوونيزه، رښتيا هم يوه ازاده جريده ده که نه؟ که دا جريده رښتيا هم يوه ازاده جريده وي، نو ايا تر اوسه يې د کابل د ورانوونکو له جملې څخه د يوه تن اساسي ورانوونکي او د سالنګ د تونل د الوزونکي پر ضد کوم مطلب خپور کړی او يا خپور به يې کړي؟ د نړيوالو مطبوعاتو د رپوټونو له مخې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

سالنګ پر بیارغونه نړۍ پنځه ملیونه امریکایي ډالره لګښت راځي، ایا کابل اونیزه او یا هم په کابل کې نوري دولتي او ازادې خپرونې به دا ولیکي چې دا تونل چا الوزولای دی؟

دې کې هېڅ شک نه شته چې کابل اونیزې به ډېر داسې مطالب خپاره کړي وي، چې د نورو تنظیمونو خلاف وي او په دې کې به یې د ولس د هیلو یو څه څرګندونه هم کړې وي، خو ایا تر اوسه په کې داسې مطلب هم چاپ شوی چې هغه دې د نظار شورا او یا هم د جمیعت تنظیم پر ضد وي؟

نو که چېرې داسې نه وي، نو بیا خو دا جریده یوازې د نظار شورا د ګټو ساتندویه او څرګندویه خپرونه ده، نو ازاده ورته څنګه ویلای شو؟ د ازادو خپرونو تر ټولو مهم اصل ناپیلتوب دی، هره خپرونه کې چې دا اصل مراعت شوی نه وي، ازاده ورته نه شو ویلای، نو هغه خپرونې چې ازادې نه وي، ولې بیا پر ځان د ازادو او ناپیلو خپرونو نوم ږدي او ولې ورته د ائینې په شان یوه اداره چې د ازادو خپرونو د ملاتړ ادعا کوي، داسې تنظیمي او تنظیمي ډوله خپرونو ته مالي لګښت ورکوي او ولې پرې د ازادو خپرونو رنګه پیکه کوي؟ دا ډول خپرونې په کابل کې نورې هم شته چې دلته یې له شنلو تېرېږو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

درېيم:- دپه کابل او ولايتونـو کـې يـو شـمېر داسـې ازادې خپرونې هم شته چې تر ډېـره حـده يـې د بـې طرفـۍ اصـل ساتلای، ژبنې او سيمه ييز توازن او تناسب ته يې پاملرنه کړې او تر يوه حده يې د سالـم انتقاد روحيه پياوړې کړې. په کابل کې يـې نسـبتاً ښـې بېلګـې د ((کليـد)) اونيـزه او د ((ارادې)) ورځپاڼه دي، په ولايتونو کې هم دا ډول بېلګې شـته، خـو دا خپرونې هم تر اوسه پورې په دې دريځ کې نـه دي، چـې پـر کابل او د هېواد پر نورو سيمو د واکمنو اساسـي جنګسـالارانو پر وړانـدې يـوه مطبوعـاتي جبهـه پرانيـزي او يـا دې هـم د اپوزيش شکل غوره کـړي، دوی يـوازې دومـره کـړي چـې د جنګسالارانو د ستاينې په باب هېڅ مطلب نه خپرونـي او کلـه کله هم يو نيم مالګين انتقاد ته په خپلو پاڼو کې ځای ورکوي.

پــه هرحــال پــه مجمــوعي ډول د ازادو خپرونــو حالــت هرڅنګه چې وي، تر دولتي هغو ډېر ښه دی. خـو اوس راځـو دې ته چې پر دولتي خپرونو تنظيمي انحصار څنګه لـه منځـه تلای شي؟

اصلي خبره داده چې ددولتي خپرونو په تېره بيا د راډيو او ټلويزيون له دې يورنګي حالت او انحصار نه، نـه يـوازې عـام ولس، بلکې خپله يو زيات شمېر ديمـوکرات دولتـي چـارواکي

(c) ketabton.com: The Digital Library

هم تر پوزې راغلي او ټول غواړي چې يو مثبت بدلون په کې راشي. زمونږ په نظر په دولتي خپرونو په تېره بيا راډيو ټلويزيون کې مثبت بدلون په دې ډول راتلای شي: لکه څنګه چې دولت د دولتي تصديو د شخصي کولو لپاره يو ځانګړی کميسيون جوړ کړی او ښاغلی خالق فضل ددې کميسيون په داسې حال کې دی، داسې دې د کابل راډيو ټلويزيون او ځينو نورو خپرونو د شخصي کولو لپاره هم يو ځانګړی کميسيون جوړ کړي، اوس خو د مطبوعاتو د قانون له مخې خلک شخصي ټلويزيونونه او راډيوګانې هم فعالولای شي. نو د کابل راډيو ټلويزيون د شخصي کولو لپاره دې هم د ازادې داوطلبۍ له لارې اخيستونکي پيدا کړي، ددې ګټه به دا وي چې د دولت اکثره مسئولين به له يو ډېر درونـد مالي او ستر رواني بار او فشار څخه خلاص شي، يانې دا چې که کابل ټلويزيون او راډيو د هغو داوطلبانو ته ورکړل شي، دولت به د هغو تر (۱۲۰۰) زياتو مامورينو د معاشونو او نورو لګښتونو له غمه بې غمه شي، چې همدا اوس يې ورکوي. اصلي خبره دا ده چې راډيو ټلويزيون خو په واقعيت کې اوس هم شخصي دی؛ يانې دا چې ديوې مشخصې (ډلې نظار شورا) په لاس کې دی او ځينې خلک لا ورته ان پنجشېر ټلويزيون هم وايي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټول تبلیغات او نشرات یې د همدې ګروپ لپاره دي، د جمهور رئیس کرزي صیب په باب په کې دومره څه نه وي چې د " شېر پنجشېر"، " امرصاحب"، " سخن سالار"، " سردارجهاد"، " سردارشهدا"،" سیمرغ هندوکش"،"فاتح جنګ سرد"، " سپه سالار مقاومت" په باب په کې خپرونې کېږي، نو چې خپرونې یې د یو شخصي ګروپ او د هغه د قومندان لپاره وي، نبه داده چې لګښت یې هم د همدې ګروپ پر غاړه شي.

دولت که چېرې همدا ټلویزیون او راډیو په یوه مناسب قیمت وپلوري، په همدې پیسو کولای شي ازاد او ملي ټلویزیون او راډیو فعال کړي، چې د ټولو خلکو د هیلو سکارندویي وکړي.

د ولسمشر سباغلي کرزي د حکومت دیموکراتو اشخاصو ته د راډیو ټلویزیون د اصلاح بله لاره داده چې دوو میاشتو پورې دې کابل راډیو ټلویزیون ټول نشرات او په موقت ډول دمامورینو معاشونه بند کړي، که چېرې بیا هم اصلاحات رانغلل د راډیو ټلویزیون ناپیلو مامورینو ته دې بل ځای کار پیدا کړي او تنظیمي مامورین دې خپل تنظیم ته پرېږدي او د راډیو په تېره بیا د ټلویزیون خپرونې دې تر هغه پورې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ودروي، چې د اصلاحاتو شرایط برابر شي، ځکه تـر زهرجنـو، تنظیمي، سمتي او کرکجنو خپرونو او تر هغو خپرونـو چـې لـه هغو څخه د ملي نفاق او کرکې بوی راځي، (نه خپرونې) ښـې دي، غبرګون خو نه را ولاړوي. اوس د کابل ټلویزیون پر ځای اکثره خلک د نورو هېوادونـو ټلویزیونونـه ګـوري، علـت یـې همدا دی چې په کابل ټلویزیون کې داسې څه نه شته چې د خلکو ذوق خړوب کړي، نو پر هغو ټلویزیوني خپرونو چې تـر ګټې یې زیان زیات دی، ولې بې ځایه لګښت وشي؟ هغـه هـم دبیت المال لګښت.

په درناوي

په هېواد کې د مطبوعاتو د رښتینې ازادۍ په هیله

د هیلې اداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

په افغانستان کې بهرني ځواکونه
ګټې او زيانونه

له اخلاقي، ملي، دودیز اوعقیده یي پلوه دا خبره سړی ته ډېره ګرانه پرېوزي، چې په خپل هېواد کې بهرني ځواکونه وزغمي، هغه هم داسې بهرني ځواکونه چې د یوه قوي پوځي فشار او یرغل په نتیجه کې هېواد ته داخل شوي وي، خو په اوسنۍ نړۍ کې په تېره بیا د نړۍ له یو قطبه کېدو راهیسې پخواني ارزښتونه اوایډیالونه یو څه بدل شوي او نور هم د بدلېدو په حال کې دي.

اوس د منطق ځای زور او د اخلاقو او ایډیالونو ځای اقتصاد یا پیسو نیولای، د عصري ټکنالوژۍ سیلاب د غیرتونو او کلتورونو ډېر ټینګ دېوالونه نړولي، نو ځکه خو چې مشر لالا(د امریکا متحده ایالات) هره خبره کوي هغه په نړۍ کې د کانې کرښه ده او څوک یې د بدلاته حق او جرئت نه لري،د نړۍ په هر ځای هره سیمه او هر هېواد کې یې چې هر سیاسي شخص، هر ګوند او هر حکومت ته طبعه خرابه شي نو لومړی ورته پلمې جوړې کړي او بیا یې د له منځه وړلو لپاره د زور اسونه زین کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کومه داسې خبره یا پېښه چې هغې ته د منطق غابنې نه جوړېږي، هغه بیا ملګرو ملتونو او یا هم نورو هېوادونو ته حواله کړي، چې د دوی له خوښې سره سم یې حل کړي، لنډه داچې زور او اقتصاد زمونږ د اوسني عصر کلتور او منطق دی، هغو ټولنو، هېوادونو او ډلو چې له دې کلتور سره ځان عیار کړی، له غیرت او سرلوړۍ پرته د ژوند له خوږلنیو برخمن شوي، خو هغه څوک چې د دې کلتور پرمخالف لوري روان دي له ستونزو سره مخامخېږي.

زمونږ هېواد او زمونږ ولس په همدغسې یوې دوه لارې کې ولاړ دی، یا به د زور منطق ته غاړه ږدي او یا به هم مخالفت کوي، د مخالفت مانا یوه نا اندوله جګړه ده چې د نړۍ د ټولو زورورو د مجموعې پر وړاندې به د یوه جګړه ځپلي، بې کسه او بې وسه ولس له خوا تر سره کېږي او نتیجه به یې هم زمونږ د هېواد لا ویجاړي او د ولس بربادي وي. د همدې بهرنیو ځواکونو پر وړاندې د بري د یو فیصده اټکل په حالت کې به هم زمونږ ولس دومره ځپل شوی وي چې د هر ګاونډي لاسوهنې ته به پراخه زمینه برابره شوې وي، د هېواد دفاعي ځواک به کمزوری شوی وي او د هېڅ ګاونډي د یرغل د پر شا تمبولو وس به پاتې نه وي.

په دې حالت کې به د افغانستان ګاونډي دومره زړور شي چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ښکاره ډول به افغانستان کې مداخله کوي، ان د خاورې د نیولو تر حده، هغه وخت کې د ګاونډیو هېوادونو سترګې نه له نړیولالو زبرځواکونو سوځي اونه هم له ملګرو ملتونو، ځکه چې د قدرت او سیاست دا دواړه سرچینې به په افغانستان کې ماتې شوې وي، افغانستان به بیا په سیاسي انزوا کې وي او دا کار به ګاونډیو هېوادونو ته ښه فرصت په لاس ورکړي، چې خپل ناوړه هدفونه تر لاسه کړي، په ټوله نړۍ کې به داسې کوم هېواد او داسې کوم ځواک نه وي چې هغوی د افغانانو غم وخوري او مرستې ته یې راودانګي، نو په دې ډول به یو ځپل شوی هېواد د ګاونډیو خوښې او ترحم (!) ته پاتې شي او ټول هېواد به له کورنیو جګړو او نا خوالو سره مخ شي.

نو په دواړو حالتونو کې زموږ ولس زیان زغمي، نو د لومړي حالت زیان تر دویم هغه لږ دی، په لومړي حالت کې د هېواد د خاورې بشپړتیاتضمینېږي، د ګاونډیو هېوادونو لاسوهنې کمېږي، یوازې د بهرنیو زبرځواکونو د سیاسي تګلارو سیوری دلته غورځېږي، په دویم حالت کې (له سیاسي او پوځي یرغل سره د مخالفت حالت کې) تر یوه اوږده ستومانوونکي مقاومت وروسته که کومه ثمره هم تر لاسه شي نو دا ثمره به هم د ګاونډیو هېوادونو لاس ته ورځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په داسې حالاتو کې نوزمورې ولس د (بدو) او (بدترو) تر منځ په یوه حالت کې واقع دی، که هر څومره هڅه وکړي یو نه یوه سره به مخامخې، خو ښه لاره دا ده چې اوس مورې د (بدترو) پر ځای(بد) انتخاب کړو، کله مو چې د بدن غړي کوشپر او تکور شول بیا به له بد حالت نه د (ښه) حالت پر لور ګامونه اخلو.

د همداسې یو ښه حالت په هیله

د هیلې اداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

تر چټې وتې مطبوعات

زمونږ په ټولنه کې افراط او تفریط د ټولنیز او سیاسي ژوندانه یو دود ګرځېدلای،په هره برخه کې کله دومره افراط کوو چې تصور نه کېږي او کله بیا پوره کار کې د تفریط دومره درجې ته راټیټ شو، چې دا هم د چا په خیال کې نه ګرځي، په دې تېرو شل پنځه ویشتو کلونو کې خو دې افراط او تفریط سره ښه غبرګه نیولې، کله به یې یو څملوه او کله بل، ښه د مزې سره لوټ په لوټ واوښتل خو بیا هم حالات منځني حد ته نه دي را رسېدلي.

په سیاسي ډګر کې یو وخت داسې و چې نه یوازې نا مذهبه، بلکې مذهب ضد لاړه خپله شوه، د چا چې به سپینې جامې پر تن وې، خولې او لونګې به یې پر سر وه او ږېره به یې پر مخ ، نو په زوره به یې ځان د توپ خولې ته ترلی و، آن پر افغاني سکانو هم د اخوانیت ټاپه لګېدله او «د اسلام په جامه د انګریز د جاسوسانو په نامه» په زرګونو بې ګناه افغانان تر خاورو لاندې، په زرګونو لادرکه او په زرګونو نور د زندانونو د تورو پنجرو شاته را حصار شول. کله چې د مذهب او دین پتنګانو ته وار راورسېد، نو بیا خو هر سرلوڅی، تحصیل کړی او ان دریشي کړی شخص د تکفیر په تور تورن شو، د دین پتنګان په خپل چلند کې تر دې حده پورته شول چې ان کابل مېشتي ملیان او قاریان یې هم خلکیان وبلل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې نړۍ دوو کلونو کې دوه درې موضوعګانې (د بشر حقوق، د ښځو حقوق او ډیموکراسي) داسې دي چې دومره زیاتې په خولو کې اړول کېږي را اړول کېږي چې نور یې نو خوند ببخي پیکه شوی، د بشر د حقوق پلویان وایي د عقیدې او فکر بیان د انسان طبیعي حق دی او دا هېڅ حدود نه لري، په اساسي قانون کې باید د بشر حقوقو دا اصل کټ مټ ځای شي، خو په ناټاکلي برید کې د بشر د حقوقو د ازادۍ او نورو چارو اسلامپال مخالفین بیا وایي: «انسان نه دی ازاد مګر په چوکاټ د شریعت د اسلام کې» د دوی نظر دادی چې باید په اساسي قانون کې دا خبره قید شي چې «په افغانستان کې هېڅ هغه قانون چې د اسلام مخالف او مغایر وي نه شي وضع کېدی». دوی نه یوازې د اسلام د (مخالف) قانون مخالف دی، بلکې د (مغایر) هم مخالف دي او د انسان ازادي یوازې د اسلامي لارښوونو او ارزښتونو په حدودو کې مجاز ګڼي او بس.

د ډیموکراسۍ پلویان هم داسې یو افراط ته رسېدلي چې هره ګډوډۍ، هر بې سروبوله کار، تر مذهبي، کلتوري ارزښتونو پښه اړول، ورته ډیموکراسي ښکاري. خو مخالفین یې بیا خپله ډیموکراسي سور کفر ګڼي او آن له لفظ سره یې مخالفت کوي. د ښځو د حقوقو پلویان او پلویانې بیا له نارینه و سره په تول پوره او برابره ازادي غواړي او په دې برخه کې هېڅ پوله او برید نه پیژني، ځینې یې لاڅو ګامه نور هم وړاندې ځي او په تېره زمانه کې د ښځو د ځپل شویو حقوقو د اعادې او جبران خبرې کوي. په کابل کې د ښځو د حقوقو په باب په یو جوړ شوي سیمینار کې د ښځو د حقوقو په باب، د نارینه وو له خوا پر

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوې غوړه مالۍ او سپېرونې سرېپره، يوې ښځې وويل: «مور نه يوازې په اوسنې وخت کې د ښځو او نارينه و د حقوقو پر تساوۍ ټينګار کوو، بلکې مور په تېره زمانه کې د ښځو پر حقوقو د شويو تېريو د جبران غوښتونکې هم يو، اصلي تساوی هغه وخت رامنځته کېدلای شي چې د حقوقو د تلافۍ او جبران مسله سپينه شي....» ددې مېرمنې په وينا: «څوارلس سوه کاله کېږي چې د نارينه و له خوا ښځه په اشپزخانې(پخلنځي) وردننه شوې ده، ښځه هلته اسيره ده او نارينه بهر دی، نو اوس بايد څوارلس سوه کاله نارينه په اشپڼخانه وردا خل شي او ښځې بهر يوه پښه پر بله واړوي نو زمور به هله زړه يخ شي او هله به د حقوقو د حقيقي تساوۍ خبره رامنځته شي....»

خو په همدې ټولنه کې په همدې ښار او اطراف کې د ښځو د حقوقو مخالفين لا هم د خپلې لاسبرۍ د منطق پر اس سپاره دي، اوس هم ښځې د کو ر او ګور موجود ګڼي او بس،يو نيم لا د دنيا له وېرې دا خبره کوي چې مور د ښځو ازادي منو خو «په شريعت د اسلام کې» او «هغه ازادي چې مخالفه د اسلام او يا احکام د شريعت وي هغه د منلو ور نه ده....»

د افراط او تفريط په دې تاوده بهير کې بله مهمه مسله د مطبوعاتو ده، مطبوعاتو هم هغه لار خپله کړې چې په دې نورو برخو کې د ټولنې د کلتور يو ه برخه ګرځېدلې ده، د طالبانو د نظام تر ړنګېدو وروسته يو دم د مطبوعاتو او مطبوعاتيانو بازار تود شو، داسې لکه له ګرمې کتوې څخه چې برغولې پورته کړې، هرې خواته يې بخار خور شو، يوازې په لومړيو څو مياشتو کې په لسګونو اخبارونه، جريدې، او مجلې چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

شول، راډيو ټلويزيون فعال شو او خبري اژانسونو پر فعاليت پيل وکړ.

په لومړيو ورځوکې خو ښه او اسانه کار دا و چې د مطبوعاتو تېره توره ټوله د طالبانو او د هغو د نظام غندلو ته متوجه وه، هر چا به د خپل قلم او ليکنې څوکه طالبانو ته اړم کړې وه، ګرمه موضوع طالب او همدا طالب نظام و، دې وخت کې په کابل کې هېڅ خپرونې د دې جرئت ونه کړ چې د پخوانيو جنګسالارانو د بيا واکمنۍ، بيا درغلۍ او بيا ورانۍ په باب د چا غږ او نظر منعکس کړي، د طالب د غيبت پاڼه هم ورځ پر ورځ سړېدله، زړېدله او سولېدله، نور نو مطبوعاتوته موضوع پاتې نه وه، د مطبوعاتو شمېر هم ورځ پر ورځ زياتېده آن تر دې چې د ټول هېواد په کچه د ټولو خپرونو شمېر تر (۲۵۰) عنوانو هم ورواوښت، يو شمېر راډيوګانې هم فعالې شوې او نړيوالو راډيو ګانو هم د افغانستان لپاره وخت څو برابره زيات کړ، دا وخت نو اکثره مطبوعات د موضوع د فقر او د موضوع له نشتوالي سره مخامخ شول، ديموکراسي، د ښځو او بشر حقوق داسې عامې موضوعګانې وې، چې ليکنې پرې کېدی شوې، که څه هم اکثره تکراري وې، خو خورا ډېر مطالب يې ورکول، په ديموکراسۍ او پراخ نظرۍ کې خو خبره دې حد ته ورسېده چې آن پر اسلام هم برید وشو، يوه جريده او د هغې چلوونکی پرې کاذب شهرت ته ورسېدل، دښځو حقوقو باندې هم ښه زيات شخوند ووهل شو او د بشر حقوق هم همدارنګه، ان تر دې حده چې د ښځو د حقوقو اود بشر د حقوقو پخواني سرسخته مخالفينو هم دا ځل د هغوی د حقوقو د ملاتړو او

(c) ketabton.com: The Digital Library

مدعیانو رول تر سره کاوه.

کله چې دا ټولې موضوعګانې وارول شوې او هېڅ خپرونې ته په کې نوره د مثبت او منفي شهرت زمینه برابره نه شوه، نو بیا د ملي ارزښتونو، ملي شخصیتونو، ملي نومونو او اصطلاحاتو پر ځای ایراني نومونه وکارېدل، پر هرې هغې کلمې پسې یې اور لړوني را واخیستل چې د ټولو افغانانو په خولو او ذهنونو خواږه لګېدل، له پوهنتون، پوهنځي، ښاروالۍ نه نیولې، بیا تر ستري محکمې پورې د ټولو افغاني نومونو لپاره ایراني ځای ناستي را وکارېدل، د افغانستان پر ملي ترمینالوژۍ دا یرغل د ایران پلوه ډلو له خوا د هغوی په خپرېدونکو خپرونو کې تر سره شو.

ځینې خپرونو خو خپل صحافت هم د ایراني خپرونو په شان رنګ کړ، لنډه دا چې دې ډول خپرونو او د هغو چلوونکو په «صادقانه ډول» د دوی د خپلو حامیانو لپاره په اصطلاح «خودکش بیګانه پرور» رول تر سره کړ.

د ملي ترمیناوژۍ د ادالانه بدلانه تر څنګ یې د ملت احساس او زړه ته هم ګوتې ورورې، د «افغانستان» او «افغان» نوم د بدلانه لپاره یې هڅې پیل کړې، په خپلو خپرونوکې یې د ایران د راډیویي خپرونو په شان د «افغان» پر ځای د «افغانستاني» اصطلاح وکاروله او نورې په لسګونو داسې کلمې او جملې یې استعمال کړې چې په مطلق ډول د هېواد او ملت د ملي ګټو پر ضد وې، په دې ډول یو شمېر خپرونې تر دې بریده تر چتې ووتې چې نه یوازې د قلم عفت او د بیان حدود یې تر پښو لاندې کړل، بلکې د هېواد ملي ګټې یې هم زیانمنې کړې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دې کې هېڅ شک نه شته چې د بیان او قلم ازادي د انسان حق دی، خو دا حق تر هغه وخته محفوظ دی چې د نورو ازادي متضرره نه کړي، اوس په هېواد کې د مطبوعاتو قانون نافذ دی او د مطبوعاتو په قانون کې هېڅ داسې خپرونې ته اجازه نه شته چې د هېواد او د خلکو د لوړو ګټو پر ضد خپرونې وکړي، دا خپرونې دولتي وي او که نادولتي، د هرې ډلې او ارګان له خوا چې خپرېږي، باید د هېواد لوړې ګټې په پام کې ونیسي.

د هېواد له چارواکو او نورو اړوندو ارګانونو څخه چې دا قانون یې نافذ کړی دی، هم په درناوي هیله کېږي لکه څنګه چې یې د مطبوعاتو قانون نافذ کړی باید عملي یې هم کړي، که چېرې د ناقانونیت په حالت کې مطبوعات هره خطا وکړي، نو د قانون نشتوالی به ورته یوه پلمه او مجوز شي، خو که د قانون په شتوالي کې بیا هم سهوه، خطا او هېواد ضد عمل تر سره کېږي، نو مسولیت به یې د چا پر غاړه وي؟ زمونږ په نظر د مطبوعاتو قانون باید مطبوعاتي انارشي، مطبوعاتي زهر او مطبوعاتي تېری ټول کنټرول، رفع او دفع کړي، که نه نو تر ((زهرجنو مطبوعاتو)) ((نه)) مطبوعات ډېر ښه دي.

په هېواد کې د سپېڅلو مطبوعاتو د رښتینې ازادۍ په هیله

دهیلې اداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغاني سفارتونه
د تنظيمواکې مورچلونه

له هغې ورځې چې په افغانستان کې تنظيمې اړيکي د واک و ځواک، څوکې اومقام معيارونه ګڼل شوي، بيا نو دې هېواد ښه ورځ نه ده ليدلې، هر سياسي ګوند چې واک ته رسېدلای نو که ټول نه وي اکثره مامورين يې خو له سره عوض کړي او پر ځای يې د خپلې فکري ليکې پلويان مقرر کړي دي، د دا ډول تقرر لړۍ دسردار محمد داوود خان له وخته پيل شوه، داوودخان د خپلې واکمنې پر مهال د تاسيس شوي ګوند «ملي غورځنګ» يو شمېر غړو ته دولتي پوستونه ورکړل، خو دا پوستونه يوازې د ګوندي معيارونو له مخې نه، بلکې د اشخاصو خپله مسلکي پوهه او تخصص هم په کې مطرح و، په ټوليز ډول دامهال لږه فيصدي کسان دتنظيمي اړيکو له مخې لوړو پوستونو ته رسېدلي وو.

په زياته کچه د تنظيمي معيارونو له مخې پر لوړو پوستونو د اشخاصو تقرر، د خلکيانو له واکمنۍ سره سم پيل شو، د ګوند رهبر او هر غړي ته د ګوند د سابقې، پورۍ او قرابت له مخې په

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترتیب سره لوړې چوکۍ ځانګړې شوې، د خلکیانو د کابینې په سلو کې یوازې «پنځه سلنه» وزیران د لوړو زده کړو خاوندانو وو، نورو ټولو یوازې ګوندي پوهه او ګروهه لرله، په خلکي پړاو کې نه یوازې له لوړو څوکیو ګوندي دایره راتاوه شوه، بلکې تر دې برې ټیټې پورې پورې هم دا لړۍ ورسېدله، د ټیټو پوستونو امران هم د پوره واک او ځواک خاوندان ځکه وو، چې ګوندي مشر ویلي وو: «زما د ګوند هر غړی په هر ځای کې چې وي هغومره صلاحیت او واک لري لکه زه». د دې خبرې عملي مانا دا وه چې د ګوند هر غړی په خپله سیمه او ساحه کې د جمهور ریس په اندازه واک او صلاحیت لري او یا هم د جمهور ریس ټولې غوښتنې عملي کولای شي.

په خلکي پړاو کې نه یوازې په کورنۍ کچه، پر دولتي څوکیو د ګوندي غړو د واک منګولې ټینګې وې، بلکې په نړیواله کچه د نړۍ په بېلابېلو هېوادونو کې د افغانستان سیاسي نماینده ګیو او سفارتونو کې هم همدا حال و او هغه څوک به د سفیر او یا کوم بل مهم کار کوونکي په توګه مقرر ېده چې یا به ګوندي و او یا به هم د ګوند سرسخت پلوی و، د شوروي یرغل په کلونو کې هم ګوندي اړیکي او شوروي پالنه د تقرر غټ معیارونه وو، په ځانګړي ډول په بهرکې د افغانستان په

(c) ketabton.com: The Digital Library

سیاسي نماینده ګیو کې.

د ثور د (۷)مې په سور اوښتون پسې چې کله د ثور (۸)مې شین اوښتون رامنځته شو، نو نه یوازې تېره ترخه تجربه تکرار شوه، بلکې دوی لاپه کې څو ګامه نور هم پر مخوړاندې لاړل، د ثور(۸)مې ته په حقیقت کې د ثور (۷) مه ځکه ویلای شو، چې مختلفې جهادي لښکرې د ثور پر (۲) مه نېټه کابل ښار ته وردا خل شوې او د یو شمېر جهادي ډلو الحادي موئتلفین لاتر دوی د مخه په کابل کې ځای پر ځای وو، د ثور (۲)مې نېټې تر ماسپښین مهاله د کابل ښار ټولې سیمې د دوی لاس ته ورغلې وې، یوه ورځ وروسته (دثور پر ۷مه) باید پخوانی دولت رسماً ړنګ او د مجاهدینو نوی حکومت جوړ شوی وای، څرنګه چې دا ورځ په افغانستان کې د ټولو جهادي ډلو د مخالفینو (خلکیانو او پرچمیانو)د بري ورځ وه او د ثور د (۷)مې انقلاب په نامه یادېده، نو داسې تصادف پېښ شو چې دا ورځ د دوی د بري ورځ هم شوه، دا بیا ډېره سخته وه، چې دوی اینده کې په خپلو تبلغاتو کې د ثور (۷) مه په بدو الفاظو یاده کړي، ځکه افاده یې سختېدله، د ثور کومه اوومه؟ الحادي که جهادي؟ نو ځکه دوی د واک رسمي انتقال د ثور(۸)مې ته منتقل کړ. په دې پراو کې سره له دې چې د هېواد په ګوټ ګوټ په تېره بیا په

(c) ketabton.com: The Digital Library

کابل کې جګړه روانه وه او د دولت اکثره ارګانونه فلج وو، خو په افغاني سفارتونو کې د تنظیمي روابطو له مخې تقرر ښه په زغرده روان و، د تقرر اصلي کیلي د جمیعت تنظیم او په تېره بیا د نظار شورا په لاس کې وه، په دې پړاو کې اکثرو افغاني سفارتونو او قونسلګریو کې هغه اشخاص مقرر شول چې د جمیعت تنظیم غړي وو او یا هم دې تنظیم ته وفادار وو.

په لومړي پړاو کې د جمیعت تنظیم څو نورو موئتلفو تنظیمونو ته هم څه نا څه ونډه ورکړل شوه، خوکله چې دې تنظیمونو له جمیعت تنظیم څخه سیاسي واټن اختیاراوه، د هغوی غړي هم له خپلو دندو ګوښه کېدل، په دې پړاو کې نه یوازې تنظیمي معیارونه په پام کې ساتل شوي وو، بلکې قومي انتساب او د خپلولۍ اړیکو ته هم زیات ارزښت ورکول کېده، مسلکي پوهې او تخصص تاکونکی رول نه درلود، په سلو کې پنځه کسه هم د تخصص له مخې نه وو مقرر شوي. کله چې پر کابل ښار د جمیعت تنظیم نیمواکه واکمني پای ته ورسېدله او د طالبانو اسلامي تحریک پر کابل خپل مطلق واک ټینګ کړ، نو داسې تصور کېده، چې نړۍ به د طالبانو حکومت په رسمیت وپېژني او په افغاني سفارتونوکې به پخوانۍ تنظیمواکي له منځه ولاړه شي، خود طالبانو د افراطي چال چلند له امله نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوازې د نړۍ لپوالتیا او خواخوږي راخپله نه شوه، بلکې ټوله نړۍ د طالبانو د مخالفت لپاره یوه خوله شوه.

دا مهال د افغاني سفارتونو یو شمېر کارکوونکو د طالبانو ملاتړ وکړ او داسې تصور یې کاوه چې د طالبانو حکومت به د نړۍ د هېوادونو له خوا په رسمیت وپېژندل شي او مورږ به پر خپل ځای پاتې شو، یو شمېر نورو د سفارتونو مالونه خرڅ کړل او سفارتونه یې خوشې کړل، د جمیعت تنظیم اکثره غړي او پلویان لاپر خپلو څوکیو پاتې وو، یوازې سعودي عربستان، متحده عربي اماراتو او پاکستان د طالبانو حکومت په رسمیت وپېژانده.

په نتیجه کې داسې یو حالت رامنځ ته شو چې د نړۍ اکثرو هېوادونو هغه څوک د افغانستان د حکومت په توګه په رسمیت پېژندل چې هغوی په افغانستان کې په سلو کې پر پنځه فیصده خاوره واک درلود او برعکس هغه چا چې پر پنځه نوي فیصده خاوره واک درلود، هغوی یوازې د نړۍ درېو هېوادونو په رسمیت پېژندل، دې حالت افغانستان په خپل ټول تاریخ کې له سختې دیپلوماټیکې انزوا سره مخامخ کړ، هغو کسانو چې دا مهال یې په سفارتونوکې کار کاوه د افغانستان نماینده ګي نه کوله، په ښکاره د تنظیمونو په استازۍ غږېدل، له سفارتونو

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې د تنظيمونو تبليغاتي اونشراتي مرکزونه جوړ کړي وو، په هند کې د افغانستان د سفارت له خوا خپرېدونکې «ميزان» جريده چې د افغانستان د ملي پانګې په لګښت خپرېدله، د جميعت او نظارشورا د يو نشراتي ارګان حيثيت لاره، دې خوا په پاکستان کې د افغانستان سفارت چې د طالبانو په واک کې و، د طالبانو د اسلامي تحريک يو ستر تبليغاتي مرکز و، په ملګرو ملتونو کې د افغانستان استازی په حقيقت کې د جميعت د تنظيم استازی و، ښاغلی روان فرهادي د افغانستان په «استازی» د ملګرو ملتونو له خوا پر افغانستان لګېدلي بنديزونه تائيد کړل.

دا د دنيا د دپلوماسۍ په تاريخ کې تر ټولو يو تور داغ دی چې د يو مملکت استازی دې د خپل مملکت پر ضد لګېدونکي بنديزونه تائيد کړي، ښاغلي فرهادي خو طالبانو څخه د جميعت تنظيم د غچ اخيستلو په نيت دا کار وکړ، خو دې ته يې پام نه و چې دې کار سره به افغان ولس ته څومره زيان رسېږي، دې نه ښکاره معلومېږي چې دې اشخاصو، تنظيمونو ته کار کاوه، نه د افغانستان ملي ګټو ته او اوس هم دا لرۍ روانه ده. په درېيو سفارتونو (سعودي، اماراتو او پاکستان) کې د طالبانو له خوا له شوي تقرر څخه سړی دا نتيجه اخلي چې که

(c) ketabton.com: The Digital Library

نورو هېوادونو هم، طالبان په رسمیت پېژندلي وای حال به تردې بدتر و، طالبانو په هر ځای کې له یوې مخې طالبان او ملایان مقررول، دوی ته معیار طالبي او ملایي وه، په تنظیمونوکې که تنظیمي او قومي معیارونو ته زیان ارزښت ورکول کېده، نو یو نیم به په کې مسلکي شخص هم ټاکل کېده، خو د طالبانو تقرر د لاس د ورغوي په شان سپین و، له ملا او طالب پرته نور څوک په کې په زره بین هم نه لیدل کېدل.

طالبي پرې او ختم شو، وار یوځل بیا نیم ژواندي جمیعت اونظار شورا ته ورسېده، دا ځل داسې تصور کېده چې دوی به له خپلو تېرو تجربو عبرت اخیستی وي او نرم چال چلند به وکړي، د بن تر کانفرانس د مخه استاد رباني یو ځل بیا د اسلامي دولت د مشر په توګه راڅرګند شو او فرمان یې صادر کړ «هر هغه چا چې د طالبانو د واکمنۍ د مخه پر کومو څوکیو کار کاوه، د خپلو خپلو امتیازاتو په پام کې نیولو سره پر خپلو دندو مقرر دي» دا حکم عام و، په دې ډول په افغاني سفارتونوکې یوازې د جمیعت غړي پر خپل ځای پاتې شول، کله چې د بن د توافقاتو له مخې لنډ مهاله اداره را منځته شوه، نو د بهرنیو چارو وزرات بیا د جمیعت په تېره بیا د نظار شورا لاس ته ورغی او تر ننه یې په لاس کې دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د طالبانو د واک تر ړنګېدو وروسته نړیوالې ټولنې زیاته لېوالتیا درلوده چې افغانستان سره ښه خپل سیاسي روابط ټینګ کړي، یو زیات شمېر هېوادونو په افغانستان کې خپل سفارتونه پرانیستل او افغانستان هم په زیات شمېر هېوادونوکې خپل سفارتونه بیا فعال کړل، اوس په نړۍ کې د افغانستان د سفارتونو شمېر (۳۲) او د قونسلګریو شمېر نږدې (۵۸) ته رسېږي، طبعاً ګڼ شمېر مسلکي اشخاصو ته اړتیا ده چې دا ځایونه ډک کړي، خو راځو دې ته چې دا ځایونه د چا له خوا په چا ډک شوي؟ لکه څنګه چې د مخه مو وویل د بهرنیو چارو وزارت یو ځل بیا د جمیعت تنظیم په منګلو کې دی، نو په نویو پرانیستل شویو سفارتونو کې هم اکثره د همدې ډلې غړي یا پلوي اشخاص مقرر دي.

په اوسنیو مقرریو کې نه یوازې تنظیمي اړیکو ته ارزښت ورکول شوی، بلکې د جمیعت تنظیم له همېشنۍ پالیسۍ سره سم قومي او سیمه ییز انتساب او ارتباط ته هم زیات اهمیت ورکړ شوی دی، د افغانستان په اوسنیو ټولو سفارتونو کې د پښتنو سفیرانو شمېر تر شپږو تنو نه زیاتېږي، هزاره، ازبک قومونو ته منسوب ټول څلور پنځه سفیران نه شته، ټول پښتانه، هزاره، ازبک چې سره راټول کړي، نو د تاجکانو په اړه ول یې په

(c) ketabton.com: The Digital Library

سفارتونو کې ونډه په سلو کې (۲۵) ته نه رسېږي، د قونسلګریو او سفارتونو د نور پرسونل اندول تر دې هم په ټیټه کچه دی، نور ټول سفیران د قونسلګریو مسولین او پرسونل له قومي پلوه په تاجک قوم پورې تړلي دي.

د افغانستان په تاریخ کې تر اوسه پورې هېڅکله داسې حالت نه و راغلی چې قومي اندول او تناسب دې په دومره کچه خراب شي، نو اوس سړی خپله فکر کولای شي چې د افغانستان د اوسنیو چارو سمبالوونکي د ټول افغانستان استازي کوي که په افغانستان کې د یو قوم؟ که د اوسنۍ انتقالي اداري د مشرتابه مناسبات د نظار شورا یا جمیعت له مشر تابه سره خراب شي، نو ایا په ملګرو ملتونو کې به د افغانستان استازی ښاغلی روان فرهادي او په هند کې د افغانستان سفیر مسعود خلیلي د دولت د مشر اوامر ومني که د جمیعت یا نظار شورا؟ تجربو ښودلې ده چې دا او دې ته ورته اشخاص خپلو تنظیمي ګټو ته ترجیح ورکوي نه ملي ګټو ته!

یوه بله د پام وړ خبره داده چې که چېرې په افغاني سفارتونو کې قومي اندول همدومره د پښتنو په ګټه وای، نو جمیعت، ستمي ګروپونو، د بشر حقوقو سازمانونو او د ملګرو ملتونو اجنسیو به څه حال او څه غالمغال شروع کړی وای، ایا دا حالت

(c) ketabton.com: The Digital Library

به يې«افغاني سفارتونه د فاشېزم په منګولو کې» په نوم نه وای نومولای او ژر تر ژره به يې د سمون لپاره هلې ځلې نه وای پيل کړې؟ طبعاً به يې دا کار کړی وای. موږ له انتقالي اداړې، ملګرو ملتونو او نورو اړوندو ادارو څخه چې په افغانستان کې د حکومتي اداړې د سمون لپاره کار کوي، هيله کوو چې په افغاني سفارتونو کې د تنظيمي او قومي اپارتائيد دا بهير پای ته ورسوي او د مسلکي او تخصصي معيارونو له مخې دې سالمې اداړې ته لاره اواره کړي.

په ټول هېواد کې د يوې سالمې اداړې د جوړېدو په هيله
د هيلې اداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان او د ایډیالوژیو بحران

ټولنپوهان او سیاست پوهان په دې اند دي، د یوې ټولنې او ولس د کنټرول او اداري لپاره ایډیالوژي یو مهم عنصر دی، ایډیالوژي دیو ولس یا یوې ډلې پاشلي ذهنونه را ټولوي او پر یو واحد چورلیز(محور) یې را څرخوي، په ولس کې د تحرک او خوځون قوه زیاتوي، یوې مستقیمې لارې ته یې سوقوي او د قربانې تر بریده یې رسوي، په همدې وجه هغه ګوندونه، سیاسي ډلې چې قوي ایډیالوژیک ببز ولري، تر هغو نورو ډلو چې دا بنسټ یې کمزوری وي، په ولس کې زیات منبنت او ګرانښت لري، عمر یې تر نورو زیات وي او غړي یې د زیاتو فشارونو د زغملو توان لري، په سیاست کې تر ایډیالوژیک عنصر وروسته اقتصاد ، وسایل او وسایط هم مهم ځای لري، خو هېڅکله هم د خلکو د ذهنونو د تسخیر لپاره هغومره رول نه شي ادا کولای لکه ایډیالوژي یې چې لري، په نړۍ کې ببلابېلې سیاسي ډلې، ببلابېلې او مختلفې ایډیالوژۍ کاروي، خو مذهبي، قومي او وطني ایډیالوژۍ تر نورو هغو زیاتې کارېږي او ددې غټ علت شاید دا وي چې په دې ایډیالوژیو کې د انسان د دې او هغې دنیا ګټې متصورې دي، کمونیستي او

(c) ketabton.com: The Digital Library

کپټالستي نظريې هم شته، چې اکثره پر اقتصادي محور راڅرخي او دې حد ته لانه دي رسېدلي لکه مذهبي ايډيالوژۍ چې د انسان وينې، احساس، روح او روان سره يو ځای کړي.

په افغانستان کې په ښکاره ډول ايډيالوژيک جنګ د شوروي او امريکا تر منځ د سړه جنګ په بهير کې تر څلوېښتمو هجري کلونو وروسته پيل شو، دا وخت په افغانستان کې داسې ډلې را منځته شوې چې کمونيستي افکار يې درلودل او په مقابل کې يې داسې توندې ډلې را وټوکېدې چې اسلامي افکار يې درلودل او د سوچه اسلامي نظام د جوړولو لپاره يې هڅه کوله، ددې دواړو ايډيالوژيکو ليکو تر منځ نږدې پنځلس کاله فکري جګړه روانه وه، خو تر ۱۳۷۵ ل کال وروسته د يوې ليکې پلويان واک ته ورسېدل، دا فکري او تبليغاتي جګړه پر پوځي جګړې بدله شوه، دواړو ليکو په ولس کې خپل خپل پلويان لرل، عام ولس، اکثره نالوستی قشر د جهادي ډلو پلويان وو، خو د هېواد د تحصيل کړي قشر اکثره برخه بيا په دې بله ليکه کې ولاړه وه، دواړو ډلو خپل خپل بهرني او سيمه ييز پلويان لرل، چې د ايډيالوژيکو کتابونو او اثارو تر څنګ يې آن د ضرورت تر بريده وسلې او پيسې هم ورته رالېږلې، يانې دواړو لوريو ته د ايډيالوژيکي ملاتړ ترڅنګ

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوره مادي او پوځي ملاتړ هم موجود و، کله چې پر ۱۳۵۸ل کال شوروي لښکرو پر افغانستان یرغل وکړ، نو په ملګروملتونو کې د امریکا د متحده ایالتونو سفیر، افغانستان (تر ستوني تېره شوې مړۍ) وګڼله او ویې ویل چې اوس باید د پاکستان د دفاع او ملاتړ غم وخوړل شي. کله چې د انګلستان د بهرنیو چارو وزیر مصر ته سفر وکړ، نو د مصر له حکومت څخه یې هیله وکړه چې افغان مجاهدینو یا مقاومت کوونکو ته روسي مارک وسله ورکړي، د مصر حکومت هغه وخت استدلال کاوه، د وسلې ورکړه بې ګټې ده او مقاومت به نتیجه ورنه کړي، خو د انګلستان د بهرنیو چاور وزیر څرګنده کړه چې افغانستان کې افغانان نه جنګېږي، بلکې عقیده یا ایډیالوژي جنګیږي، ددې خبرې مانا دا ده چې انګریز سیاستپوهانو د جګړې ایډیالوژیک عنصر ته ډېر ارزښت ورکاوه.

د شوروي یرغل په کلونو کې او تر هغې وروسته د شوروي پلوه حکومت د واکمنۍ په ټول (۱۴) کلن بهیر کې دا ثابته شوه چې ایډیالوژي تر هر بل عنصر زیاته او ښه وجنګېده، د ایډیالوژیک جنګ په کلونو کې د ایډیالوژیو کاروونکي له دوو سختو چلنجونو سره مخامخ شول، په دې ننګونو کې یو انحراف او بل مصداق و، یا په بله ژبه وینا او عمل، د جګړې په

(c) ketabton.com: The Digital Library

کلونو کې په سوونو څه په زرګونو داسې زړه بوږنوونکې پېښې را منځته شوې چې د ایډیالوژیو د کارووونکو د شعارونو او عمل تر منځ په تضاد او ټکر کې وې، دې کار د ایډیالوژیو پر کارووونکو باندې د خلکو د باور کچه راټیټه کړه، د مذهبي ایډیالوژیو پر کارووونکو د بې اعتمادۍ روحیه هغه وخت لا پسې پیاوړې شوه، چې مختلفې جهادي او الحادي ډلې په ائتلافي او ائتلافي ضد ډول کابل ښار ته ورننوتې، دې وخت کې د مذهب او دین په نامه شعار او د جګړې مشروعیت خلکو سره ګڼې پوښتنې پیدا کړې او دا خبره نوره خلکو ته تقریباً سپینه شوه چې په افغانستان کې د جګړې دوام یوازې د قدرت د ساتنې، پالنې، لاسته راوړنې او ځانې ګټو لپاره دی، نه د مذهبي اصولو د تطبیق او مصداق لپاره.

په کابل کې د جګړې په ګرمو شېبو کې یو «جهادي مشر» په خپل یو خصوصي مجلس کې دا خبره په ډاګه کړه چې «جنګ ایډیالوژي در افغانستان به پایان رسیده حالا بازار قومیت گرم است». ددې جهادي مشر په اند جنګ له اسلامي ایډیالوژۍ څخه قومي حالت ته اوښتی دی. دې حالت ولس پر دې ډول خلکو نور هم بې باوره کړ. د خپلو ځانې ګټو لپاره له بېلابېلو الحادي ډلو ټپلو سره پټ او ښکاره ائتلاف او معاملې هر څه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاس د ورغوي په شان روښانه کړل، دې کار آن د الفاظو په مفاهيمو کې بدلون راوست، يو وخت (مجاهد) هغه چاته ويل کېده چې د شوروي يرغلګرو پر وړاندې يې وسلواله مبارزه کوله، بيا داسې وخت راغی چې هر چا وسله لرله او د کوم پخواني جهادي تنظيم په ليکو کې به تنظيم و، نو هغه ته به (مجاهد) ويل کېده، ددې خبرې يو علت دا و چې دا وخت د وسلې لېږد رالېږد او استعمال اکثره د پخوانيو مجاهدينو په لاس کې و، وروسته هر وسلوال ته د (مجاهد) خطاب کول دومره عام شول چې ننګرهار کې چا له کوم سپين ږيري څخه پوښتنه وکړه چې ماما زوی دې څه کار کوي؟ هغه ورته په ځواب کې وويل: «امريکايانو سره مجاهد دی».

په واقعيت کې د سپينږيري زوی د امريکايانو په خاصو افغان ساتونکو يا باډيګارډانو کې يو عسکر و، هغوی د ډبلې تنخوا په بدل کې د ځان دساتنې لپاره استخدام کړی و، خو سپين ږيري ته خپل وسله وال زوی په مستعمله مانا (مجاهد) ښکارېده. په همدې ښار او دې ته ورته په څو نورو ښارونو کې داسې پخواني جهادي قومندانان شته چې کورونه يې امريکايانو ته د مياشتې په زرګونو ډالرو کرايه ورکړي دي خو عام ولس کې د جهاد زمزمې کوي، کله چې امريکايي پوځونه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

کابل په شمال کې د طالبانو پر مورچلونو بمبارد کاوه، نو یو جهادي مشر په مایوسانه لهجه وویل: «دا بمونه واره واره(واړه، واړه) دي باید غت غت (غټ، غټ) واچوئ، (کی تاثیر کی زیات وکي) (زیات تاثیر وکړي) »طالبانو که هر څومره بربریت او وحشت درلود، خو پر اسلام یې هېڅوک شک نه شي کولای، خو د سیاسي ګټو لپاره د جهاد د نامه همدا کارוونکي، امریکایانو ته لاس غځوي چې خپل مخالفین پرې وځپي، کله چې امریکایانو ددې ډول جهادیانو پرله پسې غوښتنو ته لبیک ووایه او تر اتوم لږ کوچني بمونه یې وکارول، نو بیا ورته دوی موسکي شول او ویې ویل: «حالا دیګر خوب شد».

کله چې د امریکایانو د مرګوني پوځي فشار په نتیجه کې د طالبانو اسلامي امارت ړنګ شو، نو پر ځای یې یو ځل بیا هغه وسله والې ملېشې چې پر ځان یې د اسلام پرده راغوړولې وه، واک ته ورسېدې، دې ډول خلکو ته د واک بیا ور رسېدل د بعث بعدالموت حیثیت لاره، یو ځل بیا د پردې پر مخ د افغانستان د اسلامي دولت کلیشه او د هغه دولت پخوانی مشر په نوي فاتحانه انداز کې را څرګند شو او دا وار ته ورسره د دیموکراسۍ، نړیوال تروریزم او نور... شعارونه هم ملـه شول. دې کې هېڅ شک نه شته چې د بېړنۍ لویې جرګې ټول لګښت

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نااسلامي هېوادونو او امريکايانو له خوا پرې شوی و، د لويې جرګې ټول غړي پر دې واقيعيت پوهېدل چې د ا جرګه د بې **۵۲** الوتکو د وزرونو تر سيوري لاندې په پراخه کچه ډډه کې جوړه شوې او يو لښکر جهادي او الحادي مشرانو ته يې په لومړي ليکه کې ځای ورکړی و،خو دوی بيا هم د جهاد شعار زمزمه کاوه، شيخ محمد اصف محسيني خولاجرګې ته دا وړاندیز هم وکړ چې تر (انتقالي) لفظ وړاندې دې د (اسلامي) کلمه راشي او د دولت جوهر دې اصلاً اسلام وي، هلته هم يو شمېر ازادو کتونکو سره دا پوښتنه وه چې د ا جهاد لکه چې يوازې د روسانو پر ضد کېږي او په اصطلاح د نورو کفارو پر ضد نه کېږي.

کله چې د امريکايانو په راتګ سره نوی حکومت رامنځته شو او لنډ مهاله او منځمهاله پراوونه يې ووهل، نو دې سره د سياسي ګوندونو په ايډيالوژيک تګلوري کې هم بدلون راغی، سياسي ګوندونو هم د انجوګانو بڼه غوره کړه، اوس هر ګوند او ډله کوښښ کوي، چې له هرې ممکنې لارې ځان ته پانګه پيدا کړي، هېڅوک هم خپلې ايډيالوژۍ ته وفادار پاتې نه شول، ايډيالوژيو خپل اصلي رنګ بايلود ، شعارونه او عنوانونه، رد وبدل شول،ولس اوس نه پوهېږي چې پر چا باور وکړي او کومې ايډيالوژۍ ته پناه يوسي، د دولت د مشرانو زيات وخت په

(c) ketabton.com: The Digital Library

خارجي سفرونو، روابطو او د پانګې په تر لاسه کولو او د مختلفو تنظیمي، رسمي او نارسمي جنګسالارانو او توپکسارانو په اقناع او خوشاله ساتلو تېرېږي او د ولس د ذهني انسجام، د پوځ د ذهني تربیې او د هېواد د ځوان نسل د سالمې روزنې لپاره هېڅ ډول مشخص ایډیالوژیک بنسټ نه شته، ملت پر پخوانیو سولېدلو او کلیشه شویو ایډیالوژیو د هغو د وړاندې کوونکو د ناسم چلند له امله خپل باور له لاسه ورکړی، هره ایډیالوژي چې اوس ور وړاندې شي، خلک پرې شک کوي، هر کله چې یو ملک له داسې یو حالت سره مخامخ شي، نو د دې نتیجه هغه هېواد ته ډېره دردوونکې پرېوزي، دې کار سره ولس پر بېلابېلو ذهني لارو او تګلارو وېشل کېږي، پر یوې واحدې نقطې یې د فکري تمرکز قوت له منځه ځي، په ولس کې د ملت جوړونې جوهر کمزوری کېږي، په داسې حالت کې که هر بهرنی هېواد یا بهرنۍ قوه پر هېواد یرغل وکړي، نو د هغه هېواد ولس د ذهني وېش له امله خپل دفاعي ځواک له لاسه ورکوي او بهرني ایلوونکي هېوادونه په اسانۍ سره کولای شي دا هېواد ایل کړي، افغانستان اوس د ایډیالوژیو د بحران پر همداسې یوه خطرناکه لیکه ولاړ دی.

د خلاصون په هیله

په مینه

دهیلې اداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مهال له مخې د هیلې د سریزو د چاپ څرنګوالی

ګڼه	سریزه	کال	ګڼه	میاشتې	پرله پسې
۱	هیله د کومو هیلو په هیله خپرېږي؟	لومړی ۱۳۷۶	لومړۍ	وري- غويي	۱
۲	په هیله کې د هېواودوالو هیلې انعکاس شوي او که نه؟	لومړی ۱۳۷۶	دویمه	غبرګولی-چنګاښ	۲
۳	هیله د کومو ستونزو له پیچومو تېرېږي؟	لومړی ۱۳۷۶	دریمه	زمری-وږی	۳
۴	فرهنګي بیا رغونه د لومړیتوب حق لري	لومړی ۱۳۷۶	څلورمه	تله-لړم	۴
۵	د فرهنګي چارو او اړتیاوو په باب څو وړاندیزونه	لومړی ۱۳۷۶	پنځمه	لنډی-مرغومی	۵
۶	هیله یوه کلنه شوه	لومړی ۱۳۷۶	شپږمه	سلواغه-کب	۶
۷	د فرهنګي چارو سمون او ملګرتیا ته اړتیا ده	دویم ۱۳۷۷	لومړۍ	وري- غويي	۷
۸	زمونږ د ازادو خپرونو ستونزې	دویم ۱۳۷۷	دویمه	غبرګولی-چنګاښ	۸
۹	د هېوادملي یووالی او د فرهنګیانو هیلې	دویم ۱۳۷۷	دریمه	زمری-وږی	۹
۱۰	لویدیځمېشتي افغان فرهنګیان او فرهنګي هیلې	دویم ۱۳۷۷	څلورمه	تله-لړم	۱۰
۱۱	د پښتو ژبې او ادبیاتو طلایي پړاو	دویم ۱۳۷۷	پنځمه	لېنډی-مرغومی	۱۱
۱۲	هیله دوه کلنه شوه	دویم ۱۳۷۷	شپږمه	سلواغه-کب	۱۲
۱۳	دهېواد دننه فرهنګي یون او خوځون	دریم ۱۳۷۸	لومړۍ	وري- غويي	۱۳
۱۴	((چغې مه وهئ کار وکړئ!))	دریم ۱۳۷۸	دویمه	غبرګولی-چنګاښ	۱۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵	د هېواد د تحصیل کړو اشخاصو بهیر به همداسې روان وي؟	درېیم ۱۳۷۸	درېیمه	زمری-وړی	۱۵
۱۶	شلمې پېړۍ په مخه دې نه!	درېیم ۱۳۷۸	څلورمه	تله-لړم	۱۶
۱۷	د مسلک له خاوندانو یوه هیله	درېیم ۱۳۷۸	پنځمه	لندی-مرغومی	۱۷
۱۸	هیله درې کلنه شوه	درېیم ۱۳۷۸	شپږمه	سلواغه-کب	۱۸
۱۹	((راځئ چې سره کینو په ټغر د روغې جوړې))	څلورم ۱۳۸۹	لومړۍ	وري- غویي	۱۹
۲۰	دا دنیا چا شل کړې ده؟	څلورم ۱۳۸۹	دویمه	غبرګولی-چنګاښ	۲۰
۲۱	د اوسنیو پښتو خپرونو موضوعي وېش	څلورم ۱۳۸۹	درېیمه	زمری-وړی	۲۱
۲۲	د فرهنګي کار جغرافیایي موقعیتونه	څلورم ۱۳۸۹	څلورمه	تله-لړم	۲۲
۲۳	یوه ملتپاله فرهنګي ستراتیژي	څلورم ۱۳۸۹	پنځمه	لندی-مرغومی	۲۳
۲۴	هیله د خپل ژوند دنیمې لسیزې په درشل کې	څلورم ۱۳۸۹	شپږمه	سلواغه-کب	۲۴
۲۵	کار خپله سخت کار دی	پنځم ۱۳۸۰	لومړۍ	وري- غویي	۲۵
۲۶	افغانستان، اسلام او پښتو درې ستر ارزښتونه او...	پنځم ۱۳۸۰	دویمه	غبرګولی-چنګاښ	۲۶
۲۷	بحراني شرایط او فرهنګي کار	پنځم ۱۳۸۰	درېیمه	زمری-وړی	۲۷
۲۸	که مې سل نصیحتونه ورته وکړل	پنځم ۱۳۸۰	څلورمه	تله-لړم	۲۸
۲۹	که مطبوعات ازاد شي	پنځم ۱۳۸۰	پنځمه	لندی-مرغومی	۲۹
۳۰	په هېواد کې د واک انحصار څنګه ...	پنځم ۱۳۸۰	شپږمه	سلواغه-کب	۳۰
۳۱	په کابل کې څوک، څوک ساتي؟	شپږم ۱۳۸۱	لومړۍ	وري- غویي	۳۱
۳۲	په کابل کې قانوني واک او عملي واک	شپږم ۱۳۸۱	دویمه	غبرګولی-چنګاښ	۳۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۳	سوله عدالت او که دواړه؟	شپږم ۱۳۸۱	درېیمه	زمری-وړی	۳۳
۳۴	افغانستان د ابهام پر لوري	شپږم ۱۳۸۱	څلورمه	تله-لړم	۳۴
۳۵	پر دولتي خپرونو تنظيمي انحصار څنګه ...	شپږم ۱۳۸۱	پنځمه	لندی-مرغومی	۳۵
۳۶	په افغانستان کې بهرني ځواکونه ګټې او زيانونه	شپږم ۱۳۸۱	شپږمه	سلواغه-کب	۳۶
۳۷	تر چټې وتي مطبوعات	اووم ۱۳۸۲	لومړی	وري- غويي	۳۷
۳۸	افغاني سفارتونه د تنظيموا کې مورچلونه	اووم ۱۳۸۲	دويمه	غبرګولی-چنګاښ	۳۸
۳۹	افغانستان او د ايډيالوژيو بحران	اووم ۱۳۸۲	درېیمه	زمری-وړی	۳۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

د محمد اسمعیل یون لنډه پېژندنه

محمد اسمعیل یون د حاجي محمدخان زوی پر ۱۳۴۶ل کال، د لغمان ولایت د الینګار ولسوالۍ دنیازیو په یوې روښنفکرې کورنۍ کې زېږېدلی دی.

لومړنۍ زده کړې یې د الینګار ولسوالۍ د سلینګار په لومړني ښوونځي کې سرته رسولي دي، تر هغه وروسته کابل ته راغی او په خوشال خان لېسه کې شامل شو. پر ۱۳۶۶ل کال له نومورې لېسې څخه په دویم نومره بریالی او پر ۱۳۶۷ل کال د کابل پوهنتون د ژبو او ادبیاتو پوهنځي د پښتو څانګې محصل شو. پر ۱۳۷۰ل کال له نومورې څانګې څخه اول نومره بریالی او پر همدې کال بېرته

(c) ketabton.com: The Digital Library

دپښتو څانګې د کدر غړی شو. پر ۱۳۸۵ل کال په نوموړې څانګه کې د ماسټرۍ دوره پیل شوه، یون په ډېر ښه او بریالي ډول دا دوره پایته ورسوله.

محمد اسمعیل یون له ۱۳۷۰ ل کال څخه بیا تر نن په پورې د کابل پوهنتون د ژبو او ادبیاتو پوهنځي تدریسي غړی او د «پوهندوی» علمي پوړۍ ته رسېدلی دی، پر استادۍ سربېره، استاد یون د «کابل پوهنتون»، «هیلې» او «شمشاد» مجلو د چلوونکي دنده هم په ښه ډول ترسره کړې ده. په پښتو کې د چاپېدونکې «معارف» مجلې کتونکی غړی هم و. همدارنګه دیو شمېر نورو چاپې خپرونو همکار هم پاتې شوی دی.

استاد یون پر ۱۳۸۱ل کال، په جلال اباد کې ښاروالۍ لویې جرګې ته د ختیزو ولایتونو د انتخاباتو د دفتر مشر شو، د دې جرګې لپاره تر تاکنو وروسته د جرګې غړی، بیاد جرګې د غړو له خوا د ښاروالۍ لویې جرګې دلومړي منشي په توګه انتخاب شو. استاد یون په دې جرګه کې تر خپل وروستي وسه خپل ملي او تاریخي مسولیت ادا کړ او د هېواد دښمنه عناصرو د توطیو مخه یې ونیوله.

تر دې جرګې وروسته، کله چې د افغانستان د اساسي قانون د تدوین بهیر پیل شو، نو استاد یون بیا د دې بهیر لپاره د ختیزو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولایتونو د دارالانشاد دفتر مشر وټاکل شو. په ختیزو ولایتونو کې د اساسي قانون د لویې جرګې لپاره انتخابات هم د همدې دفتر له خوا ترسره شول.استاد یون د اساسي قانون د تصویب په لویه جرګه کې د نومورې جرګې د دارالانشا د غړي په توګه خپل فعال رول ادا کړ.

ټاکل شوې وه، استاد یون په ختیزو ولایتونو کې د افغانستان د جمهوري ریاست لپاره د عمومي ټاکنو د دفتر مسول شي، خو په کابل کې د لویو جنګسالارانو او ځینو تنظیمي مشرانو له خوا پر حکومت او ملګرو ملتونو د زیات فشار له امله له کاره ګوښه شو.ملګرو ملتونو(UNAMA) استاد یون ته وړاندیز وکړ، چې په کابل کې به تر دې لوړه دنده دروسپارو، خو استاد یون ونه منله او خپلې استادۍ ته یې دوام ورکړ.

درې کاله وروسته یې د ځینو ملګرو په زیات ټینګار او غوښتنه، د جمهوري ریاست د ملي امنیت شورا په دفتر کې د فرهنګي چارو د ریاست دنده ومنله او په کابل پوهنتون کې پر استادۍ سربېره لاتر اوسه دا دنده پر مخ وړي.استاد یون پر ۱۳۸۵ل کال د افغانستان او پاکستان د امن ګډې جرګې لپاره د افغانستان له خوا د منشي په توګه غوره شو او دا دنده یې هم په ښه ډول ترسره کړه.

استاد یون د خپلواک لیکوال په توګه په تېرو شلو کلونو کې ګڼ

(c) ketabton.com: The Digital Library

شمېرفرهنګي او ټولنيز خدمتونه ترسره کړي،په ګڼو چاپي، راديويي او ټلويزيوني مرکو کې يې د و اقعيتونو او حقايقو د څرګندبيان له امله د خلکو په زړونوکې ځای نيولی دی. که څه هم ډېر خلک د يون ليکنې، مرکې او نظريات خوښوي، خو يو شمېر داسې خلک هم شته، چې د يون سرسختي مخالفين دي. د هغه ملي او ګټورو نظرياتو ته هم غلط رنګ او تعبير ورکوي، دا ډول اشخاص، چې اکثره يې زوروا کي او د سياسي ډلو ټپلو غړي او مشران دي، د استاد يون نظريات خپلو شخصي او تنظيمي ګټو ته خطر بولي، نو ځکه يې په ټينګه مخالفت کوي. زه د دې شاهد يم، هر کله چې يون کومه ليکنه او مرکه کړې، نو دده پر وړاندې يې مثبت او منفي غبرګونونه دواړه راپارولي دي، منفي غبرګونونه اکثره وخت د هغو اشخاصو او ډلو له خوا وي، چې په تېر کړکېچن سياسي بهير کې يې ډېرې نامشروع ګټې ترلاسه کړي او ځانونه يې مطرح کړي دي.

مثبت غبرګونونه اکثره د ولس دمشرانو، روښنفکرانو او نورو مخورو له خوا وي، خو استاد يون په دغسې سختو اغزنو او تنګو شرايطو کې بيا هم خپل فرهنګي، سياسي او ټولنيز کار ته دوام ورکوي.

دا اوسنی فرهنګي کار، چې تاسو يې اوس په مسلسل ډول ګورئ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا د تېرو شلو کلونو کارونه دي، چې له تېر یو نیم کال راهیسې پرې په منظم ډول کار شوی، اوډل شوي او دادی ستاسو مخې ته اینبودل کېږي، په داسې یو دولتي دفتر کې چې بوختیاوې په کې ډېرې وي، د منظم او ستر فرهنګي کار سرته رسول اسانه کار نه دی. استاد یون پر خپلو فرهنګي کارونو سربېره د ګڼو فرهنګي ټولنو د غړي، همکار او موسس غړي په توګه هم خپل فرهنګي رول ادا کړی، په پېښور کې یې د دوو المان مېشتو فرهنګي ټولنو «دافغانستان دکلتوري ودې ټولنې» او «د پښتني فرهنګ د ودې پراختیا ټولنې» د همکار په توګه د ببلابېلو لیکوالو په لسګونو اثار، ایډیټ او چاپ کړي دي. دغه راز یې په سلګونو کورنیو مشاعرو، ادبي غونډو او سیمینارونو کې ونډه اخیستې ده، خپله یې هم په لسګونو مشاعرې، سیمینارونه او علمي ورکشاپونه جوړ کړي دي.

سربېره پر دې، په یو زیات شمېر، ملي او نړیوالو کنفرانسونو کې یې په ښه ډول د خپل هېواد استازي کړې ده. دلته به یې د اثارو یادونه وکړو:

اثار

الف- پنځونې:

کتاب نوم	څرنګوالی	چاپکال
• متکور	لومړی شعري ټولګه	دویم ۱۳۸۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

- په اورونو کې سندرې دويمه شعري ټولگه دويم ۱۳۸۷

ب- راټولونې:

- هيلې گډه شعري ټولگه دويم ۱۳۸۷
- نيمگړي ارمانونه د حيران شعري ټولگه دويم ۱۳۸۷
- د لوونو فصل گډه شعري ټولگه دويم ۱۳۸۷
- د نازو انا ياد د سيمينار د ليکنو ټولگه دويم ۱۳۸۷
- د استاد الفت ټري کليات داستاد الفت ټرونه دريم ۱۳۸۷
- سيندونه هم مري د اسحق ټنگيال شعري منتخبات دويم ۱۳۸۷

ج- ژباړنې:

- د ټولنپوهنې له نظره: په افغانستان کې د واک جوړښتونه
  دپوهنوال روستارتره کي اثر دويم ۱۳۸۷
- .د افغانستان فرهنگي ميراثونو ته يوه کتنه
  د نينسي دوپرې اثر دويم ۱۳۸۷
- په افغانستان کې د جگړې جنايتکارانو محاکمه
  د پوهنوال روستار تره کی اثر دويم ۱۳۸۷

د- يونليکنې:

- د اماراتو سفر د اماراتو يونليک دويم ۱۳۸۷
- که يون دی يون دی د اروپا يونليک لومړی ۱۳۸۷
- دپنټاګون ترڅنډو د امريکا يونليک لومړی ۱۳۸۷

هـ- څېړنې او شننې:

- د محمد ګل خان مومند اند و ژوند ته يوه لنډه کتنه دويم ۱۳۸۷
- استاد زيار د پښتني فرهنگ يو ځلاند ستوری دويم ۱۳۸۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

- دکابل پوهنتون د ادبیاتو پوهنځي پښتو کتابښود دویم ۱۳۸۷
- د افغانستان فرهنګ ته اوښتي زیانونه دویم ۱۳۸۷
- د پښتو شعر هندسي جوړښت شپږم ۱۳۸۷
- له افغانستانه د مسلکي کادرونو د فرار عوامل دویم ۱۳۸۷
- ساینسي پرمختیاوې دویم ۱۳۸۷
- ببړنۍ لویه جرګه ولسواکي او زورواکي دویم ۱۳۸۷
- اندیال خوشال لومړی ۱۳۸۷
- هیله د خپلو سریزو په لمن کې لومړی ۱۳۸۷
- کلتوري یون لومړی ۱۳۸۷
- فرهنګي فقر لومړی ۱۳۸۷
- مرکه او مرکې لومړی ۱۳۸۷
- خوشال په خپل ایډیال لومړی ۱۳۸۷
- دکتابونو په وړمو کې لومړی ۱۳۸۷
- افغانستان په سیاسي کړلیچ کې لومړی ۱۳۸۷
- پښتو لیکنی سمون لومړی ۱۳۸۷
- اوسنۍ رسنۍ لومړی ۱۳۸۷
- که نړیوال ماته وخوري؟ لومړی ۱۳۸۷

خدای (ج) دې استاد یون ته ډېر عمر ورکړي او جرئت دې ورته هم تاند لري، الله(ج) دې دی له هر ډول بدو بلاوو وژغوري، په فرهنګي کارو زیار کې ورته دنور زغم او اوسپلې هیله لرم.

په درناوي

وفاالرحمن وفا

کابل- افغانستان

(c) ketabton.com: The Digital Library

hila

də xpəlo sarizo pə lamən ke

(A collection of Hilla Magazine's editorials)

By:
M.Ismael yoon

ISBN 978-9936-500-21-1

د خپرونولړ: (۲۲)

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library